

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Postępowanie upadłościowe w praktyce sądów powszechnych

dr hab. Anna Hrycaj
dr Patryk Filipiak
Bartosz Sierakowski
Jakub Rak

Prawo prywatne
Warszawa 2022

Spis treści

Wprowadzenie (Anna Hrycaj)	7
1. Uwagi ogólne	7
1.1. Przegląd projektów badawczych dotyczących skuteczności prawa upadłościowego	7
2. Opis projektu badawczego	9
3. Liczba akt poddanych badaniu	11
4. Sposób prezentacji wyników badań	13
Rozdział I. Uwagi ogólne o prawie i postępowaniu upadłościowym (Anna Hrycaj)	14
1. Pojęcie prawa upadłościowego	14
2. Nazwa prawa upadłościowego	15
3. Funkcje prawa upadłościowego	16
4. Zasady prawa upadłościowego	17
5. Cel postępowania upadłościowego	17
Rozdział II. Sądowe organy postępowania upadłościowego (Anna Hrycaj)	19
1. Wyznaczanie sędziego referenta i sędziego-komisarza oraz zasady postępowania w przypadku nieobecności sędziego	19
1.1. Regulacje prawne	19
1.2. Dane statystyczne	21
1.3. Analiza akt	21
2. Czynności urzędników sądowych w kontekście zarządzania sprawą upadłościową	21
2.1. Regulacje prawne	21
2.2. Dane statystyczne	22
2.3. Analiza akt	22

3. Czynności asystentów sądowych w kontekście zarządzania sprawą upadłościową	23
3.1. Regulacje prawne	23
3.2. Dane statystyczne	24
3.3. Analiza akt	24
4. Komunikacja między sędzią-komisarzem a pozasądowymi organami postępowania restrukturyzacyjnego	25
4.1. Regulacje prawne	25
4.2. Dane statystyczne	25
4.3. Analiza akt	25
5. Wnioski	26
Rozdział III. Pozasądowe organy postępowania upadłościowego (Anna Hrycaj)	27
1. Regulacje prawne	27
2. Dane statystyczne	27
3. Analiza akt	28
4. Wnioski	28
Rozdział IV. Dłużnik (Bartosz Sierakowski)	29
1. Regulacje prawne	29
1.1. Dłużnik w postępowaniu o ogłoszenie upadłości	29
1.2. Dłużnik w postępowaniu upadłościowym	31
2. Dane statystyczne	33
Rozdział V. Wierzyciele (Bartosz Sierakowski)	36
1. Regulacje prawne	36
1.1. Wierzyciel w postępowaniu o ogłoszenie upadłości	36
1.2. Wierzyciel w postępowaniu upadłościowym	37
1.3. Rada wierzycieli	38
1.4. Zgromadzenie wierzycieli	41
2. Analiza akt	42
Rozdział VI. Postępowanie o ogłoszenie upadłości (Anna Hrycaj)	44
1. Wniosek o ogłoszenie upadłości i badanie formalne wniosku	44
1.1. Regulacje prawne	44
1.2. Dane statystyczne	47
1.2.1. Dłużnik i wnioskodawca	47
1.2.2. Badanie formalne wniosku	48
1.3. Analiza akt	48
2. Postępowanie zabezpieczające	53
2.1. Regulacje prawne	53
2.2. Dane statystyczne	54
2.3. Analiza akt	54

3. Rozpoznanie wniosku o ogłoszenie upadłości	58
3.1. Regulacje prawne	58
3.2. Dane statystyczne	62
3.3. Analiza akt	64
4. Wnioski	70
Rozdział VII. Przygotowana likwidacja (Jakub Rak)	72
1. Wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży przedsiębiorstwa, zorganizowanej części przedsiębiorstwa lub składników majątkowych stanowiących znaczną część przedsiębiorstwa	72
1.1. Stan prawny do 23.03.2020 r.	72
1.1.1. Regulacje prawne	72
1.1.2. Analiza akt – dane statystyczne	74
1.2. Stan prawny od 24.03.2020 r.	82
1.2.1. Regulacje prawne	82
1.2.2. Analiza akt – dane statystyczne	84
2. Tymczasowy nadzorca sądowy/zarządca przymusowy	84
2.1. Stan prawny do 23.03.2020 r.	84
2.1.1. Regulacje prawne	84
2.1.2. Analiza akt – dane statystyczne	84
2.2. Stan prawny od 24.03.2020 r.	84
2.2.1. Regulacje prawne	84
2.2.2. Analiza akt – dane statystyczne	84
3. Rozpoznanie wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży przedsiębiorstwa, zorganizowanej części przedsiębiorstwa lub składników majątkowych stanowiących znaczną część przedsiębiorstwa	85
3.1. Stan prawny do 23.03.2020 r.	85
3.1.1. Regulacje prawne	85
3.1.2. Analiza akt – dane statystyczne	86
3.2. Stan prawny od 24.03.2020 r.	88
3.2.1. Regulacje prawne	88
3.2.2. Analiza akt i dane statystyczne	89
Rozdział VIII. Postępowanie po ogłoszeniu upadłości	90
1. Likwidacja masy upadłości (Anna Hrycaj)	90
1.1. Regulacje prawne	90
1.2. Dane statystyczne	91
1.3. Analiza akt	92
1.4. Wnioski	94
2. Koszty postępowania upadłościowego i inne zobowiązania masy upadłości (Bartosz Sierakowski)	94
2.1. Regulacje prawne	94

2.2. Dane statystyczne	97
2.3. Analiza akt	99
2.4. Wnioski	102
3. Stopień zaspokojenia wierzycieli (Bartosz Sierakowski)	103
3.1. Regulacje prawne	103
3.2. Dane statystyczne	108
3.3. Analiza akt	110
3.4. Wnioski	112
Rozdział IX. Dochodzenie roszczeń z tytułu bezskutecznych czynności prawnych na podstawie art. 127	
ust. 1 ustawy – Prawo upadłościowe (Patryk Filipiak)	113
1. Regulacje prawne	113
1.1. Wprowadzenie	113
1.1.1. Zakres podmiotowy bezskuteczności	114
1.1.2. Zakres przedmiotowy bezskuteczności	114
1.1.3. Zakres czasowy bezskuteczności	115
1.2. Funkcja bezskuteczności czynności prawnych	115
1.3. Czynność prawna jako przedmiot bezskuteczności	116
1.4. Dochodzenie roszczeń z tytułu art. 127 ust. 1 p.u.	117
1.4.1. Przedmiot oraz sposób dochodzenia roszczeń przez syndyka – roszczenia przeciwko osobie trzeciej	117
1.4.2. Sposób dochodzenia roszczeń przez syndyka – roszczenia przeciwko osobie czwartej	142
2. Analiza akt	128
Rozdział X. Czas trwania postępowań upadłościowych (Anna Hrycaj)	129
Wnioski końcowe	132
Bibliografia	137

Wprowadzenie (Anna Hrycaj)

1. Uwagi ogólne

1.1. Przegląd projektów badawczych dotyczących skuteczności prawa upadłościowego

Prawo upadłościowe, podobnie jak prawo restrukturyzacyjne niezbyt często jest przedmiotem badań naukowych, zmierzających do dokonania jego oceny z punktu widzenia realizacji celów, jakie ustawodawca postawił przed postępowaniem upadłościowym i przed postępowaniem restrukturyzacyjnym. Tymczasem dla rozwoju nauki, a ponadto dla prac legislacyjnych w tym obszarze, niezwykle istotne wydaje się udzielenie odpowiedzi na pytanie, na ile przyjęte przez ustawodawcę rozwiązania normatywne w zakresie regulacji przebiegu postępowania upadłościowego pozwalają na realizację podstawowych celów tego postępowania. Nie ulega bowiem wątpliwości, że pełne poznanie określonej regulacji prawnej wymaga również zbadania zdolności tej regulacji do osiągnięcia założonych celów.

Pierwotnie, w określonym zakresie badania dotyczące skuteczności prawa upadłościowego były prowadzone w obrębie nauk ekonomicznych. Zostały one zapoczątkowane w 2004 r. w Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Ich wyniki zostały przedstawione w czterech monografiach: „Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce” pod redakcją Elżbiety Mączyńskiej¹, „Zagrożenie upadłością” pod redakcją Kazimierza Kucińskiego i Elżbiety Mączyńskiej², „Bankructwa przedsiębiorstw. Wybrane aspekty instytucjonalne” pod redakcją Elżbiety Mączyńskiej³ oraz „Meandry upadłości przedsiębiorstw. Klęska czy druga szansa” pod redakcją Elżbiety Mączyńskiej⁴. Badania te, aczkolwiek bardzo istotne dla rozwoju nauk

¹ E. Mączyńska (red.), *Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, Warszawa 2005.

² E. Mączyńska, K. Kuciński (red.), *Zagrożenie upadłością*, Warszawa 2005.

³ E. Mączyńska (red.), *Bankructwa przedsiębiorstw. Wybrane aspekty instytucjonalne*, Warszawa 2014.

⁴ E. Mączyńska (red.), *Meandry upadłości przedsiębiorstw*, Warszawa 2009, Zob. również: E. Mączyńska (red.), *Bankructwa, upadłości i procesy naprawcze przedsiębiorstw. Wybrane aspekty regulacyjne*, Warszawa 2015; E. Mączyńska, S. Morawska, *Efektywność procedur upadłościowych. Bankructwa przedsiębiorstw, katharsis i nowa szansa*, Warszawa 2015; E. Mączyńska (red.), *Cykle życia i bankructwa przedsiębiorstw*, Warszawa 2010; E. Mączyńska, Z. Messner (red.), *Zagrożenia w działalności gospodarczej a prawo bilansowe*, Warszawa 2010; E. Mączyńska (red.), *Zagrożenie upadłością, Materiały i Prace IFGN*, t. 93, Warszawa 2005.

ekonomicznych, nie opierały się w sposób dostateczny na dogmatycznej analizie obowiązującej regulacji normatywnej. W konsekwencji, nie mogły one przyczynić się do lepszego poznania mechanizmów i zależności pomiędzy treścią obowiązujących przepisów prawa upadłościowego i naprawczego a zdolnością tego prawa do wywołania pożądaných przez ustawodawcę skutków.

Następnie badania skuteczności prawa restrukturyzacyjnego i upadłościowego były prowadzone przez pracowników Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego w ramach Projektu ACURIA – ‘Assessing Courts’ Undertaking of Restructuring and Insolvency Actions: best practices, blockages and ways of improvement’ (Ocena działalności sądów w postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych: najlepsze praktyki, bariery i sposoby poprawy). Projekt ACURIA jest programem badawczym realizowanym przez cztery państwa europejskie, tj. Holandię (Universiteit Maastricht), Polskę (Uniwersytet Gdański), Portugalię (Centro de Estudos Sociais z siedzibą w Coimbra) oraz Włochy (Universita Degli Studi Di Firenze). Celem projektu finansowanego przez Komisję Europejską było określenie, w oparciu o badania teoretyczne i przede wszystkim empiryczne, czynników usprawniających oraz blokujących przeprowadzenie efektywnych postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych. Realizacja tego przedsięwzięcia wymagała, obok analizy owych czynników, ich usystematyzowania i umiejscowienia w systemie prawa, a następnie wskazania rozwiązań zarówno usuwających zidentyfikowane bariery, jak i wzmacniających dobre praktyki w tym obszarze postępowań sądowych. Prawnoporównawczy punkt odniesienia dla przedmiotowych kwestii, obejmujący porządki prawne czterech państw Unii Europejskiej, zapewniła współpraca naukowców Uniwersytetu Gdańskiego z przedstawicielami uczelni Holandii, Portugalii i Włoch. W ramach prowadzonych badań dokonano analizy akt spraw sądowych Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku oraz Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie. Badaniu poddano łącznie 243 sprawy upadłościowe i restrukturyzacyjne, które zostały prawomocnie zakończone w okresie od 1.01.2012 r. do 31.12.2016 r. Akta były badane m.in. pod kątem struktury organizacyjnej dłużnika oraz wierzycieli, rodzaju postępowania (postępowanie o charakterze upadłości likwidacyjnej lub układowej) i jego wyniku, wysokości i rodzaju uznanych wierzytelności, składników majątku dłużnika stanowiących masę upadłości, czasu trwania postępowania, środków zabezpieczających, środków odwoławczych, stopnia zaspokojenia wierzycieli oraz kosztów postępowania. Z badania wyłączone zostały postępowania dotyczące jednoosobowych przedsiębiorców oraz upadłości konsumenckie. Wyniki badań zostały zaprezentowane w opracowaniu Joanny Krucalak-Jankowskiej, Anny Machnikowskiej oraz Moniki Maśnickiej „Działalność sądów w postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych: bariery funkcjonowania i instrumenty poprawy systemu upadłościowego w Polsce”⁵.

⁵ J. Krucalak-Jankowska, A. Machnikowska, M. Maśnicka, Działalność sądów w postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych: bariery funkcjonowania i instrumenty poprawy systemu upadłościowego w Polsce, Warszawa 2019.

2. Opis projektu badawczego

Niniejsza publikacja prezentuje wyniki badań przeprowadzonych przez Autorów w ramach projektu realizowanego na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w okresie od września 2020 r. do września 2021 r. Problemem badawczym będącym przedmiotem projektu było zbadanie zależności pomiędzy określonym kształtem regulacji prawa upadłościowego oraz praktyką stosowania tego prawa a stopniem realizacji celów założonych przez ustawodawcę i wyrażonych w uzasadnieniu projektu ustawy – Prawo upadłościowe⁶ oraz w uzasadnieniu projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne⁷, która w istotny sposób zmieniła regulacje Prawa upadłościowego.

Głównym celem naukowym projektu badawczego było stworzenie modelu regulacji prawnej sprzyjającej realizacji celów założonych przez ustawodawcę, dokonanie oceny istniejących rozwiązań i zgłoszenie postulatów *de lege ferenda*. Założono, że cel ten zostanie osiągnięty w wyniku zrealizowania następujących celów szczegółowych:

- 1) zidentyfikowanie regulacji prawnych, które mają istotne znaczenie dla sprawności i efektywności postępowań upadłościowych;
- 2) zidentyfikowanie rozwiązań organizacyjnych (np. z zakresu sposobu wyznaczania sędziego-komisarza, przydziału spraw w wydziale), które mają istotne znaczenie dla sprawności i efektywności postępowań upadłościowych.

Na wstępie założono, że przyjęcie przez ustawodawcę określonych celów postępowania upadłościowego jest wynikiem określonego systemu aksjologii prawa upadłościowego. Prawidłowość przyjętych założeń aksjologicznych, charakter oraz ustanowiona przez ustawodawcę hierarchia celów postępowania upadłościowego nie podlegały analizom w ramach prezentowanego projektu badawczego. Zostało to przyjęte jako punkt wyjścia do badań nad spójnością regulacji poszczególnych instytucji prawa upadłościowego oraz rozwiązań przyjętych w innych aktach prawnych z regulacjami określającymi cele postępowania restrukturyzacyjnego. Z poznawczego punktu widzenia istotne jest bowiem odkrycie, jakie regulacje prawne sprzyjają, a jakie utrudniają realizację celów, które zostały przyjęte przez ustawodawcę zgodnie z reprezentowanym przez niego systemem wartości.

Ocena istniejącej regulacji prawnej z punktu widzenia jej zdolności do realizowania podstawowych celów postępowania upadłościowego została dokonana nie tyle na podstawie dogmatycznej analizy prawa upadłościowego, ile przede wszystkim na podstawie analizy stosowania tego prawa w praktyce. Koncepcja ta jest wynikiem założenia, że badanie prawa z punktu widzenia jego zdolności do realizacji przyjętych celów powinno mieć charakter

⁶ Sejm IV kadencji, druk sejmowy nr 809.

⁷ Sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 2824.

dynamiczny, tj. powinno opierać się na analizie skutków stosowania badanej regulacji prawnej. Analiza ta ma charakter kompleksowy, gdyż badaniu zostały poddane akta sądowe zakończonych postępowań upadłościowych prowadzonych przez określone sądy upadłościowe z okresu od 1.01.2016 r. do 31.07.2020 r. Takie określenie zakresu badań pozwala stwierdzić, że mają one charakter przekrojowy. Istotne jest przy tym również to, że tak długi okres będący przedmiotem badań pozwoli uwzględnić w prowadzonych analizach zmiany w zakresie interpretacji i stosowania obowiązujących regulacji normatywnych. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza w odniesieniu do realizacji zadania polegającego na skonstruowaniu modelu optymalnego – z punktu widzenia możliwości realizacji założonych celów – postępowania upadłościowego.

Zastosowaną w badaniach metodą badawczą jest metoda dogmatycznoprawna oraz badania empiryczne (jakościowe i ilościowe). W pierwszym etapie została dokonana dogmatyczna analiza regulacji prawnej dotyczącej niewypłacalnego dłużnika. W drugim etapie przeprowadzono badania empiryczne (badania jakościowe – analiza treści akt oraz badania ilościowe – kwantyfikacja danych uzyskanych w wyniku analizy jakościowej) oraz dokonano oceny wyników badań empirycznych.

Badanie postępowań upadłościowych jest elementem szerszego projektu naukowego. Pierwszym etapem tego projektu były badania prowadzone w ramach Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości przez Annę Hrycaj, Patryka Filipiaka oraz Bartosza Sierakowskiego, które dotyczyły postępowań restrukturyzacyjnych. Wyniki tych badań zostały przedstawione w monografii „Postępowania restrukturyzacyjne w praktyce sądów powszechnych”⁸.

Badanie objęło postępowania prowadzone na podstawie przepisów w brzmieniu przed nowelizacją dokonaną ustawą z 6.12.2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych⁹ oraz ustawą z 28.05.2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw¹⁰, która wprowadziła elektroniczną postępowania upadłościowych. Z tego względu wszelkie zamieszczone w pracy odwołania do treści przepisów dotyczą brzmienia obowiązującego do dnia 1 grudnia 2021 r., a więc stanu prawnego, na podstawie którego były prowadzone badane postępowania. Z uwagi na istotną zmianę stanu prawnego w zakresie postępowań upadłościowych i postępowań restrukturyzacyjnych wyniki badań mogą w przyszłości posłużyć jako punkt wyjścia do analiz porównawczych dotyczących skuteczności i efektywności postępowań „papierowych” i postępowań prowadzonych w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe (KRZ).

⁸ A. Hrycaj (red.), P. Filipiak, B. Sierakowski, *Postępowanie restrukturyzacyjne w praktyce sądów powszechnych*, Warszawa 2020.

⁹ T.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1909 ze zm.

¹⁰ Dz. U. poz. 1080.

3. Liczba akt poddanych badaniu

Pierwotnie zamierzano poddać badaniu akta z następujących sądów: Warszawa, Poznań, Kraków, Koszalin, Opole, Białystok. Wybór sądów opierał się na następującym założeniu:

- 1) trzy duże ośrodki z własnymi wydziałami;
- 2) trzy mniejsze ośrodki, ale zróżnicowane organizacyjnie – jeden z sekcją (Opole), jeden wydział wyspecjalizowany (Koszalin) i jeden wydział mieszany, bez sekcji (Białystok).

Z każdego sądu zamierzano poddać badaniu:

(A) z zakresu prawomocnie zakończonych postępowań:

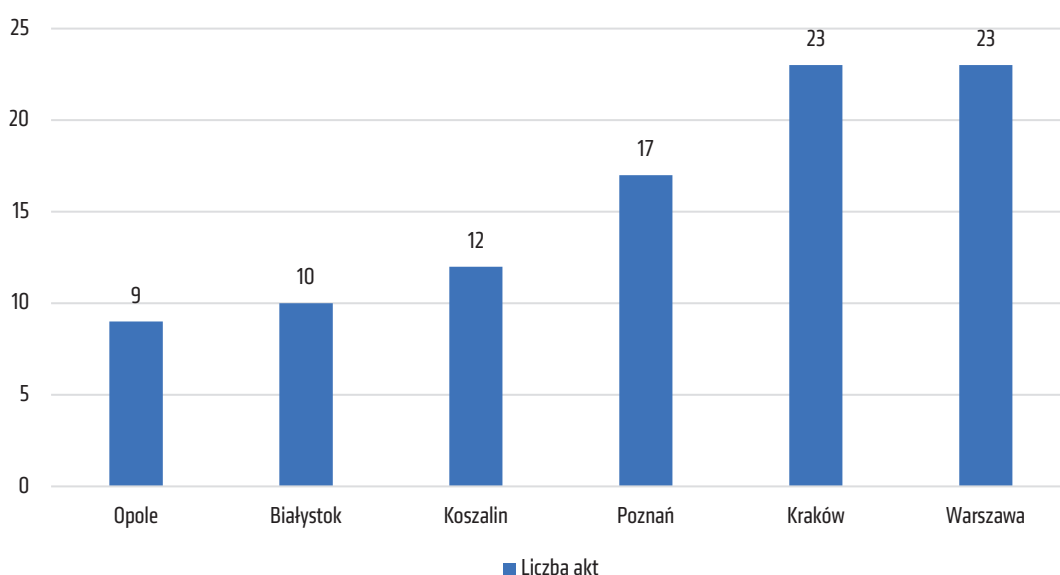
- a) 10 losowo wybranych akt z repertorium GU (przedsiębiorcy), w których wniosek o ogłoszenie upadłości wpłynął po 1.01.2016 r.;
- b) wszystkich akt z repertorium GU (przedsiębiorcy), w których został złożony wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży;
- c) 10 losowo wybranych akt z repertorium GUp (przedsiębiorcy), w których upadłość ogłoszono na skutek wniosku złożonego po 1.01.2016 r.;
- d) 10 akt GUp (przedsiębiorcy), w których pojawił się problem bezskuteczności czynności prawnych dłużnika, o ile uda się takie akta zidentyfikować w Wydziale;

(B) z zakresu prawomocnie umorzonych postępowań:

- a) 10 losowo wybranych akt z repertorium GUp (przedsiębiorcy), w których upadłość ogłoszono na skutek wniosku złożonego po 1.01.2016 r.

Założenie to udało się zrealizować w zakresie postępowań w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Badaniu poddano 94 sprawy o ogłoszenie upadłości. Rozkład badanych spraw na poszczególne sądy przedstawia przedstawiał się następująco.

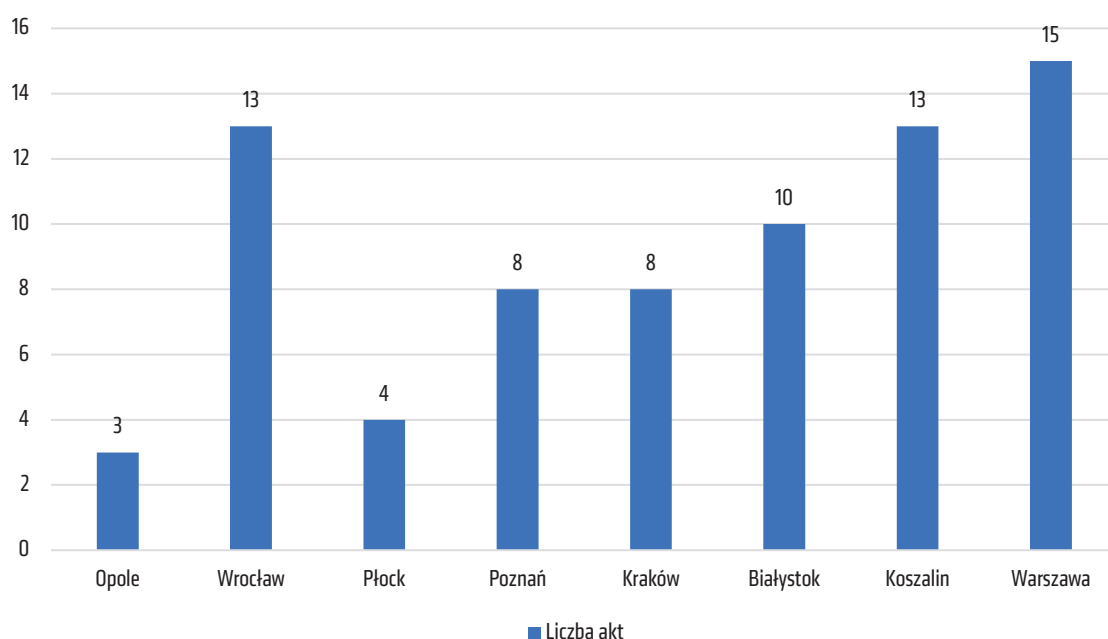
Wykres nr 1. Liczba akt GU poddanych badaniu z poszczególnych sądów

Różnica w liczbie akt z poszczególnych sądów wynikała z tego, że różna była w tych sądach liczba spraw, w których złożono wnioski o zatwierdzenie warunków sprzedaży (*pre-pack*).

Przyjętego założenia nie udało się zrealizować w zakresie postępowań GUp z uwagi na to, że w czasie prowadzenia badań (II połowa 2020 r.) w pierwotnie wybranych sądach nie było 10 prawomocnie zakończonych albo prawomocnie umorzonych postępowań, w których upadłość ogłoszono na skutek wniosku złożonego po 1.01.2016 r. Ze względu na to zwrócono się do innych sądów (Wrocław, Płock). Okazało się jednak, że również w sądzie w Płocku nie udało się zgromadzić 10 akt spraw prawomocnie zakończonych i 10 akt spraw prawomocnie umorzonych. Wobec powyższego poddano badaniu wszystkie prawomocnie zakończone i prawomocnie umorzone sprawy we wskazanych niżej sądach, w których upadłość ogłoszono na skutek wniosku złożonego po 1.01.2016 r. Łącznie przebadano 74 sprawy GUp. Podział badanych spraw na poszczególne sądy obrazuje poniższy wykres.

Wykres nr 2. Liczba akt spraw po ogłoszeniu upadłości (GUp)
z podziałem na poszczególne sądy

Problem, który pojawił się w trakcie badania, polegający na trudności ze zgromadzeniem odpowiedniej liczby spraw, obrazuje niestety jeden z głównych wniosków, jakie płyną z analizy akt. W większości przypadków postępowania trwają bardzo długo i są mało efektywne. Nie sposób inaczej ocenić tego, że w II połowie 2020 r. były trudności ze znalezieniem sądu, w którym zostałyby prawomocnie zakończone albo prawomocnie umorzone 10 spraw wszczętych po 1.01.2016 r.

4. Sposób prezentacji wyników badań

Wyniki badań w poszczególnych obszarach badawczych będą prezentowane w następujący sposób:

- 1) w pierwszej kolejności, w odniesieniu do każdej poddawanej analizie kwestii, zostaną zaprezentowane regulacje normatywne oraz najistotniejsze poglądy orzecznictwa i doktryny;
- 2) następnie zostanie przedstawione, jakie okoliczności zostały ujęte w ankiecie badawczej oraz zostaną zaprezentowane dane statystyczne;
- 3) w dalszej kolejności zostaną przedstawione zidentyfikowane na podstawie analizy akt problemy orzecznicze lub organizacyjne. W tej części będą powoływane konkretne przykłady bez podawania nazwy sądu i sygnatury akt, z których pochodzą. Takie założenie jest wynikiem koncepcji, zgodnie z którą celem badań jest zwrócenie uwagi na problemy i zaproponowanie określonych rozwiązań legislacyjnych i organizacyjnych niezależnie od tego, w których sądach te problemy się pojawiają;
- 4) na zakończenie każdego rozdziału zostaną przedstawione wnioski częściowe, dotyczące prezentowanego w danym rozdziale problemu.

Rozdział I. Uwagi ogólne o prawie i postępowaniu upadłościowym (Anna Hrycaj)

1. Pojęcie prawa upadłościowego

Prawo upadłościowe, wspólnie z prawem restrukturyzacyjnym, można zdefiniować jako kompleksową regulację prawną¹¹, której przedmiotem są relacje pomiędzy niewypłacalnym lub zagrożonym niewypłacalnością dłużnikiem a jego wierzycielami¹².

Prawo upadłościowe nie stanowi odrębnej gałęzi prawa¹³, rozumianej jako spójny i uporządkowany według przyjętych założeń zespół norm prawnych, regulujących określone kategorie stosunków społecznych¹⁴, ale ma charakter kompleksowej regulacji prawnej obejmującej normy, które z systemowego punktu widzenia należą do prawa cywilnego, prawa postępowania cywilnego, prawa administracyjnego oraz prawa karnego. Ta strukturalna samodzielność i niezależność nie stoi na przeszkodzie zaliczeniu prawa upadłościowego dotyczącego przedsiębiorców do prawa handlowego *sensu largo* (prawa gospodarczego¹⁵)¹⁶.

¹¹ W literaturze wskazuje się, że kompleksowa regulacja prawna to zespół norm odnoszących się do jednego przedmiotu, które z systemowego punktu widzenia należą do różnych gałęzi prawa – por. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2013, s. 5.

¹² Tak, w odniesieniu do prawa restrukturyzacyjnego, aktualnie również w stosunku do prawa upadłościowego: A. Hrycaj, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016, s. 7.

¹³ Odmienne, F. Zedler, który wskazuje, że prawo upadłościowe należy do szerszej gałęzi prawa regulującego skutki prawne niewypłacalności, określanego coraz częściej mianem prawa o niewypłacalności – F. Zedler, *Zarys prawa upadłościowego*, Warszawa 2016, s. 21.

¹⁴ Na temat pojęcia „gałąź prawa” zob. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo...*, s. 5.

¹⁵ Na temat pojęcia i charakteru prawa gospodarczego zob. S. Włodyka, *Problem struktury prawa*, „Państwo i Prawo” 1995, nr 4, s. 20; C. Kosikowski, *Publiczne prawo gospodarcze Polski i Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 38 i n.; C. Żuławska, *Zasady prawa gospodarczego prywatnego*, Warszawa 2007, s. 1 i n.

¹⁶ Por. M. Koenner, *Likwidacja upadłościowa*, Kraków 2006, s. 21–22, który na gruncie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze (p.u.n.) zakwalifikował prawo upadłościowe jako część prawa handlowego.

2. Nazwa prawa upadłościowego

Na określenie zbiorowych postępowań dotyczących niewypłacalnego dłużnika używa się różnych nazw. W języku potocznym używa się słowa „bankructwo”¹⁷. W języku potocznym, choć znacznie rzadziej, funkcjonuje również określenie „plajta”, które wywodzi się od niemieckiego słowa *pleite*, czyli „upadać”¹⁸.

W starszej literaturze przedmiotu często spotyka się określenia „konkurs” i „postępowanie konkursowe”. Nazwy te wywodzą się z języka łacińskiego od zwrotu *concursum creditorum*, co oznaczało zbieg wierzycieli. Obecnie nazwa ta funkcjonuje w prawie hiszpańskim (*concurso de acreedores*), austriackim (*das Konkursverfahren*), finlandzkim (*konkurssi*), szwedzkim (*konkurs*), czeskim (*Konkurs*)¹⁹.

W wielu systemach prawnych na określenie zbiorowych postępowań dotyczących niewypłacalności używa się terminu „insolvency”, co w języku polskim oznacza „niewypłacalność”²⁰. Określenie to funkcjonuje m.in. w niemieckim systemie prawnym, gdzie po reformie prawa upadłościowego ustawodawca zastąpił nazwę *Konkursrecht* nazwą *Insolvenzrecht*²¹, w prawie portugalskim, a także w prawie międzynarodowym²². Określenie „insolvency” wywodzi się z języka łacińskiego, w którym „in”²³ oznacza „przeciwko”, a „solvō” oznacza m.in. „wypłacić”, „zapłacić”, „spłacić kogoś”, „wypełnić zgodnie z powinnością”²⁴. Genetycznie słowo „insolvent” oznacza więc kogoś, kto nie spłaca długów, kto nie jest wypłacalny²⁵.

W polskim prawie do niedawna używano nazwy „prawo upadłościowe i naprawcze”²⁶. Nazwa „Prawo upadłościowe” używana jest ponadto w wielu systemach prawnych, np. włoskim (*fallimento, concordato preventivo*), portugalskim (*o processo de falência*), belgijskim (*la faillite*),

¹⁷ Słowo „bankructwo” wywodzi się z języka włoskiego od słów *banca rotta*. Zwrot ten wykształcił się w średniowieczu, kiedy to kupcy dokonywali rozliczeń na ławach (*banca*). Niewypłacalność kupca oznaczano słowami „załamanie ławy” (*banca rotta*). Od tego zwrotu pochodzi m.in. angielski termin *bankruptcy*, który w angielskim systemie prawnym oznacza upadłość osób fizycznych.

¹⁸ Zob. A. Hrycaj, [w:] *System...*, s. 19.

¹⁹ Por. załącznik A do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z 20.05.2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.Urz. UE L z 2015 r. Nr 141, s. 19, ze zm.) – dalej rozporządzenie 2015/848.

²⁰ J. Stanisławski, *Wielki słownik angielsko-polski*, Warszawa 2009, s. 628.

²¹ Prawo o niewypłacalności (*Insolvenzordnung*) z 18.10.1994 r. (Bundesgesetzblatt – BGBL III 311-13, 1994, cz. I, s. 2866 i 2911), które zaczęło obowiązywać od 1.01.1999 r. Na temat pojęcia prawa o niewypłacalności w prawie niemieckim por. również L. Häsemeyer, *Insolvenzrecht*, Köln-Berlin-Bonn-München 1992, s. 3.

²² Rozporządzenie 2015/848 reguluje w prawie europejskim problematykę międzynarodowego postępowania upadłościowego, w wersji angielskiej nosi nazwę „on insolvency proceedings”.

²³ Łacińskie słowo „in” ma wiele znaczeń, w znaczeniu ujemnym oznacza „przeciw”, ale występuje również jako partykuła przecząca (z reguły jako przedrostek) – M. Plezi (red.), *Słownik łacińsko-polski*, t. 3, Warszawa 1969, s. 175.

²⁴ M. Plezi (red.), *Słownik...*

²⁵ P.J. Omar wskazuje, że *insolvent* oznaczało pierwotnie osobę, która nie była wolna od długów – P.J. Omar, *European Insolvency Law*, Ashgate 2004, s. 3.

²⁶ Por. również rozważania dotyczące nazwy ustawy zawarte w uzasadnieniu do projektu ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze – F. Zedler, *Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego przy Ministrze Sprawiedliwości*, Warszawa 2001.

holenderskim (*het faillissement*)²⁷. Nazwą prawo upadłościowe (*la dropit de faillite*) posługiwało się również początkowo prawo francuskie. Po reformie z 1985 r. nazwę tę zastąpiono pojęciem „prawo przedsiębiorstw w kryzysie” (*la droit de enterprise en difficulte*). Po reformie dokonanej ustawą z 15.10.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne²⁸ nazwa „Prawo upadłościowe” została zarezerwowana dla regulacji dotyczących postępowań zbiorowych obejmujących likwidację majątku dłużnika. Dla regulacji dotyczących zawierania układu z wierzycielami w ramach postępowań zbiorowych opartych na niewypłacalności lub zagrożeniu niewypłacalnością dłużnika przyjęto określenie „Prawo restrukturyzacyjne”.

3. Funkcje prawa upadłościowego

Prawo upadłościowe spełnia następujące funkcje:

- 1) windykacyjną,
- 2) sanacyjną,
- 3) profilaktyczną,
- 4) wychowawczą.

Funkcja windykacyjna prawa upadłościowego wyraża się w tym, że reguluje ono przebieg postępowania, które co do zasady zmierza do zaspokojenia wierzycieli.

Funkcja sanacyjna wyraża się w umożliwieniu dłużnikowi skutecznej restrukturyzacji zobowiązań poprzez umożliwienie zawarcia układu w postępowaniu upadłościowym przedsiębiorcy albo układu konsumenckiego. Funkcja sanacyjna wyraża się również w umożliwieniu restrukturyzacji przedsiębiorstwa w drodze sprzedaży przedsiębiorstwa jako całości w toku postępowania upadłościowego.

Prawo upadłościowe ma również zapobiegać powstawaniu zatorów płatniczych, które mogą doprowadzić do zaburzenia płynności, a w skrajnych wypadkach – do niewypłacalności wierzycieli upadłego (funkcja profilaktyczna).

Prawo upadłościowe ma na celu kształtowanie dobrych praktyk gospodarczych poprzez przekonywanie przedsiębiorców, że jedną z możliwości rozwiązania sytuacji kryzysowych jest złożenie wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego, które będzie procedurą odrębną od stygmatyzujących postępowań upadłościowych (funkcja wychowawcza). Postępowanie upadłościowe powinno oddziaływać wychowawczo również na osoby fizyczne, które nie prowadzą działalności gospodarczej. Sprzyja temu instytucja planu spłaty w toku postępowania upadłościowego oraz możliwość zawarcia układu, czyli rozwiązania problemu niewypłacalności dłużnika w sposób koncyliacyjny, w drodze porozumienia z wierzycielami.

²⁷ Por. załącznik A do rozporządzenia 2015/848.

²⁸ Ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 2309) – dalej p.r.

4. Zasady prawa upadłościowego

Przedstawiony przedmiot regulacji, jej cel oraz funkcje determinują również charakter naczelných zasad prawa upadłościowego, do których należą:

- 1) zasada maksymalizacji zaspokojenia wierzycieli;
- 2) zasada optymalizacji majątku dłużnika;
- 3) zasada dominacji grupowego (zbiorowego) interesu wierzycieli;
- 4) zasada ochrony słusznych praw dłużnika.

Prawo upadłościowe zawiera szereg regulacji, których zadaniem jest zagwarantowanie jak najpełniejszego zaspokojenia wierzycieli upadłego. Opiera się na zasadzie optymalizacji majątku wchodzącego w skład upadłości w celu uzyskania jak największych środków pozwalających na możliwie pełne zaspokojenie wierzycieli.

Postępowanie upadłościowe jest postępowaniem wspólnym (zbiorowym). Uczestnikami tego postępowania są wszyscy wierzyciele dłużnika, których interesy ekonomiczne mogą być jednak różne. Co do zasady, założeniem postępowania wspólnego jest priorytet wspólnego interesu wierzycieli nad interesem pojedynczego wierzyciela lub grupy wierzycieli. Inny interes mają wierzyciele zabezpieczeni na majątku dłużnika w sposób, który gwarantuje im pełne zaspokojenie w przypadku likwidacji tego majątku, a inni pracownicy, którzy przede wszystkim są zainteresowani utrzymaniem miejsc pracy. Prawo upadłościowe przewiduje instrumenty pozwalające na wyważanie i w miarę możliwości wspólne realizowanie tych interesów. Prawo upadłościowe zawiera również instrumenty, które pozwalają na ochronę praw dłużnika. W szczególności dłużnik ma prawo do wnoszenia środków zaskarżenia oraz wyrażania stanowiska co do wierzytelności ujmowanych na liście wierzytelności.

5. Cel postępowania upadłościowego

Ustalenie hierarchii celów postępowania upadłościowego ma istotne znaczenie dla realizowanego projektu badawczego, ich poznanie bowiem wpływa nie tylko na właściwą wykładnię poszczególnych przepisów prawa, ale również pozwala na dokonanie oceny, czy przyjęte rozwiązania normatywne pozwalają na osiągnięcie celu postępowania upadłościowego. Obecnie, zgodnie z art. 2 ust. 1 p.u. postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych należy prowadzić również tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym. Z przepisu tego wynika, że w przypadku

upadłości przedsiębiorcy, który nie jest osobą fizyczną, głównym celem postępowania jest maksymalne zaspokojenie wierzycieli, a celem drugorzędnym realizowanym wówczas, gdy racjonalne względy na to pozwolą, jest zachowanie dotychczasowego przedsiębiorstwa dłużnika. W przypadku upadłości osoby fizycznej, niezależnie od tego, czy jest ona przedsiębiorcą, czy też nie prowadzi działalności gospodarczej, celami równorzędnymi są: maksymalne zaspokojenie wierzycieli oraz umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym. Jeżeli osoba fizyczna jest przedsiębiorcą, to celem drugorzędnym jest zachowanie przedsiębiorstwa upadłego. Należy jednak podkreślić, że opisana wyżej hierarchia celów postępowania upadłościowego obowiązuje od 24.03.2020 r., tj. od dnia wejścia w życie ustawy z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw²⁹. Nowelizacja ta jednak nie zmieniła hierarchii celów postępowania upadłościowego dla przedsiębiorców, a więc przedstawione zasady obowiązywały również w okresie, w którym toczyły się postępowania poddane badaniu.

²⁹ Dz.U. z 2019 r. poz. 1802.

Rozdział II. Sądowe organy postępowania upadłościowego (Anna Hrycaj)

1. Wyznaczanie sędziego referenta i sędziego-komisarza oraz zasady postępowania w przypadku nieobecności sędziego

1.1. Regulacje prawne

Pojęcie sądu upadłościowego ma charakter funkcjonalny. Sąd upadłościowy nie jest odrębną jednostką organizacyjną sądów powszechnych. Jest to określenie, które wskazuje jedynie na kompetencyjne wyodrębnienie wydziałów, do których właściwości są przekazane sprawy upadłościowe. Zgodnie z art. 458² § 1 Kodeksu postępowania cywilnego³⁰ sprawy z zakresu prawa upadłościowego są sprawami gospodarczymi. Zgodnie z art. 10a ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych³¹ sprawy gospodarcze są rozpoznawane przez sądy gospodarcze. Sądami gospodarczymi są powołane do tego wydziały sądów powszechnych. Sąd upadłościowy jest to więc sąd, który podejmuje zastrzeżone ustawowo dla sądu czynności w postępowaniu upadłościowym. Sprawy upadłościowe rozpoznawane są w sądach rejonowych. Przesądza o tym art. 18 p.u., który stanowi, że sądem upadłościowym jest sąd rejonowy – sąd gospodarczy.

Sprawy o ogłoszenie upadłości rozpoznaje sąd upadłościowy w składzie trzech sędziów zawodowych (art. 18 p.u.). Obecnie wyznaczenie sędziego, który będzie wchodził w skład sądu upadłościowego, następuje z uwzględnieniem art. 47a § 1 p.u.s.p., zgodnie z którym sprawy są przydzielane sędziom i asesorom sądowym losowo, w ramach poszczególnych kategorii spraw, chyba że sprawa podlega przydziałowi sędziemu pełniącemu dyżur. System losowego przydziału spraw (SLPS) jest aplikacją sieciową, dostępną z komputerów zalogowanych do wewnętrznych sieci informatycznych w sądach. Centralny komputer wykorzystujący generator liczb losowych po rejestracji spraw dokonuje ich losowego przydziału. System Losowego Przydziału Spraw został wprowadzony na podstawie ustawy

³⁰ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.) – dalej k.p.c.

³¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm. – dalej p.u.s.p.

z 12.07.2017 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw³². W uzasadnieniu projektu tej ustawy wskazano, że jednym z jej celów jest wprowadzenie, jako zasady ustrojowej, losowego przydziału spraw sędziom oraz zasady równego obciążenia w sądzie sędziów sprawami, dla zapewnienia równego i sprawiedliwego obciążenia pracą kadry orzeczniczej sądów oraz zagwarantowania bezstronności stronom postępowań. Zgodnie z art. 21 tej ustawy do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 41 § 1 pkt 2 p.u.s.p., w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, sprawy przydziela przewodniczący wydziału zgodnie z dotychczasowymi przepisami wykonawczymi wydanymi na podstawie art. 41 § 1 p.u.s.p. System losowego przydziału spraw został szczegółowo uregulowany w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 28.12.2017 r. zmieniającym rozporządzenie – Regulamin urzędowania sądów powszechnych³³. Początkowo nie było przewidziane losowanie składów trzyosobowych, a jedynie losowano sędziego referenta. Powyższe zmiany spowodowały, że w badanych sprawach, w zależności od tego, kiedy wpłynął wniosek o ogłoszenie upadłości, pojawiały się różne formy ustalania składu sądu. Początkowo skład sądu był wyznaczany zarządzeniem Przewodniczącego Wydziału, później losowany był sędzia referent, a pozostali członkowie składu byli wyznaczeni na podstawie zarządzenia przewodniczącego wydziału. Obecnie, jak wskazano wcześniej, cały skład sądu jest losowany w systemie SLPS.

Również w zakresie wyznaczania sędziego-komisarza funkcjonują różne reguły. Z jednej strony w aktach są np. zarządzenia przewodniczącego o przedłożeniu akt sądowi celem zmiany sędziego-komisarza bez wskazywania osoby sędziego-komisarza, a z drugiej strony w aktach są kopie tabel, według których oznaczana jest kolejność sędziów wyznaczanych do pełnienia funkcji sędziego-komisarza. W niektórych sądach obowiązuje zasada, zgodnie z którą do pełnienia funkcji sędziego-komisarza zawsze wyznaczany jest sędzia, który był sprawozdawcą na etapie postępowania o ogłoszenie upadłości. Analizując ten problem, należy podkreślić, że wyznaczanie sędziego-komisarza w badanych sprawach następowało na podstawie postanowienia sądu, a więc było elementem decyzji organu korzystającego z przymiotu niezawisłości. Jednakże wyznaczanie sędziego-komisarza było również elementem z zakresu organizacji pracy wydziału i było ograniczone możliwościami kadrowymi wydziału (w szczególności sędzią-komisarzem wyznaczany był sędzia z Wydziału ds. Upadłościowych i Restrukturyzacyjnych, chociaż ustawa zasadniczo nie wprowadza takiego ograniczenia, ale wynika ono z podziału czynności). Wyznaczanie sędziego-komisarza powinno być więc dokonywane z uwzględnieniem jasnych i transparentnych reguł gwarantujących równomierne obciążenie pracą sędziów orzekających w Wydziale. Problem ten dostrzegł również ustawodawca, który nowelizacją dokonaną ustawą z 30.08.2019 r.

³² Dz.U. z 2017 r. poz. 1452.

³³ Dz.U. z 2017 r. poz. 2481.

o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw³⁴ wprowadził zasadę, zgodnie z którą wyznaczanie osoby sędziego-komisarza następuje z zastosowaniem określonego w § 43 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych³⁵ narzędzia informatycznego działającego w oparciu o generator liczb losowych z uwzględnieniem regulacji § 44 tego rozporządzenia, zgodnie z którą do przydziału spraw referendarzom sądowym przepisy oddziału I działu III rozporządzenia stosuje się odpowiednio, zgodnie z ustalonym podziałem czynności. Z tego względu po nowelizacji w postanowieniu sądu o ogłoszeniu upadłości sąd nie wyznacza imiennie sędziego-komisarza. Po wydaniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości sędzia, który w postępowaniu będzie pełnił funkcję sędziego-komisarza, zostanie wyznaczony zgodnie z ogólnymi regułami dotyczącymi przydziału spraw określonymi w Regulaminie urzędowania sądów powszechnych.

1.2. Dane statystyczne

Kwestionariusz ankiety do badań aktowych nie zawierał pytań dotyczących zasad wyznaczania sędziego-komisarza.

1.3. Analiza akt

Zasadniczo należy odnotować dbałość przewodniczących wydziałów o to, aby postępowania o ogłoszenie upadłości przebiegały sprawnie. W razie urlopu lub innej usprawiedliwionej nieobecności sędziego referenta akta były przedkładane sędziemu zastępującemu (sędziemu dyżurnemu), nierzadko z adnotacją „pilne”.

2. Czynności urzędników sądowych w kontekście zarządzania sprawą upadłościową

2.1. Regulacje prawne

W ramach badań dokonano również analizy akt pod kątem tego, czy w sposób właściwy jest zorganizowany proces zarządzania sprawą upadłościową. Jednym z elementów zarządzania sprawą upadłościową jest przyjęcie i przestrzeganie właściwego podziału czynności pomiędzy sędzię, referendarza sądowego, asystenta oraz pracownika sekretariatu. Założeniem

³⁴ Dz.U. z 2019 r. poz. 1802.

³⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 2046 ze zm.

przy tym podziale czynności powinno być to, że wszystkie czynności, które samodzielnie może wykonać pracownik sekretariatu albo asystent, powinny być wykonane przez te podmioty. Sędzia powinien w sprawie podejmować tylko te czynności, które są zastrzeżone do wyłącznej kompetencji sędziego. Zgodnie z § 9 ust. 1 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z 19.06.2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej³⁶ w zakresie czynności w sprawach sądowych do obowiązków kierownika sekretariatu należy m.in.:

- 1) przyjmowanie interesantów i udzielanie im informacji, udostępnianie akt do przejrzania lub samodzielnego utrwalenia ich obrazu pod swoją kontrolą osobom do tego uprawnionym oraz udzielanie informacji pisemnych;
- 2) wydawanie innym sądom akt spraw zakończonych, wydawanie kopii, odpisów, wyciągów, zaświadczeń, a na zarządzenie przewodniczącego wydziału, przewodniczącego posiedzenia, sędziego sprawozdawcy, asesora sądowego lub referendarza sądowego także innych dokumentów, uwierzytelnianie odpisów pism lub dokumentów wydanych z akt znajdujących się w sekretariacie, jak również przekazanych do archiwum zakładowego;
- 3) przedkładanie przewodniczącemu wydziału lub referentowi wniosków o wydanie kopii lub odpisu dokumentu z akt w celu rozstrzygnięcia, czy wniosek został wniesiony przez uprawnioną osobę albo czy została od niego uiszczona opłata w prawidłowej wysokości wyłącznie w przypadku wątpliwości w tym zakresie.

Kierownik sekretariatu, za zgodą przewodniczącego wydziału, może upoważnić określonych pracowników do wykonywania wskazanych wyżej czynności.

2.2. Dane statystyczne

Kwestionariusz ankiety do badań aktowych nie zawierał pytań dotyczących rodzajów i częstotliwości różnych form podejmowania czynności przez pracowników sekretariatu.

2.3. Analiza akt

Zauważalna w zdecydowanej większości (ale nie we wszystkich aktach) praktyka polega na tym, że każde pismo, które wpływa do danej sprawy, jest przedkładane sędziemu-komisarzowi. Zasadniczo pracownicy sekretariatu są całkowicie niesamodzielnymi, tzn. jedynie wykonują zarządzenia sędziego-komisarza (sędziego referenta). Całkowicie zgodne z zarzą-

³⁶ Dz.Urz. MS z 2019 r. poz. 138 ze zm.

dzeniem Ministra Sprawiedliwości w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych byłoby udzielenie przez kierownika sekretariatu (upoważnionego pracownika) podstawowych informacji o przebiegu postępowania na podstawie akt sprawy. Jednocześnie niezgodne z powołanym zarządzeniem jest przedkładanie sędziemu wszystkich wniosków o wydanie kopii, odpisów, wyciągów, zaświadczeń. Powinno to następować jedynie w przypadku wątpliwości, czy wniosek został wniesiony przez uprawnioną osobę albo czy została od niego uiszczona opłata w prawidłowej wysokości. Uzasadnieniem takiej praktyki nie może być niski poziom specjalizacji czy też duża rotacja pracowników sekretariatów. Prawidłowe wykonywanie czynności w zakresie udzielania odpisów i kopii na podstawie akt powinno pozostawać wyłącznie w zakresie zadań urzędników sądowych z ewentualną pomocą asystentów, ale całkowicie bez konieczności angażowania w te czynności sędziów. Efektem takiej błędnej praktyki jest znaczne opóźnienie w rozpoznawaniu prostych wniosków o wydanie odpisu czy kopii z akt i znaczne zwiększenie obciążenia sędziów pracą.

3. Czynności asystentów sądowych w kontekście zarządzania sprawą upadłościową

3.1. Regulacje prawne

Jak wcześniej wskazano, prawidłowym podejściem do zarządzania sprawą upadłościową jest przyjęcie założenia, że wszystkie czynności, których nie musi wykonywać sędzia, powinny być wykonywane przez inne, upoważnione do tego podmioty.

Obecnie, zgodnie z art. 47² § 1 k.p.c. w zakresie czynności przewodniczącego zarządzenia może również wydawać asystent sędziego, z wyjątkiem zarządzenia o zwrocie pisma procesowego, w tym pozwu. W każdym przypadku przewodniczący może uchylić lub zmienić zarządzenie asystenta. W terminie tygodnia od dnia doręczenia stronie zarządzenia asystenta sędziego o wezwaniu do uiszczenia opłaty, z pouczeniem o terminie i sposobie wniesienia zastrzeżenia, strona może wnieść zastrzeżenie do zarządzenia asystenta sędziego o wezwaniu do uiszczenia opłaty. Zastrzeżenie powinno zawierać wskazanie zaskarżonego zarządzenia. Zastrzeżenie nie wymaga uzasadnienia (art. 47² § 2 k.p.c.). Zgodnie z art. 47² § 3 k.p.c. w razie wniesienia zastrzeżenia zarządzenie asystenta sędziego o wezwaniu do uiszczenia opłaty traci moc. Zastrzeżenie wniesione po upływie terminu lub niespełniające warunków formalnych pisma procesowego nie wywołuje skutków i pozostawia się je bez rozpoznania, bez wzywania do jego poprawienia lub uzupełnienia. W takim przypadku przewodniczący z urzędu bada prawidłowość zarządzenia asystenta sędziego. Przepis ten został dodany usta-

wą z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw³⁷³⁸ i obowiązuje od 8.10.2019 r.

Zgodnie z art. 20 p.r. sędzia-komisarz w zakresie swoich czynności ma prawa i obowiązki sądu i przewodniczącego³⁹. Oznacza to, że w tym zakresie, w którym sędzia-komisarz wykonuje czynności jako przewodniczący, czynności te mogą być samodzielnie wykonane przez asystenta sędziego. Oznacza to jednocześnie, że asystent sędziego nie może samodzielnie dokonywać tych czynności, które należą do „sądowych” kompetencji sędziego-komisarza. W szczególności asystent nie jest uprawniony do samodzielnego podejmowania jakichkolwiek czynności z zakresu nadzoru nad syndykiem.

3.2. Dane statystyczne

Kwestionariusz ankiety do badań aktowych nie zawierał pytań dotyczących rodzajów i częstotliwości różnych form podejmowania czynności przez asystentów sędziów. Co do zasady w okresie objętym badaniem nie obowiązywał art. 47² k.p.c., a więc nie było możliwości dokonania pełnej analizy, w jaki sposób ten przepis funkcjonuje w postępowaniach upadłościowych.

3.3. Analiza akt

W większości przypadków w badanych sprawach postępowanie upadłościowe toczyło się przed wejściem w życie omawianego przepisu. Z tego względu analiza akt postępowania nie pozwoliła na dokonanie oceny praktyki stosowania tego przepisu. W tych sprawach, które toczyły się również po wejściu w życie omawianej regulacji, nie zaobserwowano zbyt dużej aktywności asystentów w zakresie samodzielnego wydawania zarządzeń. Asystenci powinni wydawać wszystkie zarządzenia w postępowaniach o ogłoszenie upadłości, powinni samodzielnie wydawać wszystkie niezbędne zarządzenia w sprawach wpadkowych (braki for-

³⁷ Dz.U. z 2019 r. poz. 1802.

³⁸ W uzasadnieniu projektu tej ustawy wskazano, że: „W praktyce [...] asystenci przygotowują projekty zarządzeń zmierzających do przygotowania spraw sądowych do rozpoznania, które następnie przedkładają sędziemu referentowi. Ostatecznie, zarządzenie wydaje sędzia referent (zgodnie z terminologią przyjętą w Kodeksie postępowania cywilnego – przewodniczący). Rozwiązanie takie jest głęboko niepraktyczne, nieefektywne, prowadzi do przedłużenia postępowania, niepotrzebnie generuje zbędne czynności, angażuje do dokonania jednej czynności dwie osoby – asystenta, a następnie sędziego. [...] Projektowana regulacja odnosić się będzie również do zarządzeń wydawanych przez sędziego-komisarza w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym, gdyż w postępowaniach tych sędzia-komisarz ma również prawa i obowiązki przewodniczącego” (Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3480).

³⁹ W literaturze wskazuje się, że „zasadniczą postacią działania sędziego-komisarza jest działalność orzecznicza. Zgodnie z art. 197 pr. rest. w postępowaniu restrukturyzacyjnym orzeczenia zapadają w postaci postanowień, do których przez art. 209 pr. rest. stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postanowieniach ze zmianami wprowadzonymi przez prawo restrukturyzacyjne” – tak m.in. A. Malmuk-Cieplak, [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A. Witosz, A.J. Witosz, LEX 2016, komentarz do art. 20 p.r.

malne pism procesowych, zarządzenia w postępowaniu międzyinstancyjnym) oraz wszelkie zarządzenia w zakresie ewentualnego doręczenia odpisu lub kopii dokumentu na podstawie akt w sytuacji, gdy wyjątkowo nie może tego wykonać samodzielnie pracownik sekretariatu.

4. Komunikacja między sędzią-komisarzem a pozasądowymi organami postępowania restrukturyzacyjnego

4.1. Regulacje prawne

Zgodnie z art. 152 ust. 3 p.u. sędzia-komisarz i syndyk mogą porozumiewać się w sprawach dotyczących postępowania upadłościowego bezpośrednio oraz z użyciem środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość, w szczególności przez telefon, faks lub pocztę elektroniczną.

4.2. Dane statystyczne

Kwestionariusz ankiety do badań aktowych nie zawierał pytań dotyczących rodzajów i częstotliwości różnych form komunikacji sędziego-komisarza z pozasądowymi organami postępowania.

4.3. Analiza akt

Jako prawidłową należy ocenić praktykę odnotowywania w aktach sprawy faktu i przedmiotu spotkania sędziego-komisarza z syndykiem. Przykładowo, w jednej ze spraw znalazł się zapisek urzędowy o następującej treści: „W dniu dzisiejszym skontaktował się ze mną TNS Pan XY i poinformował mnie, że przekazał sprawozdanie dłużnikowi. Zwracając uwagę na brak danych na temat przewidywanych szacunkowych kosztów postępowania oraz brak czytelnych danych na temat szacunkowej wartości majątku i zobowiązań zobowiązał się do uzupełnienia tych informacji”.

W wykonaniu tego zobowiązania zostało złożone uzupełnienie, które jasno i czytelnie przedstawiało majątek dłużnika i zawierało uzasadnienie wyceny dokonanej przez tymczasowego nadzorcę sądowego. W uzupełnieniu sprawozdania wskazano również na celowość kontynuowania działalności gospodarczej po ogłoszeniu upadłości. Tymczasowy nadzorca sądowy podał również wartość szacowanych kosztów postępowania, wartość zobowiązań, wartość szacunkową majątku oraz prognozowany procent zaspokojenia wierzycieli w razie ogłoszenia upadłości (23,51%).

Jako prawidłową należy również ocenić praktykę korzystania z elektronicznych środków komunikacji.

5. Wnioski

Analiza akt postępowań w przedmiocie ogłoszenia upadłości oraz postępowań upadłościowych pozwala na stwierdzenie, że w sądach upadłościowych co do zasady funkcjonuje niesprawny i nieefektywny podział zadań. Sędziowie bardzo często wykonują czynności, które zgodnie z przepisami mogą wykonywać i powinni wykonywać asystenci i urzędnicy sądowi. Jest to przykład nieracjonalnego wykorzystania kadry. Zasadniczo, w ramach efektywnego gospodarowania zasobami ludzkimi nie jest akceptowane podejście, w którym pracownik najbardziej wyszkolony i przez to najdroższy dla organizacji wykonuje zadania, które – po odpowiednim przeszkoleniu – mógłby wykonać pracownik znacznie tańszy dla organizacji. Utrzymanie takiego podziału zadań nie pozwoli na zwiększenie sprawności sądownictwa upadłościowego.

Rozdział III. Pozasądowe organy postępowania upadłościowego

(Anna Hrycaj)

1. Regulacje prawne

Zgodnie z art. 157 ust. 1 p.u. funkcję syndyka może pełnić osoba fizyczna, która posiada pełną zdolność do czynności prawnych i licencję doradcy restrukturyzacyjnego. Zgodnie z ust. 2 cytowanego artykułu funkcję syndyka może również pełnić spółka handlowa, której wspólnicy ponoszący odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem albo członkowie zarządu reprezentujący spółkę posiadają licencję, o której mowa w ust. 1.

W postanowieniu, w którym wyznacza się syndyka, wskazuje się numer licencji doradcy restrukturyzacyjnego syndyka lub numer w Krajowym Rejestrze Sądowym wyznaczonej do pełnienia funkcji syndyka spółki (ust. 5).

2. Dane statystyczne

W większości spraw syndykiem została wyznaczona osoba fizyczna (62 sprawy). W pozostałych postępowaniach syndykiem została wyznaczona spółka.

W 39 postępowaniach syndyk złożył do akt oświadczenie o tym, że nie zachodzą przeszkody do pełnienia funkcji oraz dokument polisy OC samodzielnie bez połączenia tego z dokonaniem innej czynności. W pozostałych postępowaniach syndyk połączył złożenie tych dokumentów z dokonaniem innej czynności.

Nie we wszystkich sprawach syndyk pobierał zaliczki na poczet wynagrodzenia. Było tak jedynie w 37 postępowaniach.

3. Analiza akt

Analiza akt pokazała, że wyznaczanie syndyków następuje zgodnie z regułami określonymi w art. 157 p.u. Praktycznie we wszystkich postanowieniach o wyznaczeniu syndyka był wskazywany numer licencji doradcy restrukturyzacyjnego syndyka lub numer w Krajowym Rejestrze Sądowym wyznaczonej do pełnienia funkcji syndyka spółki. W zakresie wyznaczania doradców restrukturyzacyjnych do pełnienia funkcji syndyków analiza akt nie wykazała żadnych dysfunkcji.

4. Wnioski

Jako prawidłową należy ocenić praktykę składania oświadczenia, że nie zachodzą przeszkody do pełnienia funkcji syndyka oraz polisy OC wraz z pierwszą czynnością przed sądem albo sędzią-komisarzem. Składanie tych dokumentów niezwłocznie, tj. oddzielnie, bez połączenia z inną czynnością, jest zbędnym generowaniem pracy po stronie sądu. Badania wykazały jednak, że taka praktyka występuje jedynie w nieco ponad połowie spraw. Należy więc postulować, aby sędziowie w wydawanych zarządzeniach tzw. inauguracyjnych wyraźnie zobowiązywali syndyków do wdrożenia opisanej praktyki. Jako prawidłową należy ocenić również praktykę niezwłocznego zawiadamiania syndyka o ogłoszeniu upadłości i powołaniu do pełnienia funkcji z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej.

Rozdział IV. Dłużnik (Bartosz Sierakowski)

1. Regulacje prawne

1.1. Dłużnik w postępowaniu o ogłoszenie upadłości

Uczestnikiem postępowania o ogłoszenie upadłości jest każdy, kto złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, oraz dłużnik (art. 26 ust. 1 p.u.). Przepisy Prawa upadłościowego nie zawierają autonomicznej definicji dłużnika. Pojęcie to należy więc rozumieć w taki sposób, jak wykładane jest na gruncie prawa cywilnego, z tym jednak uzupełnieniem, że dłużnik musi dodatkowo posiadać tzw. zdolność upadłościową oraz być podmiotem niewypłacalnym.

Zgodnie z art. 10 p.u. upadłość ogłasza się w stosunku do dłużnika, który stał się niewypłacalny. Na gruncie art. 11 p.u. wyróżnia się dwie przesłanki statuujące stan niewypłacalności – tzw. przesłankę płynnościową (art. 11 ust. 1)⁴⁰ oraz tzw. przesłankę bilansową, zwaną także przesłanką nadmiernego zadłużenia⁴¹ (art. 11 ust. 2 p.u.).

Dłużnik jest niewypłacalny w rozumieniu przesłanki płynnościowej, jeżeli utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Przy tym ustawodawca tworzy domniemanie, w myśl którego dłużnik utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych, jeżeli opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekracza trzy miesiące (art. 11 ust. 1a p.u.).

Dłużnik jest niewypłacalny w rozumieniu przesłanki bilansowej, gdy jego zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące. Przy tym należy zastrzec, że przesłanka bilansowa odnosi się wyłącznie do dłużników będących osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobo-

⁴⁰ Szeroko na temat przesłanki płynnościowej zob. M. Kubiczek, B. Sokół, *Metodyka badania płynnościowej przesłanki niewypłacalności w świetle jej prawnej definicji*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2006, nr 1.

⁴¹ Por. np. R. Adamus, [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, A.J. Witosz, LexisNexis 2014, LEX, komentarz do art. 11 p.u. Szeroko na temat przesłanki nadmiernego zadłużenia zob. A. Cybulska, T. Biel, *Metoda wyceny majątku przedsiębiorcy w kontekście nowego brzmienia przesłanki niewypłacalności wynikającej z nadmiernego zadłużenia*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2015, nr 2.

wości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, z wyłączeniem spółek osobowych, w których co najmniej jednym współnikiem odpowiadającym za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem jest osoba fizyczna (art. 11 ust. 2 oraz ust. 7 p.u.). Na potrzeby ustalenia przesłanki bilansowej niewypłacalności po stronie majątku dłużnika nie wlicza się składników niewchodzących w skład masy upadłości, zaś po stronie zobowiązań pieniężnych – nie wlicza się zobowiązań przyszłych, w tym zobowiązań pod warunkiem zawieszającym oraz zobowiązań wobec współnika albo akcjonariusza z tytułu pożyczki lub innej czynności prawnej o podobnych skutkach, o których mowa w art. 342 ust. 1 pkt 4 p.u. Domniemywa się, że zobowiązania pieniężne dłużnika przekraczają wartość jego majątku, jeżeli zgodnie z bilansem jego zobowiązania, z wyłączeniem rezerw na zobowiązania oraz zobowiązań wobec jednostek powiązanych, przekraczają wartość jego aktywów, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące. Pomimo zaistnienia przesłanki bilansowej niewypłacalności, sąd może oddalić wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli nie ma zagrożenia utraty przez dłużnika zdolności do wykonywania jego wymagalnych zobowiązań pieniężnych w niedługim czasie (art. 11 ust. 6 p.u.).

Wobec nie każdego niewypłacalnego dłużnika można ogłosić upadłość. Dodatkowo dłużnik musi mieć tzw. zdolność upadłościową. Jak wskazuje F. Zedler, „zdolność upadłościową określa się jako przymiot prawny jakiegoś podmiotu, który umożliwia ogłoszenie jego upadłości”⁴². W doktrynie i orzecznictwie istnieje spór, czy brak zdolności upadłościowej jest przesłanką merytoryczną, a więc skutkuje oddaleniem wniosku o ogłoszenie upadłości, czy też formalną, a więc skutkuje odrzuceniem lub zwrotem wniosku⁴³. Upadłość można ogłosić wobec:

- 1) przedsiębiorców w rozumieniu Kodeksu cywilnego, jeżeli ustawa – Prawo upadłościowe nie stanowi inaczej;
- 2) spółek z o.o. i spółek akcyjnych nieprowadzących działalności gospodarczej;
- 3) współników osobowych spółek handlowych, ponoszących odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem;
- 4) współników spółki partnerskiej.

Na zasadzie wyjątku upadłość można ogłosić wobec:

- 1) przedsiębiorcy nieżyjącego, jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony w terminie roku od dnia jego śmierci, a w przypadku ustanowienia zarządu sukcesyjnego także po upływie roku od dnia śmierci przedsiębiorcy, a przed dniem wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego (art. 7 p.u.);

⁴² F. Zedler, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LEX 2011, komentarz do art. 5.

⁴³ Zob. A. Hrycaj, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Legalis 2020, komentarz do art. 5.

- 2) osoby fizycznej, która już nie jest przedsiębiorcą, jeżeli od dnia wykreślenia z właściwego rejestru nie upłynął rok; postępowanie toczy się według przepisów tytułu V części trzeciej, czyli w trybie tzw. upadłości konsumenckiej (art. 8 ust. 1 p.u.);
- 3) osoby fizycznej, która przestała być współnikiem osobowej spółki handlowej, także po ustaniu stosunku bycia współnikiem, jeżeli od dnia utraty statusu współnika nie upłynął rok; postępowanie toczy się według przepisów tytułu V części trzeciej, czyli w trybie tzw. upadłości konsumenckiej (art. 8 ust. 2 p.u.);
- 4) osoby fizycznej, która faktycznie prowadziła działalność gospodarczą, nawet wówczas gdy nie dopełniła obowiązku jej zgłoszenia we właściwym rejestrze, jeżeli od dnia zaprzestania prowadzenia działalności nie upłynął rok; postępowanie toczy się według przepisów tytułu V części trzeciej, czyli w trybie tzw. upadłości konsumenckiej (art. 9 p.u.).

Zdolności upadłościowej nie posiadają, nawet jeśli spełniają warunki bycia przedsiębiorcą, następujące podmioty:

- 1) Skarb Państwa;
- 2) jednostki samorządu terytorialnego;
- 3) publiczne samodzielne zakłady opieki zdrowotnej;
- 4) instytucje i osoby prawne utworzone w drodze ustawy, chyba że ustawa ta stanowi inaczej;
- 5) instytucje i osoby prawne utworzone w wykonaniu obowiązku nałożonego ustawą;
- 6) osoby fizyczne prowadzące gospodarstwo rolne, które nie prowadzą innej działalności gospodarczej lub zawodowej;
- 7) uczelnie;
- 8) fundusze inwestycyjne.

1.2. Dłużnik w postępowaniu upadłościowym

Po ogłoszeniu upadłości dłużnik staje się upadłym. Pamiętać jednak trzeba, że upadłość można ogłosić także wobec osoby zmarłej (art. 7 p.u.), stąd też zawarta w art. 185 ust. 1 p.u. definicja legalna upadłego jest szersza i brzmi: „upadłym jest ten, wobec kogo wydano postanowienie o ogłoszeniu upadłości”.

Ogłoszenie upadłości nie pozbawia upadłego ani zdolności prawnej, ani zdolności do czynności prawnych, z zastrzeżeniem upadłego, który zmarł. Upadły traci natomiast atrybuty związane z prawem własności majątku wchodzącego w skład masy upadłości, czy szerzej atrybuty związane z wszelkimi prawami majątkowymi, tzn. nie może rozporządzać, zarządzać składnikami majątkowymi stanowiącymi masę upadłości ani w zasadzie korzystać z nich⁴⁴.

⁴⁴ P. Janda, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, LEX 2020, komentarz do art. 185 p.u.

Z dniem ogłoszenia upadłości wszelkie czynności procesowe, o ile dotyczą masy upadłości, mogą być dokonywane wyłącznie z udziałem syndyka, a nie upadłego. Po ogłoszeniu upadłości syndyk staje się zastępcą pośrednim upadłego, a więc – w przypadku postępowań sądowych z udziałem upadłego – ma miejsce tzw. podstawienie procesowe. W postępowaniu cywilnym oznacza się syndyka wyłącznie jako stronę w znaczeniu formalnym, natomiast w znaczeniu materialnym rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach dotyczy dłużnika i tak powinien zostać oznaczony podmiot zobowiązany (dłużnik) w tytule egzekucyjnym. Zatem w części zawierającej oznaczenie stron postępowania pismo procesowe, a odpowiednio także wydane po jego rozpoznaniu orzeczenie, powinno zawierać oznaczenie syndyka jako strony w znaczeniu formalnym. Z kolei w części określającej żądanie procesowe i rozstrzygnięcie należy zamieszczać oznaczenie strony w znaczeniu materialnym. Takie zróżnicowanie wynika stąd, że pomimo otwarcia postępowania upadłościowego i związanej z tym utraty przez dłużnika zarządu oraz możliwości korzystania i rozporządzania majątkiem stanowiącym masę upadłości, majątek ten należy w dalszym ciągu do dłużnika, który w związku z tym pozostaje podmiotem praw i obowiązków wchodzących w skład tego majątku⁴⁵. Zatem w procesie (i innych postępowaniach, do których przepisy o procesie stosuje się odpowiednio – art. 13 § 2 k.p.c.), w którym syndyk działa na rzecz dłużnika, dłużnik jest stroną w znaczeniu materialnym, a dochodzone przeciwko syndykowi świadczenie podlega zasądzeniu od dłużnika⁴⁶.

Dłużnik traci status upadłego z chwilą ukończenia postępowania upadłościowego. Przez ukończenie postępowania należy rozumieć moment, gdy uprawomocni się jedno z trzech postanowień sądu upadłościowego:

- o stwierdzeniu zakończenia postępowania upadłościowego,
- o umorzeniu postępowania upadłościowego,
- o uchyleniu postępowania upadłościowego.

Każde z ww. postanowień jest zaskarżalne i przed uruchomieniem Krajowego Rejestru Zadłużonych podlegało obwieszczeniu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Postanowienie może zaskarżyć uczestnik postępowania, czyli upadły, oraz każdy z wierzycieli uprawnionych do zaspokojenia się z masy upadłości. Z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania upadłościowego lub o uchyleniu postępowania upadłościowego, syndyk masy upadłości traci atrybut związany z możliwością rozporządzania majątkiem, który dotychczas tworzył masę upadłości (art. 364 p.u.). Ta zasada znajduje zastosowanie także w sytuacji, gdy postępowanie upadłościowe kończy się pełnym zaspokojeniem wie-

⁴⁵ Por. np. uzasadnienie wyroku SA w Poznaniu z 14.09.2012 r., I ACa 600/12, LEX nr 1220592.

⁴⁶ Na temat podstawienia procesowego i zasad oznaczania syndyka w procesie zob. np.: wyrok SA w Poznaniu z 14.09.2012 r., I ACa 600/12; wyrok SN z 7.10.2004 r., IV CK 86/04, LEX nr 143176; wyrok SN z 16.01.2009 r., III CSK 244/08, niepubl.; postanowienie SN z 14.04.2011 r., II PK 267/10, LEX nr 795781; wyrok SA w Warszawie z 28.03.2007 r., I ACa 1126/07, niepubl.; wyrok SA w Poznaniu z 5.02.2009 r., I ACa 39/09, LEX nr 518092.

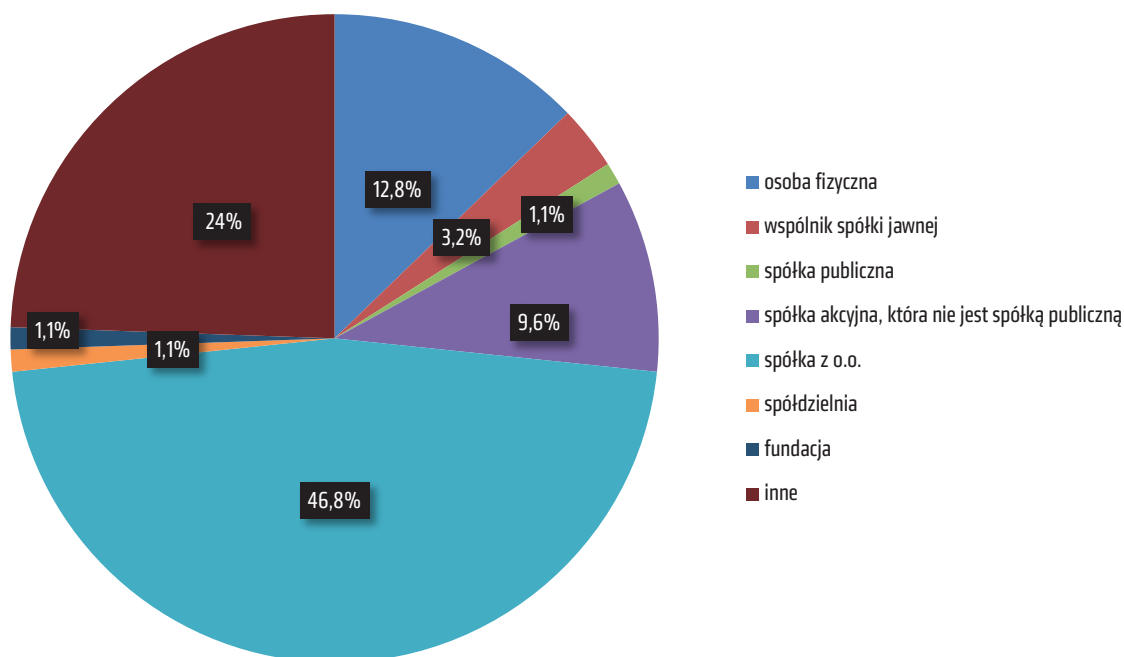
rzycieli pomimo niezlikwidowania przez syndyka wszystkich składników masy upadłości (art. 368 ust. 2–3 w zw. z art. 364 p.u.).

Dłużnik będący osobą fizyczną po zakończeniu postępowania upadłościowego, a więc już po utracie statusu upadłego, może skorzystać z procedury oddłużenia uregulowanej przepisami art. 369–370f p.u.

2. Dane statystyczne

W zdecydowanej większości (blisko połowa) wnioski o ogłoszenie upadłości dotyczyły spółek z o.o. Podział dłużników z uwagi na formę organizacyjno-prawną obrazuje poniższy wykres.

Wykres nr 3. Podział procentowy dłużników z uwagi na formę organizacyjno-prawną

Wśród dłużników oznaczonych jako podmioty inne byli: były przedsiębiorca, niepubliczna spółka akcyjna w likwidacji, spółka akcyjna w restrukturyzacji, spółka z o.o. spółka komandytowa w restrukturyzacji, spółka z o.o. w likwidacji, wspólnik spółki cywilnej, zmarła osoba fizyczna.

Podział dłużników z uwagi na branżę, w jakiej działa dłużnik, obrazuje poniższa tabela.

Tabela nr 1. Podział liczbowy dłużników z uwagi na przedmiot działalności

agencja reklamowa	1
architektura	3
armator na Wiśle, wynajem nieruchomości	1

brak danych	5
budowa dróg i autostrad, działalność budowlana	9
budowa i montaż maszyn przemysłowych	1
dostarczanie peletu	1
działalność agencji pracy tymczasowej	1
działalność firm centralnych (head offices) i holdingów, z wyłączeniem holdingów finansowych	2
działalność hotelarska i gastronomiczna	6
działalność informatyczna	1
działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną oraz chów zwierząt	1
działalność farmaceutyczna	1
handel	19
handel energią elektryczną	1
klub sportowy	1
kupno i sprzedaż nieruchomości na własny rachunek	1
meble	1
medyczna praktyka lekarska specjalistyczna	2
okręgowa stacja kontroli pojazdów	1
organizacja międzynarodowych festiwali i imprez muzycznych	1
osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej	3
działalność organizatorów turystyki	1
podzespoły elektroniczne, niesklasyfikowane karty plastikowe niezadrukowane	1
pomoc społeczna z zakwaterowaniem dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych	1
pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana	1
pozostałe doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania	2
producent biżuterii, właściciel sieci salonów jubilerskich	1
produkcja wyrobów z betonu, gipsu i cementu, rur, konstrukcji metalowych, wyrobów z drewna	8
produkcja odzieży skóranej i futer	1
przemysł mięsny / przetwórstwo i produkcja	1
przygotowywanie do druku	1
stacja paliw	1
produkcja tkanin	1
transport drogowy	2
uprawa warzyw, włączając melony oraz uprawa roślin korzeniowych i roślin bulwiastych	2
wykonywanie instalacji	3
wynajem i zarządzanie nieruchomościami	1
wytwarzanie energii elektrycznej	1
Ogółem	92

W dwóch przypadkach nie ustalono przedmiotu działalności dłużnika. Zdecydowanie najwięcej spraw dotyczyło dłużników zajmujących się handlem (19), działalnością budowlaną (9), produkcją wyrobów związanych z działalnością budowlaną (8) oraz hotelarstwem i gastronomią (6).

Rozdział V. Wierzyciele (Bartosz Sierakowski)

1. Regulacje prawne

1.1. Wierzyciel w postępowaniu o ogłoszenie upadłości

Definicja „wierzyciela” jako uczestnika postępowania o ogłoszenie upadłości jest węższa aniżeli desygnat tego pojęcia na gruncie prawa cywilnego lub publicznego. Wynika to z tego, że ustawodawca pojęcie wierzyciela w postępowaniu o ogłoszenie upadłości powiązał z legitymacją do żądania ogłoszenia upadłości. Nie każdy podmiot posiadający cechę wierzyciela może żądać ogłoszenia upadłości swojego dłużnika. Zgodnie bowiem z art. 20 ust. 1 p.u. wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić „dłużnik lub każdy z jego wierzycieli osobistych”. Na gruncie stanu prawnego obowiązującego przed 1.01.2016 r. w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że wierzyciel hipoteczny niebędący wierzycielem osobistym dłużnika jest uprawniony do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie jego upadłości⁴⁷. Pogląd ten, po wejściu w życie przepisów Prawa restrukturyzacyjnego i nowelizacji art. 20 p.u., stracił już swoją aktualność.

Wierzyciel niebędący wnioskodawcą w postępowaniu o ogłoszenie upadłości nie staje się jego uczestnikiem, a przez to nie ma prawa do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Zasada ta nie dotyczy jednak rozstrzygnięcia sądu upadłościowego w przedmiocie jurysdykcji sądów polskich. Zgodnie z art. 51 ust. 2a p.u. w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości wskazuje się podstawę jurysdykcji sądów polskich. Jeżeli zastosowanie ma rozporządzenie 2015/848, w postanowieniu określa się również, czy postępowanie ma charakter główny czy uboczny. Z kolei na podstawie art. 54a ust. 1 p.u. wierzycielowi w terminie tygodnia od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości w Rejestrze, a wierzycielowi, którego siedziba lub miejsce zwykłego pobytu w dniu otwarcia postępowania znajdowały się za granicą, w terminie 30 dni od dnia obwieszczenia postanowienia

⁴⁷ Zob. uchwała SN z 6.06.2014 r., III CZP 23/14, OSNC 2015, nr 3, poz. 31.

o ogłoszeniu upadłości w Rejestrze przysługuje zażalenie na postanowienie o ogłoszeniu upadłości wyłącznie w części dotyczącej jurysdykcji sądów polskich. Przepis art. 54a ust. 1 p.u. jest spójny z art. 5 ust. 1 rozporządzenia 2015/848, zgodnie z którym dłużnik lub każdy wierzyciel może zaskarżyć przed sądem orzeczenie o wszczęciu głównego postępowania upadłościowego, powołując się na podstawy dotyczące jurysdykcji.

Warto wskazać, że w art. 54a ust. 1 p.u. ustawodawca posługuje się pojęciem „wierzyciel” (analogicznie do rozporządzenia 2015/848), podczas gdy w art. 20 ust. 1 p.u., który określa krąg podmiotów czynnie legitymowanych do żądania ogłoszenia upadłości, posłużono się wyrażeniem „wierzyciel osobisty”. Przyjąć więc należy, że krąg podmiotów, którym przysługuje prawo do zaskarżenia rozstrzygnięcia w przedmiocie jurysdykcji sądów polskich, jest szerszy i obejmuje zarówno wierzycieli osobistych, jak i wierzycieli rzeczowych niebędących wierzycielami osobistymi upadłego (dłużnika).

Przy tym pamiętać należy, że w postępowaniu o ogłoszenie upadłości stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, w tym w zakresie zasad sporządzania uzasadnień orzeczeń i ich doręczania stronom (uczestnikom) postępowania. W związku z tym, mimo że termin dla wierzyciela zagranicznego na zaskarżenie rozstrzygnięcia w przedmiocie jurysdykcji sądów polskich wynosi aż 30 dni, to wierzyciel taki w pierwszej kolejności musi w terminie 7 dni od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości w Monitorze Sądowym i Gospodarczym złożyć wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyłącznie w części dotyczącej jurysdykcji sądów polskich i doręczenie odpisu postanowienia wraz z pisemnym uzasadnieniem.

1.2. Wierzyciel w postępowaniu upadłościowym

W art. 189 p.u. ustawodawca zawarł definicję legalną wierzyciela. Zgodnie z tym przepisem „wierzycielem w rozumieniu ustawy jest każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia”. Na gruncie prawa cywilnego (prawa zobowiązań) za wierzyciela uznaje się podmiot stosunku prawnego, który uprawniony jest żądać od oznaczonej osoby (zwanej dłużnikiem) świadczenia, a ta ostatnia powinna to świadczenie spełnić zgodnie z treścią zobowiązania⁴⁸. Definicja wierzyciela w rozumieniu przepisów Prawa upadłościowego jest zatem – jak zauważa R. Adamus – szersza niż na gruncie prawa cywilnego, gdyż uprawnionym do zaspokojenia z masy upadłości jest również podmiot, którego wierzytelność została umieszczona na liście wierzytelności także z urzędu⁴⁹.

⁴⁸ Tak np. W. Czachórski, *Prawo zobowiązań w zarysie*, Warszawa 1968, s. 43; A. Ohanowicz, J. Górski, *Zarys prawa zobowiązań*, Warszawa 1970, s. 20; Z. Radwański, *Prawo zobowiązań*, Warszawa 1986, s. 21.

⁴⁹ R. Adamus, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016, s.1016.

Ustawa – Prawo upadłościowe nie traktuje jako wierzycieli podmiotów, które uprawnione są do zgłoszenia żądania wyłączenia z masy upadłości i wydania im składników nienależących do upadłego; podmioty te będą miały w postępowaniu upadłościowym status osoby trzeciej⁵⁰.

Jak wynika z powyższego, pojęcie wierzyciela na gruncie przepisów Prawa upadłościowego ma charakter autonomiczny. Sąd Najwyższy w sprawie V CSK 13/18 wskazał, że także tzw. wierzyciel pauliański ma status wierzyciela w przypadku ogłoszenia upadłości osoby trzeciej (czyli pozwanego w procesie pauliańskim): „[...] na potrzeby prawa upadłościowego ustawodawca wprowadza swoiste pojmowanie wierzyciela. Zgodnie z art. 189 ustawy z dnia 28 lutego 2003. Prawo upadłościowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 498, dalej p.u.) wierzycielem jest każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia. Powód jest uprawniony do dochodzenia zaspokojenia wobec osoby trzeciej, bo wynika to jednoznacznie z art. 531 k.c. Swoje uprawnienie w sytuacji, gdy osoba trzecia jest już w upadłości, będzie mógł jednak zrealizować tylko z masy upadłości, skoro majątek osoby trzeciej stał się z chwilą ogłoszenia jej upadłości, taką masą zarządzaną przez syndyka na zasadach określonych w prawie upadłościowym. W konsekwencji należy uznać, że powód powinien orzeczenie niezbędne dla ustalenia, że czynność prawna dłużnika z osobą trzecią jest wobec niego bezskuteczna uzyskać na zasadach określonych dla wszystkich wierzycieli w rozumieniu art. 189 p.u., czyli zgłosić ją do sędziego komisarza [...]”⁵¹.

Wierzyciel w postępowaniu upadłościowym realizuje swoje prawa indywidualnie, poprzez udział w zgromadzaniu wierzycieli lub w ramach rady wierzycieli, z tym zastrzeżeniem, że działając w ramach rady wierzycieli, wierzyciel ma prawny obowiązek kierować się nie swoim (partykularnym) interesem, lecz interesem ogółu wierzycieli (art. 205 ust. 1 *in fine* p.u.).

1.3. Rada wierzycieli

Wierzyciele w postępowaniu upadłościowym mogą realizować swoje uprawnienia przez działanie rady wierzycieli i zgromadzenia wierzycieli. Instytucję zgromadzenia wierzycieli omówiono w kolejnym punkcie.

Prawo upadłościowe reguluje radę wierzycieli jako organ uniwersalny w tym znaczeniu, że rada może zostać ustanowiona w każdym postępowaniu upadłościowym. Rada wierzycieli ma charakter kolegialny i składa się z pięciu członków oraz dwóch zastępców powoływanych spośród wierzycieli dłużnika będących uczestnikami postępowania. Rada wierzycieli może składać się z trzech członków, jeżeli liczba wierzycieli dłużnika będących uczestnikami postępowania jest mniejsza niż siedem (art. 202 ust. 1 zd. 2 p.u.).

⁵⁰ R. Adamus, [w:] *System...*, s. 1016.

⁵¹ Wyrok SN z 27.03.2019 r., V CSK 13/18, OSNC-ZD 2020, nr A, poz. 20.

Ustanowienie rady wierzycieli nie jest obligatoryjne. W braku rady wierzycieli w postępowaniu uprawnienia jej przysługujące wykonuje sędzia-komisarz (art. 213 ust. 1 p.u.). Rada wierzycieli musi jednak zostać ustanowiona w przypadku, kiedy złożony zostanie wniosek o jej ustanowienie przez odpowiednią większość wierzycieli, o ile w postępowaniu bierze udział wystarczająca liczba wierzycieli (np. nie można ustanowić rady wierzycieli w postępowaniu, w którym uczestniczy tylko dwóch wierzycieli).

Z chwilą ustanowienia rady wierzycieli, choćby była czasowo niezdolna do realizowania powierzonych jej zadań, jest ona jedynym organem właściwym do wykonywania czynności zastrzeżonych dla kompetencji rady⁵².

Radę wierzycieli ustanawia sędzia-komisarz. Do ustanowienia rady wierzycieli może dojść z urzędu albo na wniosek. Wniosek powinien być rozpoznany bardzo szybko – nie później niż w terminie tygodnia. Z wnioskiem o ustanowienie rady wierzycieli mogą wystąpić następujący uczestnicy postępowania:

- upadły;
- co najmniej trzech wierzycieli z wyłączeniem wierzycieli określonych art. 116 p.r. oraz wierzycieli, którzy nabyli wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości, chyba że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez wierzyciela długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed ogłoszeniem upadłości, albo nabycie wierzytelności nastąpiło po obwieszczeniu w Rejestrze informacji o trybie i miejscu sprzedaży wierzytelności, a zbycie nastąpiło na rzecz nabywcy, który zaoferował najwyższą kwotę;
- wierzyciel albo wierzyciele mający łącznie co najmniej piątą część sumy wierzytelności, z wyłączeniem wierzycieli określonych art. 116 p.r. oraz wierzycieli, którzy nabyli wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości, chyba że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez wierzyciela długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed ogłoszeniem upadłości, albo nabycie wierzytelności nastąpiło po obwieszczeniu w Rejestrze informacji o trybie i miejscu sprzedaży wierzytelności, a zbycie nastąpiło na rzecz nabywcy, który zaoferował najwyższą kwotę.

Rada wierzycieli działa przez podejmowanie uchwał na posiedzeniach lub poza posiedzeniami (art. 207 p.u.). Jeżeli uchwała nie jest podejmowana na posiedzeniu, do jej podjęcia konieczne jest oddanie głosów przez wszystkich członków rady wierzycieli; w takim przypadku głosu nie może oddać zastępca członka rady wierzycieli (art. 207 ust. 1a p.u.). Rada jako organ kolegialny postępowania upadłościowego nie ponosi odpowiedzialności za swoje

⁵² P. Janda, *Prawo...*, komentarz do art. 213 p.u.

działania. Jednakże odpowiedzialność indywidualną ponoszą członkowie rady wierzycieli i zastępcy członków rady wierzycieli za szkodę wynikłą z nienależytego pełnienia obowiązków (art. 212 p.u.). Jako że rada wierzycieli działa poprzez podejmowanie uchwał, akty te podlegają kontroli sądowej. W terminie tygodnia od dnia wyłożenia uchwały uczestnik postępowania oraz syndyk mogą wnieść zarzuty przeciwko uchwale (art. 210 ust. 1 p.u.). Sędzia-komisarz rozpoznaje zarzuty w terminie tygodnia od dnia przedłożenia mu zarzutów (art. 210 ust. 3 p.u.). Sędzia-komisarz w wyniku rozpoznania zarzutów lub z urzędu może uchylić tę uchwałę, jeżeli jest ona sprzeczna z prawem lub narusza interes wierzycieli. Na postanowienie sędziego-komisarza zażalenie przysługuje wyłącznie skarżącemu, upadłemu oraz członkom rady wierzycieli (art. 210 ust. 4 p.u.).

W związku z tym, że uchwała podlega opisanej wyżej kontroli sądowej, jej wykonanie nie może nastąpić wcześniej niż po upływie dwóch tygodni od dnia jej zamieszczenia w Rejestrze (czyli – w związku z brakiem rejestru – dwóch tygodni od wyłożenia uchwały w sekretariacie sądu – zob. art. 455 ust. 2 p.r.). Co więcej, sędzia-komisarz może wstrzymać wykonanie uchwały do czasu uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie rozpoznania zarzutów lub postanowienia o uchyleniu uchwały rady wierzycieli (art. 210 ust. 5 p.u.).

Rada wierzycieli posiada następujące kompetencje:

- 1) na pierwszym posiedzeniu przyjmuje regulamin i dokonuje wyboru przewodniczącego;
- 2) udziela pomocy syndykowi;
- 3) kontroluje czynności syndyka;
- 4) bada stan funduszków masy upadłości;
- 5) wyraża opinię w innych sprawach, jeżeli zażąda tego sędzia-komisarz lub syndyk;
- 6) przedstawia sędziemu-komisarzowi swoje uwagi o działalności syndyka;
- 7) może żądać od upadłego oraz syndyka wyjaśnień oraz badać księgi i dokumenty dotyczące upadłości w zakresie, w jakim nie narusza to tajemnicy przedsiębiorstwa (w pozostałym zakresie i w przypadku wątpliwości sędzia-komisarz określa zakres uprawnień członków rady do badania ksiąg i dokumentów upadłego);
- 8) udziela syndykowi zezwolenia pod rygorem nieważności na dokonanie następujących czynności:
 - dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa przez syndyka, jeżeli ma trwać dłużej niż trzy miesiące od dnia ogłoszenia upadłości;
 - odstąpienie od sprzedaży przedsiębiorstwa jako całości;
 - sprzedaż z wolnej ręki mienia wchodzącego w skład masy upadłości, z wyłączeniem:
 - (i) ruchomości, jeżeli ich łączna wartość nie przekracza równowartości 50 000 zł (art. 206 ust. 3 p.u.),
 - (ii) wierzytelności i innych praw, jeżeli ich łączna wartość nie przekracza równowartości 50 000 zł (art. 206 ust. 4 p.u.),
 - (iii) ruchomości, jeżeli ich sprzedaż jest potrzebna na zaspokojenie kosztów postępowania (art. 310 ust. 1 zd. 1

p.u.) oraz (iv) ruchomości, które ulegają szybkiemu zepsuciu lub wskutek opóźnienia sprzedaży straciłyby znacznie na wartości albo których przechowanie pociąga za sobą koszty zbyt wysokie w stosunku do ich wartości (art. 310 ust. 1 zd. 2 p.u.);

- zaciąganie pożyczek lub kredytów oraz obciążenie majątku upadłego ograniczonymi prawami rzeczowymi;
- uznanie, zrzeczenie się i zawarcie ugody co do roszczeń spornych oraz poddanie sporu rozstrzygnięciu sądu polubownego;

9) może podjąć uchwałę w przedmiocie zmiany syndyka i powołania do pełnienia ww. funkcji wskazanego przez radę wierzycieli doradcy restrukturyzacyjnego.

Jeżeli rada wierzycieli składa się z trzech członków, uchwałę, o której mowa w pkt 9, podejmuje się jednomyślnie, w pełnym składzie. W przypadku rady pięcioosobowej konieczna jest większość kwalifikowana 4/5 – także w pełnym składzie.

Jeżeli w danym postępowaniu nie zostanie ustanowiona rada wierzycieli, to wszystkie zastrzeżone dla niej czynności, a w szczególności udzielanie zezwoleń na dokonywanie ww. czynności, należą do kompetencji sędziego-komisarza. Legitymacja sędziego-komisarza do wykonania czynności rady wierzycieli została mu przyznana przez ustawodawcę również *ad hoc*, w sprawach, w których rada wierzycieli nie wykonała zastrzeżonych dla niej czynności w terminie wyznaczonym przez sędziego-komisarza (art. 213 ust. 2 p.u.). Regulacja ta ma zapewnić sprawny przebieg postępowania upadłościowego w sytuacjach, kiedy rada wierzycieli została ustanowiona, ale faktycznie nie wykonuje swoich obowiązków terminowo⁵³.

1.4. Zgromadzenie wierzycieli

Wierzyciele w postępowaniu upadłościowym mogą realizować swoje uprawnienia poprzez działanie rady i zgromadzenia wierzycieli. Posiedzenie zwołane w celu przeprowadzenia zgromadzenia wierzycieli jest szczególnym rodzajem sądowego posiedzenia jawnego. Zgromadzenie wierzycieli zwołuje (art. 191 p.u.) oraz przewodniczy mu sędzia-komisarz (art. 193 ust. 1 p.u.), który w tym zakresie ma prawa oraz obowiązki sądu i przewodniczącego (art. 154 p.u.), a to oznacza, że posiedzenie wyznaczone w celu przeprowadzenia zgromadzenia wierzycieli ma charakter posiedzenia sądowego *sensu largo*. Szczególny charakter posiedzenia zwołanego w celu odbycia zgromadzenia wierzycieli wyraża się również w tym, że Prawo upadłościowe odmiennie od przepisów Kodeksu postępowania cywilnego reguluje sposób zawiadamiania o terminie zgromadzenia wierzycieli, sposób jego przebiegu, a także treść protokołu z przebiegu zgromadzenia wierzycieli, co oznacza, że do posiedzenia wyznaczo-

⁵³ Tak na gruncie przepisów Prawa restrukturyzacyjnego: A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Hrycaj, P. Filipiak, LEX 2017, komentarz do art. 139 p.r.

nego w celu przeprowadzenia zgromadzenia wierzycieli przepisy o posiedzeniach sądowych zawarte w Kodeksie postępowania cywilnego można stosować jedynie odpowiednio⁵⁴.

W postępowaniu upadłościowym sędzia-komisarz wyznacza termin zgromadzenia wierzycieli w następujących przypadkach:

- jeżeli według przepisów ustawy wymagane jest podjęcie uchwały zgromadzenia (np. w razie poddania pod głosowanie propozycji układowych złożonych w ramach procedury układu w upadłości – art. 266a i n. p.u.);
- na wniosek przynajmniej dwóch wierzycieli mających łącznie nie mniej niż trzecią część ogólnej sumy uznanych wierzytelności;
- w innych przypadkach, gdy uzna to za potrzebne.

2. Analiza akt

Na podstawie analizy akt zauważono, że wierzycielom w wielu wypadkach nie są zapewnione gwarancje procesowe z uwagi na wadliwe pouczenia w treści obwieszczeń publikowanych w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. W niektórych sprawach w ogóle nie zamieszcza się pouczeń o możliwości zaskarżenia postanowienia w części dotyczącej jurysdykcji sądów polskich, w innych – pouczenia były zbyt lakoniczne (np. „Na postanowienie przysługuje zażalenie”).

Pouczenie w zakresie środka zaskarżenia na rozstrzygnięcie dotyczące jurysdykcji sądów polskich w obowiązującym stanie prawnym powinno brzmieć:

„Poucza się, że wierzycielowi przysługuje zażalenie na postanowienie o ogłoszeniu upadłości wyłącznie w części dotyczącej jurysdykcji sądów polskich. Zażalenie wnosi się w następujący sposób: wierzyciel, w terminie siedmiu dni od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, musi złożyć wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyłącznie w części dotyczącej jurysdykcji sądów polskich i doręczenie odpisu postanowienia wraz z pisemnym uzasadnieniem. Wniosek o doręczenie odpisu postanowienia wraz z pisemnym uzasadnieniem podlega opłacie w wysokości 100 (sto) złotych. Sąd odrzuci wniosek o doręczenie odpisu postanowienia z pisemnym uzasadnieniem, jeżeli będzie on spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, które nie zostaną usunięte mimo wezwania. Po doręczeniu odpisu postanowienia wraz z uzasadnieniem na piśmie można w terminie tygodnia od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości wnieść zażalenie wyłącznie w części dotyczącej jurysdykcji sądów polskich. Dla wierzyciela, którego siedziba lub miejsce zwykłego pobytu w dniu otwarcia postępowania znajdowały się za granicą, termin do wniesienia zażalenia wynosi trzydzieści dni od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości”

⁵⁴ A. Hrycaj, [w:] System... (2016), s. 431.

szeniu upadłości. Zażalenie należy skierować do Sądu Okręgowego w (...) za pośrednictwem Sądu Rejonowego (...). Zażalenie podlega opłacie w wysokości 200 (dwieście) złotych, przy czym uiszczona już opłata 100 (sto) złotych od wniosku o sporządzenie uzasadnienia zaliczona zostanie na poczet opłaty sądowej od zażalenia”.

W żadnej ze spraw nie zwołano zgromadzenia wierzycieli, co nie oznacza, że wierzyciele są pozbawieni wpływu na bieg postępowania. W aktualnym stanie prawnym instytucja zgromadzenia wierzycieli w postępowaniu upadłościowym ma bowiem znaczenie marginalne i w zasadzie ogranicza się do postępowań zmierzających do zawarcia układu w upadłości. W przeanalizowanych sprawach nie odnotowano ani jednego przypadku złożenia propozycji układowych mających na celu przyjęcie układu w upadłości i z tego wynika przyczyna braku zwołania zgromadzenia wierzycieli w analizowanych sprawach.

Również instytucja rady wierzycieli nie cieszy się popularnością w postępowaniach upadłościowych. Trzeba jednak mieć na uwadze, że akta badanych spraw w dużej mierze dotyczyły mas upadłości o stosunkowo nieskomplikowanej strukturze, w szczególności nie odnotowano wypadków prowadzenia przez syndyków przedsiębiorstw, jak również mas upadłości, w skład których wchodziłoby wiele nieruchomości (maksymalnie były to cztery nieruchomości). Wydaje się, że może to być przyczyna braku ustanowienia rady wierzycieli. Przy tym warto odnotować, że w dwóch sprawach rada została ustanowiona, przy czym w jednej z nich nie odbyło się żadne posiedzenie z uwagi na umorzenie postępowania upadłościowego, a w drugiej – rada wierzycieli odbyła tylko jedno posiedzenie, na którym dokonała wyboru przewodniczącego i przyjęła regulamin. Oznacza to, że w tych sprawach rada nie miała żadnego realnego wpływu na bieg postępowania.

Generalnie w oparciu o akta analizowanych spraw można stwierdzić, że wierzyciele nie wykazują się dużą aktywnością w toku postępowań upadłościowych. Dotyczy to nie tylko braku aktywności na forum zgromadzenia wierzycieli i rady wierzyciel, ale również w pozostałych obszarach, w których taka aktywność z perspektywy przepisów prawa jest możliwa. Przykładowo nie zaobserwowano ze strony wierzycieli aktywności w celu weryfikacji zasadności wydatków ponoszonych przez syndyków, w tym nie zaskarżono ani razu postanowień sędziego-komisarza o zatwierdzeniu sprawozdań syndyka. Nie odnotowano także skarg na działania lub zaniechania po stronie syndyka. Wpływające do akt skargi i wnioski z reguły dotyczyły zbyt opieszałego tempa rozpoznawania spraw, w szczególności w zakresie zatwierdzania planów podziału. Wierzyciele co do zasady nie kwestionowali oszacowania składników masy upadłości.

Rozdział VI. Postępowanie o ogłoszenie upadłości (Anna Hrycaj)

1. Wniosek o ogłoszenie upadłości i badanie formalne wniosku

1.1. Regulacje prawne

Zgodnie z art. 20 ust. 1 p.u. wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić dłużnik lub każdy z jego wierzycieli osobistych. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu wniosek mogą zgłosić również:

- 1) w stosunku do spółki jawnej, spółki partnerskiej, spółki komandytowej oraz spółki komandytowo-akcyjnej – każdy ze wspólników odpowiadających bez ograniczenia za zobowiązania spółki;
- 2) w stosunku do osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – każdy, kto na podstawie ustawy, umowy spółki lub statutu ma prawo do prowadzenia spraw dłużnika i do jego reprezentowania, samodzielnie lub łącznie z innymi osobami;
- 3) w stosunku do przedsiębiorstwa państwowego – także organ założycielski;
- 4) w stosunku do jednoosobowej spółki Skarbu Państwa – także pełnomocnik Rządu, państwowa osoba prawna, organ lub inna jednostka uprawniona do wykonywania praw z akcji lub udziałów należących do Skarbu Państwa;
- 5) w stosunku do osoby prawnej, spółki jawnej, spółki partnerskiej oraz spółki komandytowej i komandytowo-akcyjnej, będących w stanie likwidacji – każdy z likwidatorów;
- 6) w stosunku do osoby prawnej wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego – kurator ustanowiony na podstawie art. 42 § 1 Kodeksu cywilnego⁵⁵;
- 7) w stosunku do dłużnika, któremu została udzielona pomoc publiczna o wartości przekraczającej 100 000 euro – organ udzielający pomocy;

⁵⁵ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.) – dalej k.c.

- 8) w stosunku do dłużnika, wobec którego prowadzona jest egzekucja przez zarząd przymusowy albo przez sprzedaż przedsiębiorstwa, na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego – zarządca ustanowiony w tym postępowaniu⁵⁶.

Wniosek o ogłoszenie upadłości powinien spełniać wymogi formalne pisma procesowego, pierwszego pisma procesowego, pozwu (zgodnie z odpowiednio stosowanymi przepisami Kodeksu postępowania cywilnego) oraz szczególne wymogi formalne określone w art. 22–24a p.u.⁵⁷

Zgodnie z art. 22 ust. 1 p.u. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 grudnia 2021 r. wniosek o ogłoszenie upadłości powinien zawierać:

- 1) imię i nazwisko dłużnika albo jego nazwę oraz numer PESEL albo numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku ich braku – inne dane umożliwiające jego jednoznaczną identyfikację, miejsce zamieszkania albo siedzibę, adres, a jeżeli dłużnikiem jest spółka osobowa, osoba prawna albo inna jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – imiona i nazwiska reprezentantów w tym likwidatorów, jeżeli są ustanowieni, a ponadto w przypadku spółki osobowej – imiona i nazwiska oraz miejsce zamieszkania wspólników odpowiadających za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem;
- 2) wskazanie miejsca, w którym znajduje się główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika;
- 3) wskazanie okoliczności, które uzasadniają wniosek i ich uprawdopodobnienie;
- 4) informację, czy dłużnik jest uczestnikiem podlegającego prawu polskiemu lub prawu innego państwa członkowskiego systemu płatności lub systemu rozrachunku papierów wartościowych w rozumieniu ustawy z 24.08.2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami⁵⁸ lub niebędącym uczestnikiem podmiotem prowadzącym system interoperacyjny w rozumieniu tej ustawy (wymogu tego nie stosuje się, jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości zgłasza wierzyciel);
- 5) informację, czy dłużnik jest spółką publiczną w rozumieniu przepisów ustawy z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych⁵⁹.

⁵⁶ Od 13.10.2022 r. na podstawie zmiany dokonanej ustawą z dnia 9 lutego 2022 r. (Dz.U. z 2022 poz. 807) w stosunku do spółki zależnej uczestniczącej w grupie spółek wniosek o ogłoszenie upadłości może złożyć również spółka dominująca.

⁵⁷ W związku z elektroniczną postępowaniem upadłościowym art. 24a został uchylony z dniem 1 grudnia 2021 r. na podstawie ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080).

⁵⁸ Obecnie tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1581.

⁵⁹ Obecnie tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1983 ze zm. – dalej u.o.p.

Zgodnie z art. 22a p.u. wnioskodawca uiszcza zaliczkę na wydatki w toku postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości w wysokości jednokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego i wraz z wnioskiem przedstawia dowód jej uiszczenia. W przypadku braku uiszczenia zaliczki przewodniczący wzywa do uiszczenia zaliczki w terminie tygodnia pod rygorem zwrotu wniosku.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 p.u., jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości zgłasza dłużnik, do wniosku powinien dołączyć:

- 1) aktualny wykaz majątku z szacunkową wyceną jego składników;
- 2) bilans sporządzony przez dłużnika dla celów postępowania, na dzień przypadający w okresie 30 dni przed dniem złożenia wniosku;
- 3) spis wierzycieli z podaniem ich adresów i wysokości wierzytelności każdego z nich oraz terminów zapłaty, a także listę zabezpieczeń dokonanych przez wierzycieli na jego majątku wraz z datami ich ustanowienia;
- 4) oświadczenie o spłatach wierzytelności lub innych długów dokonanych w terminie sześciu miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- 5) spis podmiotów zobowiązanych majątkowo wobec dłużnika wraz z adresami, z określeniem wierzytelności, daty ich powstania i terminów zapłaty;
- 6) wykaz tytułów egzekucyjnych oraz tytułów wykonawczych przeciwko dłużnikowi;
- 7) informację o postępowaniach dotyczących ustanowienia na majątku dłużnika hipotek, zastawów, zastawów rejestrowych, zastawów skarbowych i hipotek morskich oraz innych obciążeń podlegających wpisowi w księdze wieczystej lub w rejestrach, jak również o prowadzonych innych postępowaniach sądowych, administracyjnych, sądownoadministracyjnych oraz przed sądami polubownymi dotyczących majątku dłużnika;
- 8) informację o miejscu zamieszkania reprezentantów spółki lub osoby prawnej i likwidatorów, jeżeli są ustanowieni;
- 9) informację, czy w jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych:
 - a) zatrudniał średniorocznie 250 lub więcej pracowników lub
 - b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych przekraczający równowartość w złotych 50 milionów euro, lub
 - c) sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat przekroczyły równowartość w złotych 43 milionów euro.

Jeżeli dłużnik nie może dołączyć do wniosku dokumentów, o których mowa w ust. 1, powinien podać przyczyny ich niedołączenia oraz je uprawdopodobnić (art. 23 ust. 3 p.u.).

Dodatkowo, wraz z wnioskiem o ogłoszenie upadłości dłużnik jest obowiązany złożyć oświadczenie na piśmie co do prawdziwości danych zawartych we wniosku (art. 25 ust. 1 p.u.)⁶⁰. Jeżeli oświadczenie, o którym mowa w art. 25 ust. 1 p.u., nie jest zgodne z prawdą, dłużnik ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną na skutek podania nieprawdziwych danych we wniosku o ogłoszenie upadłości. W razie niezłożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 25 ust. 1 p.u., wniosek zwraca się bez wzywania dłużnika do jego uzupełnienia (art. 25 ust. 3 p.u.).

Zgodnie z art. 24 p.u., jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości zgłasza wierzyciel, powinien we wniosku uprawdopodobnić swoją wierzytelność.

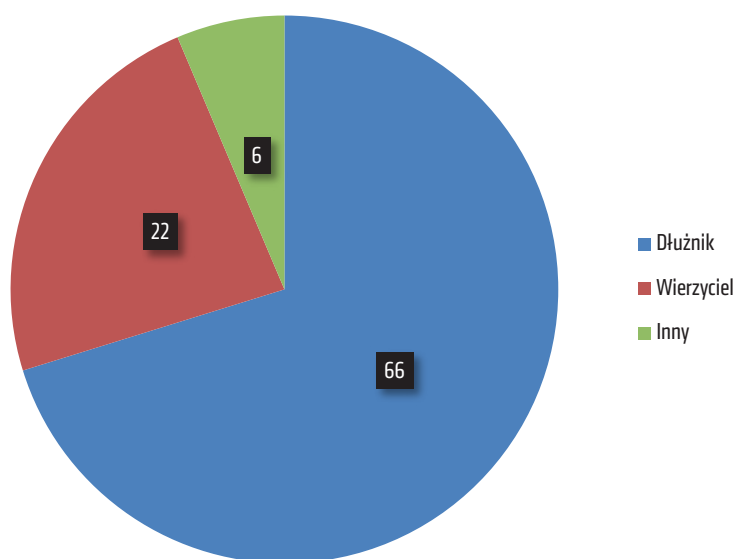
Do wniosku o ogłoszenie upadłości załącza się jeden dodatkowy odpis wraz z odpisami załączników (art. 24a p.u.).

1.2. Dane statystyczne

1.2.1. Dłużnik i wnioskodawca

W większości spraw wniosek o ogłoszenie upadłości składał dłużnik.

Wykres nr 4. Podział liczbowy spraw według kategorii wnioskodawcy

Innymi podmiotami, które złożyły wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika, byli:

- a) łącznie kilku wierzycieli oraz dłużnik;
- b) likwidator spółki;
- c) likwidator spółdzielni.

⁶⁰ Obecnie, oświadczenie o prawdziwości danych jest elementem wniosków składanego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Jednak w przypadku gdy wniosek składa pełnomocnik nie jest wystarczające „odkliknięcie” treści oświadczenia w formularzu wniosku, ale należy do formularza załączyć odpis oświadczenia podpisanego przez dłużnika.

W większości przypadków (72,3%) dłużnik składał wniosek samodzielnie. Jedynie w 26 sprawach (27,7%) dłużnik był reprezentowany przez pełnomocnika.

1.2.2. Badanie formalne wniosku

Stosunkowo dużo wniosków o ogłoszenie upadłości było obarczonych brakami formalnymi. Co prawda, jak zostanie wskazane w dalszej części pracy, w ramach omawiania analizy akt, w wielu przypadkach nie były to braki formalne, które uniemożliwiały nadanie sprawie dalszego biegu. Oznacza to, że takie braki formalne nie powinny skutkować wdrożeniem postępowania zmierzającego do usunięcia braków formalnych. Postępowanie brakowe niewątpliwie przedłuża czas rozpoznawania wniosku o ogłoszenie upadłości, a więc powinno być skrócone do minimum. W 57 przypadkach (60,6%) wnioski o ogłoszenie upadłości miały braki formalne, nie miało ich jedynie 36 wniosków (38,3%).

1.3. Analiza akt

W badanych sprawach postępowanie brakowe przeprowadzał sędzia, z wyjątkiem spraw w Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie, w których zgodnie z wewnętrznym podziałem czynności postępowanie brakowe przeprowadzał referendarz sądowy. Taki podział pracy należy ocenić zdecydowanie pozytywnie. Zasilenie wydziałów do spraw upadłościowych i restrukturyzacyjnych referendarzami sądowymi jest dobrą praktyką sprzyjającą usprawnieniu przebiegu postępowania.

Analiza akt pozwala stwierdzić, że:

- a) niektóre braki formalne bądź fiskalne mają charakter powtarzalny;
- b) bardzo często sędziowie podchodzą do badania wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego w sposób nadmiernie formalny, niezgodny z odpowiednio stosowanymi przepisami Kodeksu postępowania cywilnego;
- c) niekiedy badanie formalne wniosku jest przeprowadzane nieprawidłowo i wnioskodawca jest kilkakrotnie wzywany do usunięcia różnych braków.

Ad a)

Jednym z najczęściej powtarzających się braków wniosków o ogłoszenie upadłości był brak uiszczenia zaliczki na koszty postępowania albo uiszczenie zaliczki w niewłaściwej (zaniżonej) kwocie. Zgodnie z art. 22a p.u. wnioskodawca uiszcza zaliczkę na wydatki w toku postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości w wysokości jednokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego i wraz z wnioskiem przedstawia dowód jej uiszczenia. W przypadku braku

uiszczenia zaliczki przewodniczący wzywa do uiszczenia zaliczki w terminie tygodnia pod rygorem zwrotu wniosku. Wnioskodawcy nie zawsze mieli wiedzę o prawidłowej wysokości zaliczki. W tym zakresie można proponować zamieszczanie na stronie internetowej sądu aktualizowanej informacji o wysokości zaliczki.

Ad b)

W wielu sprawach zauważa się nadmierny formalizm przy badaniu wniosków o ogłoszenie upadłości⁶¹. W tym zakresie można zauważyć dwa poważne problemy.

Po pierwsze, sądy wzywają do usunięcia każdego braku formalnego i z powodu nieusunięcia jakiegokolwiek braku formalnego zarządzane są zwroty wniosków, podczas gdy w treści art. 130 § 1 k.p.c., a obecnie również w treści art. 130^{1a} § 1 k.p.c. nie ma podstawy do takiego działania. Zgodnie z art. 130 § 1 k.p.c., jeżeli pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych lub jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty, przewodniczący wzywa stronę, pod rygorem zwrócenia pisma, do poprawienia, uzupełnienia lub opłacenia go w terminie tygodniowym. Mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym. Z przepisu tego jasno wynika, że postępowanie zmierzające do usunięcia braków formalnych pisma procesowego, w tym również wniosku o ogłoszenie upadłości, powinno być wdrażane jedynie wówczas, gdy wniosek wskutek niezachowania warunków formalnych nie może otrzymać dalszego biegu. Typowym przykładem nadużywania procedury związanej z usuwaniem braków formalnych wniosku jest wzywanie dłużnika do prawidłowego oznaczania wierzycieli w spisie wierzycieli poprzez podawanie pełnych nazw bądź imion i nazwisk wierzycieli. Nawet jeżeli w poszczególnych pozycjach oznaczenie wierzycieli nie jest pełne, to w żaden sposób nie uniemożliwia to nadania dalszego biegu wnioskowi o ogłoszenie upadłości. Takie działanie jest niezgodne z przepisami i prowadzi do przedłużenia postępowania.

Po drugie, wezwania do uzupełnienia braków formalnych są często nieprecyzyjne.

Przykładem może być sprawa, w której wydano następujące zarządzenie:

„I. Wezwać wnioskodawcę dłużnika do uzupełnienia braków formalnych wniosku, poprzez:

a) wskazanie i uprawdopodobnienie okoliczności, które uzasadniają wniosek o ogłoszenie upadłości (w kontekście treści art. 1, 5, 10 i 11 prawa upadłościowego); oraz poprzez przedłożenie:

⁶¹ Dość ciekawe jest spostrzeżenie, że w tym zakresie praktyka sądów jest bardzo zróżnicowana. W niektórych sądach (Sąd Rejonowy w Koszalinie) prawie nie spotyka się wzywania do uzupełnienia braków formalnych i sprawa bez żadnych przeszkód toczy się dalej, podczas gdy w innych sądach prawie w każdej sprawie pojawia się wezwanie do uzupełnienia braków formalnych wniosku. Jest przy tym oczywiste, że w tych sądach, które prawie nie przeprowadzają postępowania brakowego, postępowanie o ogłoszenie upadłości toczy się zdecydowanie szybciej i sprawniej. W żadnej ze spraw nie odnotowano przy tym jakichkolwiek trudności na dalszym etapie postępowania wynikających z nieprzeprowadzenia postępowania brakowego.

- b) bilansu sporządzonego dla celów tego postępowania, na dzień nie późniejszy niż trzydzieści dni przed złożeniem wniosku;
- c) prawidłowo i czytelnie sporządzonego spisu wierzycieli z podaniem ich pełnych danych (w tym form organizacyjno-prawnych lub nazwisk przedsiębiorców, adresów, wysokości wierzytelności każdego z nich oraz terminu płatności);
- d) oświadczenia o spłatach wierzytelności lub innych długów dokonanych w terminie sześciu miesięcy przed dniem złożenia wniosku (ze wskazaniem danych wierzycieli, kwoty i daty dokonanej spłaty);
- e) prawidłowo i czytelnie sporządzonego spisu podmiotów zobowiązanych majątkowo wobec dłużnika z podaniem ich pełnych danych (w tym form organizacyjno-prawnych lub nazwisk przedsiębiorców), z określeniem wierzytelności, daty ich powstania i terminów zapłaty;
- f) pisemnego oświadczenia co do prawdziwości danych przedłożonych w związku z uzupełnieniem wymogów formalnych wniosku;

w terminie jednego tygodnia od otrzymania wezwania, pod rygorem zwrotu złożonego wniosku (art. 130 § 1 kpc w zw. z art. 22, 23, 25 ust. 1 oraz art. 35 prawa upadłościowego ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. ze zmianami wprowadzonymi w art. 428 ustawy z 15.05.2015 roku Prawo restrukturyzacyjne – Dz.U. z 2015r. , poz. 978).

II. wezwać dłużnika do uiszczenia:

- a) wpisu w kwocie 1000 zł (jeden tysiąc złotych);
- b) zaliczki na wydatki w toku postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości w wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego ogłoszonego przez Prezesa GUS tj. w wysokości 4 080,09 zł (cztery tysiące osiemdziesiąt złotych dziewięć groszy) oraz do
- c) złożenia dowodu ich uiszczenia w terminie tygodnia od doręczenia wezwania, pod rygorem zwrotu wniosku o ogłoszenie upadłości.

III. w związku z wnioskiem o zatwierdzenie warunków sprzedaży składników majątkowych przedsiębiorstwa wezwać dłużnika do uzupełnienia w terminie jednego tygodnia od otrzymania wezwania, braków formalnych wniosku, poprzez:

- a) podanie warunków sprzedaży przez wskazanie co najmniej ceny oraz nabywcy (warunki sprzedaży mogą być określone w złożonym projekcie umowy),
- b) dołączenie do wniosku opisu i oszacowania składników objętych wnioskiem,
- c) wskazanie, iż osoba która sporządziła opis i oszacowanie wartości rynkowej Składników przedsiębiorstwa dłużnika jest wpisana na listę biegłych sądowych, pod rygorem zwrotu wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży składników majątkowych przedsiębiorstwa dłużnika”.

W treści wskazanego zarządzenia zupełnie niejasne było, czego dotyczy wezwanie w pkt I lit. a, gdyż zasadniczo wniosek zawierał wskazanie i uprawdopodobnienie okoliczności, które uzasadniają wniosek o ogłoszenie upadłości. Jeżeli chodziło o jakieś konkretne

okoliczności, które zdaniem sędziego powinny zostać uprawdopodobnione, to należało je konkretnie wskazać. Taka sama uwaga dotyczy pkt I lit. c i e. Jeżeli dłużnik załączył do wniosku spis wierzycieli oraz spis podmiotów zobowiązanych majątkowo wobec dłużnika, to niewłaściwe jest ogólne wzywanie do uzupełnienia braków formalnych tego spisu bez podania konkretnych pozycji i konkretnych braków w odniesieniu do tych pozycji. Oczywiście, przy założeniu, że taki brak w ogóle powinien skutkować wezwaniem do usunięcia braków formalnych, co jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy bez usunięcia tego braku nie można nadać sprawie dalszego biegu. W przeciwnym wypadku wzywanie do usunięcia braku formalnego jest niezgodne z regulacjami Kodeksu postępowania cywilnego.

W innej sprawie dłużnik został wezwany w sposób następujący:

„Wezwać dłużnika do uzupełnienia braków wniosku o ogłoszenie upadłości poprzez:

- a) wskazanie terminów zapłaty wierzytelności z pozycji 1, 2, 3, 6, 7, 8, 10, 14, 15, 17–26, 30, 33–38, 41 spisu wierzycieli w terminie tygodnia pod rygorem zwrotu wniosku;*
- b) uzupełnienia spisu podmiotów zobowiązanych majątkowo wobec dłużnika poprzez podanie nazwy, adresu, określenia wierzytelności, daty jej powstania i terminu zapłaty”.*

Pomijając fakt, że w przypadku lit. b nie został określony termin na uzupełnienie braków formalnych, to należy zwrócić uwagę na dwie kwestie:

- 1) brak formalny z lit. a nie jest brakiem, który uniemożliwia nadanie sprawie dalszego biegu, a więc zgodnie ze stosowanym odpowiednio art. 130 § 1 k.p.c. nie powinien być przedmiotem wezwania;
- 2) brak formalny z lit. b, zależnie od okoliczności, może uniemożliwiać nadanie sprawie dalszego biegu, gdyż brak tych informacji może uniemożliwiać dokonanie oceny majątku dłużnika, a konkretnie oceny wartości i ściągальności przysługujących mu należności. Jednakże w tym przypadku wezwanie jest nieprecyzyjne, nie zostały bowiem wskazane konkretne punkty ze spisu podmiotów zobowiązanych majątkowo wobec dłużnika, które powinny być poprawione albo uzupełnione.

Zupełnie niezrozumiałe jest wzywanie dłużnika, który jest osobą fizyczną, do uzupełnienia braków formalnych wniosku poprzez wskazanie, czy dłużnik jest spółką publiczną. Tym bardziej jako nieuzasadnione należy ocenić dokonanie zwrotu wniosku z tego powodu. Zgodnie z art. 4 pkt 20 u.o.p. przez spółkę publiczną rozumie się spółkę, której co najmniej jedna akcja jest dopuszczona do obrotu na rynku regulowanym lub wprowadzona do obrotu w alternatywnym systemie obrotu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Wątpliwe jest też żądanie od wnioskodawcy będącego wierzycielem podania nazw innych wierzycieli dłużnika w ramach uprawdopodobnienia wniosku o ogłoszenie upadłości. O ile należy podzielić pogląd, że wnioskodawca we wniosku powinien uprawdopodobnić okoliczności uzasadniające wniosek, w tym również wielość wierzycieli, która jest jedną z przesłanek ogłoszenia upadłości, o tyle żądanie na etapie badania braków formalnych wniosku,

aby wnioskodawca podał nazwy tych wierzycieli, nie znajduje umocowania w przepisach. Może to być zupełnie niewykonalne dla wnioskodawcy i pozbawi go prawa do poszukiwania sądowej ochrony przed niewypłacalnym dłużnikiem.

Należy jednak odnotować, że w niektórych sprawach wezwania do uzupełnienia braków formalnych były konstruowane w sposób precyzyjny i jasny. Przykładowo, w jednej ze spraw referendarz sądowy wezwał do uzupełnienia braków formalnych wniosku o ogłoszenie upadłości poprzez „*złożenie prawidłowo sporządzonego oświadczenia o spłatach wierzytelności lub innych długów dokonanych w terminie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku (oświadczenie o spłatach wierzytelności lub innych długów powinno zawierać informację na czyją rzecz dłużnik dokonywał spłat, z jakiego tytułu oraz w jakiej wysokości, a przy tym oświadczenie to powinno zostać podpisane przez wnioskodawcę, dłużnik dołączył do wniosku wyciągi z rachunków bankowych, niemniej wyciągi te zawierają wszelkie operacje dokonywane na rachunkach dłużnika, zarówno obciążenia rachunków, jak i uznania na rachunkach, a zatem nie sposób uznać, że załączając wyciągi z rachunków bankowych dłużnik wywiązał się z obowiązku złożenia oświadczenia o spłatach wierzytelności lub innych długów dokonanych w terminie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku*”. W innym zarządzeniu wezwano do złożenia prawidłowego oświadczenia o spłatach wierzytelności, precyzyjnie wskazując, że złożono wykaz, w którym nie wskazano dat płatności.

W przypadku złożenia uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości sądy z reguły wstrzymywały rozpoznanie tego wniosku do czasu prawomocnego umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego. Postanowienia o wstrzymaniu rozpoznania wniosku nie zawierały uzasadnienia, gdyż na takie postanowienie nie przysługuje zażalenie.

Ad c)

Jako zupełnie nieprawidłową praktykę należy uznać kilkakrotne wzywanie do usunięcia różnego rodzaju braków. W jednej ze spraw, zarządzeniem z 11.01.2016 r. wezwano do uzupełnienia braków formalnych poprzez dołączenie spisu wierzycieli z podaniem ich pełnych danych oraz terminów zapłaty, dołączenie wykazu tytułów egzekucyjnych, przedłożenie informacji o postępowaniach przed sądami polubownymi oraz dołączenie oświadczenia o prawdziwości danych. Pismo dłużnika uzupełniające braki formalne wpłynęło 27.01.2016 r. Dopiero wówczas zostało wydane kolejne zarządzenie (12.02.2016 r.) wzywające wnioskodawcę do uiszczenia zaliczki na koszty postępowania w kwocie 4.080,09 zł w terminie jednego tygodnia pod rygorem zwrotu wniosku. Spółka złożyła wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. Zarządzeniem z 4.03.2016 r. został wyznaczony skład trzyosobowy do rozpoznania tego wniosku. Postanowieniem z 1.04.2016 r. zwolniono dłużnika od kosztów sądowych w części obejmującej opłatę od wniosku w kwocie 1000 zł (która wcześniej nie była uiszczona i o uiszczenie której w ogóle nie wezwano w ramach postępowania brako-

wego) oraz w części obejmującej zaliczkę. Postanowieniem z 1.04.2016 r. oddalono wniosek i ustalono, że materiał zebrany w sprawie daje podstawę do rozwiązania spółki bez likwidacji. Okoliczność, że sąd nie wezwał jednocześnie do uzupełnienia braków formalnych oraz uiszczenia zaliczki, spowodowała przedłużenie postępowania o ponad miesiąc. Należy też zwrócić uwagę, że taka praktyka zwiększa liczbę czynności wykonywanych przez sędziego oraz przez urzędników sądowych, a więc zwiększa obciążenie pracą i przez to wpływa na obniżenie efektywności wydziału.

2. Postępowanie zabezpieczające

2.1. Regulacje prawne

Po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości sąd może, na wniosek albo z urzędu, dokonać zabezpieczenia majątku dłużnika. W przedmiocie zabezpieczenia sąd orzeka niezwłocznie (art. 36 p.u.). Sąd może zabezpieczyć majątek dłużnika przez:

- a) ustanowienie tymczasowego nadzorcy sądowego, do którego stosuje się odpowiednio przepisy art. 157, art. 157a, art. 159–161, art. 166 ust. 6, art. 167 ust. 2, art. 167a, art. 167b, art. 170–172 i art. 178 p.u.⁶²;
- b) zawieszenie postępowania egzekucyjnego oraz uchylenie zajęcia rachunku bankowego, jeżeli jest to niezbędne do osiągnięcia celów postępowania upadłościowego. Uchylając zajęcie rachunku bankowego, sąd ustanawia tymczasowego nadzorcę sądowego, jeżeli wcześniej nie został ustanowiony;
- c) ustanowienie zarządu przymusowego nad majątkiem dłużnika, jeżeli zachodzi obawa, że dłużnik będzie ukrywał swój majątek lub w inny sposób działał na szkodę wierzyteli, a także gdy dłużnik nie wykonuje poleceń tymczasowego nadzorcy sądowego;
- d) inne sposoby zabezpieczenia.

Co do zasady sąd rozpoznaje sprawę o ogłoszenie upadłości na posiedzeniu niejawnym (art. 27 ust. 1 p.u.). Zgodnie z art. 27 ust. 2 p.u. sąd może na posiedzeniu niejawnym przeprowadzić postępowanie dowodowe w całości lub w części także wówczas, gdy wyznaczono rozprawę.

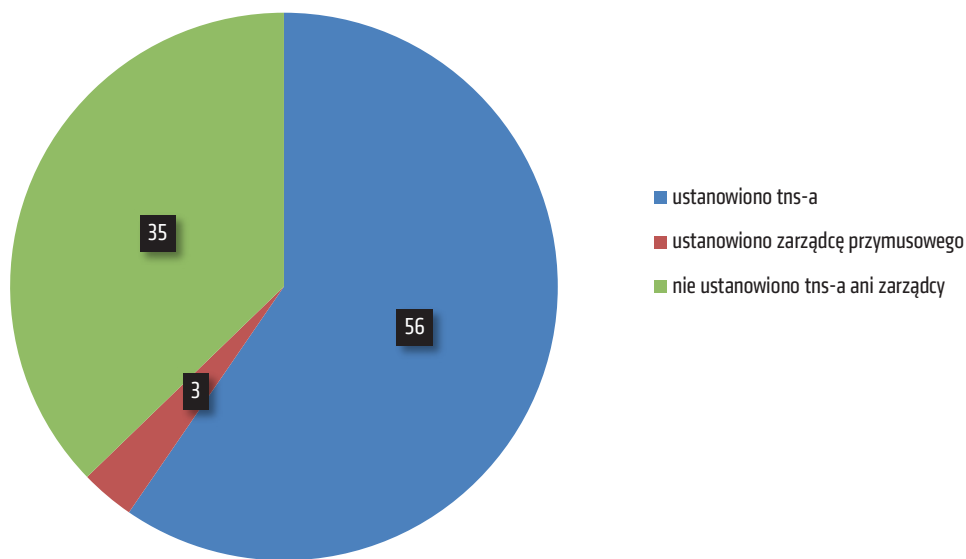
Zgodnie z art. 27 ust. 3 p.u. postanowienie w sprawie ogłoszenia upadłości sąd wydaje w terminie dwóch miesięcy od dnia złożenia wniosku. Zażalenie na postanowienie w sprawie ogłoszenia upadłości sąd drugiej instancji rozpoznaje w terminie miesiąca od dnia przedstawienia mu akt sprawy.

⁶² Dodatkowo, do tymczasowego nadzorcy sądowego od 1 grudnia 2021 r. stosuje się również odpowiednio art. 156 ust. 4 p.u. Regulacja ta nie obowiązywała w odniesieniu do badanych postępowań.

2.2. Dane statystyczne

Najbardziej powszechnym środkiem zabezpieczającym w badanych sprawach było ustanowienie tymczasowego nadzorcy sądowego.

Wykres nr 5. Liczba spraw, w których ustanowiono tymczasowego nadzorcę sądowego albo zarządcę przymusowego

Znacznie rzadziej sądy korzystały z zabezpieczenia majątku przez zawieszenie postępowań egzekucyjnych. Postanowienie o zawieszeniu postępowań egzekucyjnych wydano jedynie w dziewięciu sprawach.

2.3. Analiza akt

W ramach analizy akt dokonano oceny praktyki sądów w zakresie zaskarżalności postanowienia o ustanowieniu tymczasowego nadzorcy sądowego, poddano analizie treść sprawozdań składanych przez tymczasowych nadzorców sądowych, w tym zwłaszcza wysokość prognozowanych kosztów postępowania oraz porównano praktykę w zakresie przyznawania wynagrodzenia dla tymczasowego nadzorcy sądowego.

W badanych sprawach tylko w jednym przypadku odnotowano wniesienie zażalenia na postanowienie sądu o ustanowieniu tymczasowego nadzorcy sądowego. Sąd upadłościowy odrzucił zażalenie⁶³, wskazując, że postępowanie zabezpieczające zostało samodzielnie i wyczerpująco uregulowane w przepisach Prawa upadłościowego, które nie przewidują zażalenia

⁶³ Postanowienie o odrzuceniu zażalenia było wydane 2.02.2017 r.

na postanowienie o ustanowieniu tymczasowego nadzorcy sądowego. Następnie zażalenie dłużnika na postanowienie o odrzuceniu zażalenia zostało oddalone postanowieniem Sądu Okręgowego. Stanowiska zaprezentowanego przez sąd upadłościowy oraz sąd drugiej instancji nie podzielił Sąd Najwyższy, który w uchwale z 11.04.2019 r. (III CZP 108/18)⁶⁴ wyraził pogląd, zgodnie z którym na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia majątku dłużnika wydane w postępowaniu zabezpieczającym prowadzonym po złożeniu wniosku o ogłoszenie jego upadłości przysługuje zażalenie (art. 741 k.p.c. w zw. z art. 37 zd. 1 i z art. 33 ust. 1 p.u.). Jednakże analiza uzasadnienia postanowienia sądu upadłościowego oraz bardzo szczegółowego i spójnego uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego prowadzi do wniosku, że argumentacja przywołana przez te sądy jest zdecydowanie bardziej przekonująca niż argumentacja Sądu Najwyższego przedstawiona w przywołanej uchwale. W szczególności oba sądy wskazały, że:

- a) zgodnie z art. 33 ust. 1 p.u. zażalenie przysługuje na postanowienie sądu kończące postępowanie oraz w przypadkach określonych w ustawie. Ustawa nie przewiduje zażalenia na postanowienie o ustanowieniu tymczasowego nadzorcy sądowego;
- b) zgodnie z art. 37 p.u. w sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania zabezpieczającego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym. Przepisu art. 396 k.p.c. nie stosuje się. Zgodnie zaś z art. 741 k.p.c. na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. Nie można jednak uznać, aby kwestia zaskarżalności postanowień o zabezpieczeniu majątku dłużnika w postępowaniu o ogłoszenie upadłości była „sprawą nieuregulowaną” w Prawie upadłościowym. Wręcz przeciwnie, Prawo upadłościowe przewiduje zażalenie na wybrane postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątku, tj. na postanowienie o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego oraz o uchyleniu zajęcia rachunku bankowego (art. 39 ust. 3 p.u.). Przyjęcie poglądu o dopuszczalności zażalenia na postanowienie o ustanowieniu tymczasowego nadzorcy sądowego na podstawie stosowanego odpowiednio art. 741 k.p.c. czyniłoby bezprzedmiotową regulację art. 39 ust. 3 p.u., co byłoby sprzeczne z założeniem racjonalności ustawodawcy;
- c) uregulowanie w Prawie upadłościowym, że zażalenie służy na określone postanowienia o zabezpieczeniu majątku dłużnika, oznacza w konsekwencji, iż na inne postanowienia zażalenie nie przysługuje. Taka jest konstrukcja regulacji zaskarżalności postanowień w Prawie upadłościowym. Ustawodawca reguluje jedynie te sytuacje, w których wprowadza dopuszczalność zażalenia, a nie przesądza negatywnie w konkretnych przypadkach o braku dopuszczalności zażalenia. W konsekwencji,

⁶⁴ OSNC 2019, nr 12, poz. 121.

jeżeli ustawodawca wyraźnie nie wskazał, że na określone postanowienie przysługuje zażalenie, a jednocześnie dopuścił zażalenie na inne postanowienie z zakresu postępowania zabezpieczającego, to należy uznać, że jest to regulacja zupełna i stosowanie w tym zakresie odpowiednio przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym jest niedopuszczalne.

Po ustanowieniu tymczasowego nadzorcy sądowego we wszystkich badanych sprawach sąd zobowiązywał nadzorcę do złożenia sprawozdania obrazującego sytuację finansową i majątkową dłużnika. Co do zasady sprawozdania tymczasowych nadzorców sądowych były sporządzane w sposób prawidłowy i zgodny z przepisami. Z reguły były one wyczerpujące, spójne oraz zawierały istotne informacje na temat sytuacji majątkowej dłużnika.

We wszystkich sprawozdaniach tymczasowych nadzorców sądowych były ujmowane informacje na temat przewidywanych kosztów postępowania upadłościowego. Niekiedy jednak istotne wątpliwości budziła wysokość prognozowanych kosztów postępowania w relacji do wartości majątku oraz zakresu czynności do wykonania w postępowaniu upadłościowych. Jako niepokojące należy również ocenić zjawisko znacznego zróżnicowania wysokości prognozowanych kosztów w podobnych sprawach oraz braku szczegółowego uzasadnienia prognozowanych kosztów.

Przykładowo w jednej ze spraw przy niewielkim majątku dłużnika tymczasowy nadzorca sądowy zaprognozował wysokość kosztów postępowania na 110.042,52 zł (jako prognozowany czas trwania postępowania tymczasowy nadzorca sądowy przyjął 18 miesięcy). W sprawie tej majątek dłużnika obejmował:

- 1) zapasy magazynowe (rury) o wartości 1 757,56 zł,
- 2) licencję na oprogramowanie komputerowe (według nadzorcy bez wartości);
- 3) należność ze zwrotu nadwyżki VAT w kwocie 6172 zł,
- 4) środki pieniężne 39,41 zł.

Symulacja kosztów postępowania przedstawiona przez tymczasowego nadzorcę sądowego wyglądała następująco:

- 1) wynagrodzenie i zwrot wydatków syndyka – 67 708,12 zł;
- 2) koszt ogłoszeń w Monitorze Sądowym i Gospodarczym oraz w prasie – 3 728,40 zł;
- 3) obsługa rachunku bankowego masy upadłości (prowizje i opłaty) – 900 zł;
- 4) obsługa administracyjna i księgowa masy upadłości – 22 140 zł;
- 5) wynajem powierzchni biurowej – 6642 zł;
- 6) koszt oszacowania i sprzedaży majątku – 984 zł;
- 7) koszt archiwizacji dokumentacji upadłego – 2460 zł;
- 8) koszty korespondencji – 480 zł;
- 9) utylizacja ruchomości – 2000 zł;
- 10) obsługa prawna oraz opłaty sądowe – 3000 zł.

W innej sprawie majątek dłużnika obejmował:

- 1) wyposażenie i urządzenia biurowe (meble, komputery, sprzęt elektroniczny) zamortyzowane jednorazowo w trakcie roku podatkowego o szacunkowej wartości łącznej około 24 000 zł;
- 2) wartości niematerialne i prawne, na które składają się autorskie prawa majątkowe do dwóch murali autorstwa AB i CD o wartości szacunkowej (według tymczasowego nadzorcy sądowego) 30 000 zł;
- 3) należności o wartości 17 104,33 zł;
- 4) środki pieniężne w kwocie 65 963 zł.

W sprawie tej tymczasowy nadzorca sądowy oszacował prognozowane koszty postępowania upadłościowego na kwotę około 74 000 zł (w tym wynagrodzenie syndyka w wysokości siedmiu podstaw wynagrodzenia, koszty dochodzenia należności około 9000 zł, koszty administracyjne, tj. koszty biura, opłaty pocztowe, materiały biurowe około 12 000 zł. Tymczasowy nadzorca sądowy nie oszacował kosztów obwieszczeń w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

W innej sprawie, w ramach symulacji kosztów tymczasowy nadzorca sądowy wskazał:

- 1) wynagrodzenie syndyka obliczone zgodnie z art. 162 ust. 1 p.u. jako 6,5 podstawy wynagrodzenia, tj. 31 341,70 zł + VAT, tj. 38 550,29 zł brutto;
- 2) koszty wycen, ogłoszeń, korespondencji, dojazdów, obsługi księgowej, obsługi administracyjnej, podatków, innych danin publicznych związanych z likwidacją masy upadłości – około 15 000 zł;
- 3) koszty archiwizacji dokumentów – około 10 000 zł.

Tak określone prognozowane koszty postępowania nie są wystarczająco uzasadnione. W szczególności zupełnie nie wiadomo, na jakiej podstawie koszty wycen określone w pkt 2 określono na 15 000 zł. Należy przy tym zauważyć, że tymczasowy nadzorca sądowy nie odniósł wysokości prognozowanych kosztów postępowania do przewidywanego czasu trwania postępowania upadłościowego.

W jednej ze spraw przy wartości majątku dłużnika oszacowanej na 221 815,25 zł (nieruchomości, ruchomości i należności oraz środki na rachunkach i w kasie w wysokości 106 615,25 zł) prognozowane koszty postępowania zostały oszacowane na poziomie 527 150 zł, z czego koszty archiwizowania i przechowywania dokumentacji dłużnika wyniosły 350 000 zł.

Niekiedy tymczasowemu nadzorcy sądowemu nie udawało się nawiązać kontaktu z dłużnikiem i ustalić okoliczności dotyczących majątku dłużnika. Takie sytuacje były szczegółowo opisywane w sprawozdaniach ze wskazaniem wszystkich czynności, które podjął tymczasowy nadzorca sądowy w celu nawiązania kontaktu z dłużnikiem. W niektórych sprawozdaniach tymczasowy nadzorca sądowy wskazał, że z uwagi na to, iż dłużnik nie przekazał wszystkich dokumentów, nie jest możliwe sporządzenie symulacji kosztów postępowania.

W zdecydowanej większości spraw tymczasowy nadzorca sądowy nie składał oświadczenia o tym, że nie ma przeszkód do pełnienia funkcji (w istocie tylko w jednej sprawie zidentyfikowano takie oświadczenie). Tymczasem należy zauważyć, że do tymczasowego nadzorcy sądowego stosuje się odpowiednio art. 157a p.u., a zgodnie z ust. 4 tego artykułu syndyk niezwłocznie, nie później niż wraz z podjęciem pierwszej czynności przed sądem lub sędzią-komisarzem, składa do akt postępowania oświadczenie, że nie zachodzą przeszkody, o których mowa w art. 157a ust. 1 p.u.

Wynagrodzenia przyznawane tymczasowym nadzorcom sądowym były dość jednolite i niezależnie od sądu, w którym było prowadzone postępowanie, mieściły się w przedziale 3000–5000 zł (w zależności od stopnia trudności i pracochłonności postępowania). W jednej ze spraw tymczasowy nadzorca sądowy wniósł o przyznanie wynagrodzenia w wysokości 9 643,60 zł netto. Sąd przyznał wynagrodzenie w wysokości 4920 zł brutto i oddalił wniosek w pozostałym zakresie. W uzasadnieniu sąd wskazał, że *„kwota 4.000 netto uzasadniona jest nakładem pracy, zakresem czynności, stopniem ich trudności oraz czasem pełnienia funkcji. Nakład pracy oraz zakres czynności tymczasowego nadzorcy sądowego nie był wyższy od przeciętnych postępowań tego typu”*.

3. Rozpoznanie wniosku o ogłoszenie upadłości

3.1. Regulacje prawne

Zgodnie z art. 10 p.u. upadłość ogłasza się w stosunku do posiadającego zdolność upadłościową dłużnika⁶⁵, który stał się niewypłacalny.

W art. 11 p.u. zostały uregulowane dwie przesłanki niewypłacalności:

- 1) przesłanka płynnościowa (zgodnie z ust. 1 dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych, przy czym domniemywa się, że dłużnik utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych, jeżeli opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekracza trzy miesiące);
- 2) przesłanka zadłużeniowa (zgodnie z ust. 2 dłużnik będący osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, jest niewypłacalny także wtedy, gdy jego zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące. W tym przypadku domniemywa się, że zobowiązania pieniężne dłużnika

⁶⁵ Zdolności upadłościowej nie mają podmioty wymienione w art. 6 p.u.

przekraczają wartość jego majątku, jeżeli zgodnie z bilansem jego zobowiązania, z wyłączeniem rezerw na zobowiązania oraz zobowiązań wobec jednostek powiązanych, przekraczają wartość jego aktywów, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące (ust. 5).

Do ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy konieczne jest ustalenie, że dłużnik posiada więcej niż jednego wierzyciela (argument z art. 1 ust. 1 pkt 1 p.u.).

Brak wskazanych wyżej przesłanek pozytywnych skutkuje oddaleniem wniosku o ogłoszenie upadłości.

Ponadto zgodnie z art. 12a p.u. sąd oddali wniosek o ogłoszenie upadłości złożony przez wierzyciela, jeżeli dłużnik wykaże, że wierzytelność ma w całości charakter sporny, a spór zaistniał między stronami przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości.

Do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości dojdzie również wówczas, gdy majątek niewypłacalnego dłużnika nie będzie wystarczał na zaspokojenie kosztów postępowania lub będzie wystarczał jedynie na zaspokojenie tych kosztów (art. 13 ust. 1 p.u.). Sąd może również oddalić wniosek o ogłoszenie upadłości w razie stwierdzenia, że majątek dłużnika jest obciążony hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w takim stopniu, że pozostały jego majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania (art. 13 ust. 2 p.u.). Zgodnie z art. 13 ust. 2a p.u. oddalając wniosek o ogłoszenie upadłości, sąd ustala, czy materiał zgromadzony w sprawie daje podstawę do rozwiązania podmiotu wpisanego do Krajowego Rejestru Sądowego bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego.

Ponadto zgodnie z art. 9a p.u. nie można ogłosić upadłości przedsiębiorcy w okresie od otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego do jego zakończenia lub prawomocnego umorzenia.

Zgodnie z art. 27 ust. 1 p.u. sąd rozpoznaje sprawę na posiedzeniu niejawnym. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu sąd może na posiedzeniu niejawnym przeprowadzić postępowanie dowodowe w całości lub w części także wówczas, gdy wyznaczono rozprawę. Należy jednak dość ostrożnie podchodzić do praktyki kierowania sprawy o ogłoszenie upadłości na rozprawę. Uzasadnienie tego stwierdzenia należy zacząć od spostrzeżenia, że posiedzenia sądowe są to zebrania sądu w zespole przewidzianym przepisami prawa w celu dokonania określonych czynności w toku postępowania lub nawet przed jego wszczęciem. Mogą one być jawne (rozprawy i posiedzenia jawne niebędące rozprawami) lub niejawne w przypadkach przewidzianych w ustawie⁶⁶. W procesie obowiązują zasady, że sprawy wyznaczane są na rozprawę (art. 148 k.p.c.). Natomiast w postępowaniu nieprocesowym rozprawa odbywa się jedynie w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 514 § 1 zd. 1 k.p.c.). W związku z powyższym należy zauważyć, że na gruncie przytoczonej regulacji art. 27 ust. 1 i 2 p.u. powstaje zasadni-

⁶⁶ M. Jędrzejewska, [w:] *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, cz. 1, *Postępowanie rozpoznawcze*, t. 1, red. T. Ereciński, Warszawa 2003, s. 342.

cze pytanie, jakimi kryteriami powinien kierować się sąd, wyznaczając sprawę na rozprawę. W tym zakresie można posiłkować się orzecznictwem wypracowanym na gruncie analogicznej regulacji art. 514 k.p.c. Co do zasady, w każdej sprawie w postępowaniu nieprocesowym sąd może podjąć decyzję o wyznaczeniu rozprawy według swojego uznania. Decyzja ta nie może jednak być dowolna, lecz powinna opierać się na pewnych przesłankach. W orzecznictwie wskazuje się, że należy przyjąć, iż celowe jest wyznaczenie rozprawy, gdy interesy uczestników są sprzeczne (tak uzasadnienie uchwały SN z 30.06.1988 r., III PZP 21/88⁶⁷, oraz postanowienie SN z 30.01.2015 r., III CSK 140/14⁶⁸) lub przyczyni się to do usprawnienia lub przyspieszenia postępowania (zob. uzasadnienie postanowienia SN z 14.04.1992 r., I CRN 31/92⁶⁹). Odnosząc te poglądy do postępowania o ogłoszenie upadłości, należy uznać, że co do zasady w sprawie z wniosku dłużnika nie ma podstaw do kierowania sprawy na rozprawę, gdyż nie zachodzi przesłanka sprzeczności interesów uczestników postępowania i z całą pewnością nie przyczynia się to do przyspieszenia postępowania, a wręcz przeciwnie – co do zasady powoduje znaczną przewlekłość postępowania. Pojawia się jednak pytanie, jaki sposób procedowania powinien przyjąć sąd, który przed wydaniem orzeczenia chciałby przeprowadzić dowód z przesłuchania dłużnika na posiedzeniu⁷⁰. Wydaje się, że tę kwestię rozstrzyga jasno art. 27 ust. 2 p.u., zgodnie z którym sąd może na posiedzeniu niejawnym przeprowadzić postępowanie dowodowe w całości lub w części także wówczas, gdy wyznaczono rozprawę. Skoro sąd może przeprowadzić postępowanie dowodowe na posiedzeniu niejawnym wówczas, gdy wyznaczono rozprawę, to tym bardziej może to zrobić, gdy rozprawy nie wyznaczono. W takiej sytuacji prawidłowe wydaje się wyznaczenie posiedzenia niejawnego, na które zgodnie z art. 152 § 3 k.p.c. zostanie wezwany dłużnik. Zgodnie z tym artykułem na posiedzenia niejawne mają wstęp tylko osoby wezwane, w odróżnieniu od posiedzeń jawnych, na które zgodnie z art. 152 § 1 k.p.c. wstęp mają osoby nieuzbrojone i pełnoletnie. Wymóg pełnoletności nie dotyczy stron, interwenientów ubocznych, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników oraz osób wezwanych. W sytuacji wyznaczenia posiedzenia niejawnego z udziałem dłużnika można na tym posiedzeniu wysłuchać go, a następnie w zależności od okoliczności i przebiegu postępowania albo od razu wydać orzeczenie, albo wydać je w późniejszym terminie, ale również na posiedzeniu niejawnym. Takie rozwiązanie pozwala na uniknięcie jednego z najbardziej dysfunkcyjnych skutków kierowania sprawy na rozprawę, a mianowicie tego, że bardzo wątpliwa jest następnie dopuszczalność skierowania sprawy na posiedzenie niejawne i wydanie orzeczenia merytorycznego na posiedzeniu

⁶⁷ OSNCP 1989, nr 6, poz. 100.

⁶⁸ OSNC 2016, nr 2, poz. 21.

⁶⁹ LEX nr 5519.

⁷⁰ Zgodnie z art. 30 ust. 3 p.u., gdyby wysłuchanie dłużnika było niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, sąd może zażądać od dłużnika złożenia wyjaśnień na piśmie z podpisem notarialnie poświadczonym, pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań. Wyjaśnienia te są dowodem w sprawie.

niejawnym⁷¹. Rozpoznając sprawę na posiedzeniu niejawnym, trzeba mieć świadomość pewnych konsekwencji tej decyzji, a mianowicie chociażby konieczności doręczenia odpisu wydanego postanowienia. Alternatywnym rozwiązaniem jest więc kierowanie sprawy na posiedzenie jawne, które jednak nie będzie rozprawą. Takie rozwiązanie nie jest sprzeczne z regulacją art. 27 ust. 1 p.u., gdyż zgodnie ze stosowanym odpowiednio w postępowaniu upadłościowym art. 148 § 2 k.p.c. sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Tego przepisu nie należy interpretować w ten sposób, że sąd może rozpoznać sprawę wyłącznie na posiedzeniu niejawnym albo na rozprawie, traktując łącznie zwrot „skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę”, gdyż – jak wskazuje się w komentarzach do tego artykułu – posiedzenia jawne mogą być rozprawami⁷², ale nie muszą. Posiedzenia jawne dzielą się na rozprawy i inne posiedzenia jawne. W procesie zasadą jest wyznaczanie posiedzenia jawnego na rozprawę. Inne posiedzenia jawne wyznaczane są w celu przeprowadzenia ściśle oznaczonych czynności (np. przeprowadzenia dowodu przed sądem wezwanym, ogłoszenia wyroku)⁷³. Biorąc pod uwagę specyfikę postępowania o ogłoszenie upadłości, należy uznać, że dopuszczalne jest wyznaczenie posiedzenia jawnego, które nie będzie rozprawą, w celu przeprowadzenia dowodu z przesłuchania dłużnika, a następnie albo wydanie i ogłoszenie postanowienia bezpośrednio na tym posiedzeniu jawnym, albo skierowanie sprawy do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym. Zgodnie z art. 51 ust. 1 p.u., w stanie prawnym właściwym dla badanych postępowań (do 1 grudnia 2021 r.), uwzględniając wniosek o ogłoszenie upadłości, sąd wydaje postanowienie o ogłoszeniu upadłości, w którym:

- 1) wymienia imię i nazwisko dłużnika (upadłego) albo jego nazwę, miejsce zamieszkania albo siedzibę, adres oraz numer PESEL, albo numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku ich braku – inne dane umożliwiające jego jednoznaczną identyfikację;
- 2) wzywa wierzycieli upadłego do zgłoszenia wierzytelności syndykowi, na wskazany adres, w terminie 30 dni od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości w Rejestrze;

⁷¹ Wynika to pośrednio w niektórych regulacji Kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 148¹ § 1 k.p.c. sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uzna – mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych – że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Przepis ten pozwala na wydanie merytorycznego orzeczenia na posiedzeniu niejawnym, ale w sprawie, w której nie skierowano sprawy do rozpoznania na rozprawę. Zgodnie z art. 203 § 3 k.p.c. w razie cofnięcia pozwu poza rozprawą przewodniczący odwołuje wyznaczoną rozprawę i o cofnięciu zawiadamia pozwanego, który może w terminie dwutygodniowym złożyć sądowi wniosek o przyznanie kosztów. Gdy skuteczność cofnięcia pozwu zależy od zgody pozwanego, niezłożenie przez niego oświadczenia w tym przedmiocie w powyższym terminie uważa się za wyrażenie zgody. Przepis ten na zasadzie wyjątku pozwala na odwołanie terminu rozprawy i w konsekwencji umorzenie postępowania na posiedzeniu niejawnym. W pozostałym zakresie wydaje się, że sprawa skierowana do rozpoznania na rozprawie powinna być rozpoznana na rozprawie.

⁷² J. Bodio, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1-729, red. A. Jakubecki, LEX 2019, komentarz do art. 148 k.p.c.

⁷³ E. Stefańska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1-477⁶, red. M. Manowska, LEX 2022, komentarz do art. 148 k.p.c.

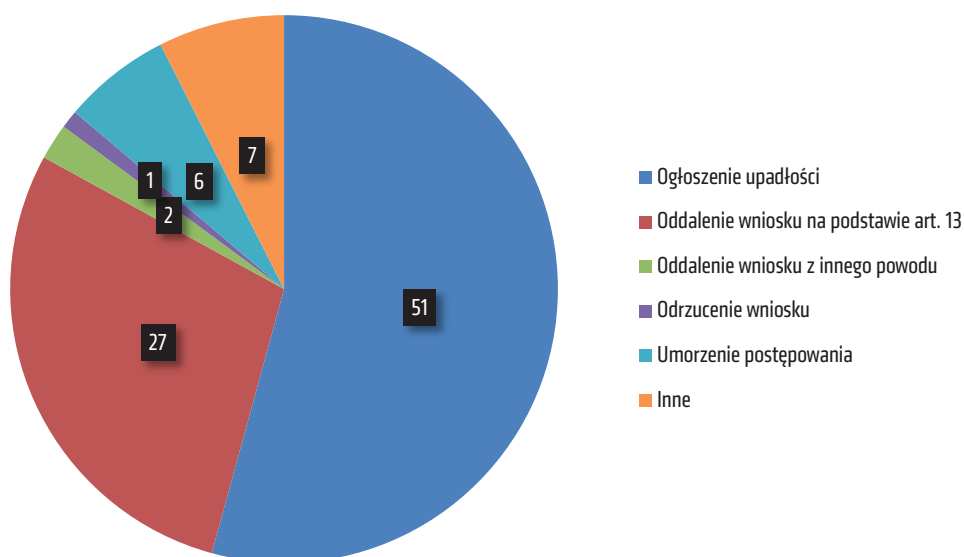
- 3) wzywa osoby, którym przysługują prawa oraz prawa osobiste i roszczenia ciężące na nieruchomości należącej do upadłego, jeżeli nie zostały ujawnione przez wpis w księdze wieczystej, do ich zgłoszenia w terminie 30 dni od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości w Rejestrze pod rygorem utraty prawa powoływania się na nie w postępowaniu upadłościowym;
- 4) określa, czy funkcję sędziego-komisarza oraz zastępcy sędziego-komisarza będzie pełnił sędzia czy referendarz sądowy, oraz wyznacza syndyka⁷⁴;
- 5) oznacza godzinę wydania postanowienia, jeżeli upadły jest uczestnikiem podlegającego prawu polskiemu lub prawu innego państwa członkowskiego systemu płatności lub systemu rozrachunku papierów wartościowych w rozumieniu ustawy o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, lub niebędącym uczestnikiem podmiotem prowadzącym system interoperacyjny w rozumieniu tej ustawy.

Zgodnie z art. 51 ust. 2a p.u. w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości wskazuje się podstawę jurysdykcji sądów polskich. Jeżeli zastosowanie ma rozporządzenie 2015/848, w postanowieniu określa się również, czy postępowanie ma charakter główny czy uboczny.

3.2. Dane statystyczne

Najczęściej sądy ogłaszały upadłość. Rodzaj orzeczenia kończącego postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości obrazuje poniższy wykres.

Wykres nr 6. Liczba spraw w zależności od rodzaju orzeczenia kończącego postępowanie GU

⁷⁴ Obecne brzmienie tego przepisu obowiązuje od 24.03.2020 r. W okresie objętym badaniem art. 51 ust. 1 pkt 6 p.u. brzmiał: „wyznacza sędziego-komisarza i zastępcę sędziego-komisarza oraz syndyka”.

W przypadku oddalenia wniosku w trzech przypadkach w sentencji orzeczenia nie była powołana podstawa prawna ani nie zostało wskazane, że jest to oddalenie wniosku o ogłoszenie upadłości z uwagi na brak majątku na pokrycie kosztów postępowania. W dwóch przypadkach sentencja postanowienia nie zawierała informacji o tym, czy istnieją podstawy do rozwiązania spółki bez likwidacji.

Przyczyną odrzucenia wniosku było to, że wcześniej już została ogłoszona upadłość dłużnika.

Do umorzenia postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości dochodziło z następujących powodów:

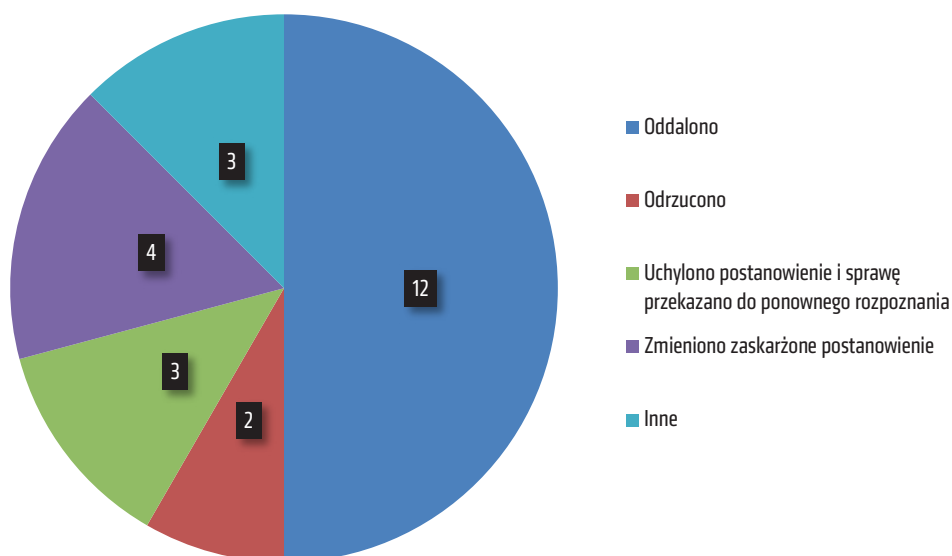
- 1) dłużnik cofnął wniosek i wyjaśnił, że „będzie szukał innej ścieżki uregulowania zobowiązań”;
- 2) wierzyciel cofnął wniosek;
- 3) został przyjęty układ w przyspieszonym postępowaniu układowym.

Zakończenie postępowania GU w sposób oznaczony jako „inny” obejmowało sytuacje zwrotu wniosku (sześć przypadków) oraz przyjęcie, że sprawa powinna się toczyć jako konsumencka, skierowanie do właściwego trybu i rozpoznanie sprawy we właściwym trybie (jeden przypadek).

Wniosek o ogłoszenie upadłości najczęściej rozpoznawano na posiedzeniu niejawnym (88,2%). Znacznie rzadziej na rozprawie (jedynie 11,8% spraw).

Ponad 25% postanowień wydanych w postępowaniu GU zostało zaskarżonych zażaleniem. Zażalenia nie wniesiono w 71,3% przypadków. Połowa zażaleń została oddalona. Sposoby rozpoznania zażalenia obrazuje poniższy wykres.

Wykres nr 7. Liczba spraw, w których wydano określonego rodzaju rozstrzygnięcie rozpoznające zażalenie

3.3. Analiza akt

W ramach analizy akt poddano badaniu przesłanki ogłoszenia upadłości, dokonano analizy treści postanowień o ogłoszeniu upadłości oraz zarządzeń wykonawczych po ogłoszeniu upadłości.

W jednej z analizowanych spraw pojawiła się kwestia zdolności upadłościowej dłużnika w kontekście pojawiających się w literaturze poglądów, zgodnie z którymi wyróżnia się tzw. konsumencką zdolność upadłościową i zdolność upadłościową według przepisów ogólnych. W tej sprawie sąd po wysłuchaniu dłużnika na rozprawie stwierdził, że postępowanie powinno się toczyć według przepisów właściwych dla upadłości konsumenckiej. Wobec tego sąd wydał postanowienie następującej treści: „1. Z uwagi na treść art. 8 ust. 1 p.u. stwierdzić, że postępowanie powinno się toczyć według przepisów tytułu V części trzeciej prawa upadłościowego. 2. Skierować sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym”.

Następnie na posiedzeniu niejawnym sąd ogłosił upadłość dłużnika jako osoby nieprowadzącej działalności gospodarczej.

Praktyka taka jest prawidłowa. Należy jednak zauważyć, że nie jest jednoznacznie rozstrzygnięte, jak należy traktować wniosek dłużnika, który domaga się ogłoszenia upadłości na podstawie przepisów tytułu V części pierwszej Prawa upadłościowego, a jednocześnie nie jest osobą, której upadłości nie można ogłosić zgodnie z przepisami działu II tytułu I części pierwszej, czyli nie jest spełniony warunek określony w art. 491¹ p.u. Nie jest również jednoznacznie rozstrzygnięte, jak traktować wniosek osoby, która domaga się ogłoszenia upadłości prowadzonej według przepisów ogólnych, w sytuacji gdy sąd ustali, że dłużnik nie prowadzi działalność gospodarczej. Otóż mogą się pojawić wątpliwości, czy wobec funkcjonowania „upadłości ogólnej” i „upadłości konsumenckiej” we wniosku o ogłoszenie upadłości konieczne jest oznaczanie rodzaju upadłości, której ogłoszenia domaga się wnioskodawca oraz czy w razie ustalenia, że osoba, która domaga się ogłoszenia „upadłości konsumenckiej”, w rzeczywistości jest przedsiębiorcą, konieczne jest oddalenie lub odrzucenie wniosku z uwagi na to, że wniosek dotyczy innego rodzaju upadłości. Na postawione wyżej pytania należy odpowiedzieć przecząco.

Co prawda w literaturze jeszcze przed nowelizacją wyrażono również pogląd odmienny, stwierdzając, że wnioskodawca powinien wskazać we wniosku, czy domaga się ogłoszenia upadłości konsumenckiej, a sąd orzekając upadłość, powinien to zaznaczyć w postanowieniu⁷⁵. Warto zauważyć, że z praktycznego punktu widzenia zaakceptowa-

⁷⁵ A. Witosz, [w:] R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, Warszawa, 2009, s. 26, nt 1 i 2, który pośrednio wskazuje, że właściwe jest składanie „wniosku o upadłość konsumencką”, oraz R. Adamus, [w:] R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, Warszawa, 2009, s. 34, nt 11, w której autor wyraźnie stwierdza, że „sąd, ogłaszając tzw. upadłość konsumencką, powinien wskazać na jej «konsumencki» charakter w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości”.

nie tego poglądu zapewne rozwiązałyby wiele problemów, które mogą pojawić się już na etapie formalnego badania wniosku. Wprowadzenie wymogu określania we wniosku o ogłoszenie upadłości „rodzaju” żądanej upadłości, jednoznacznie pozwoliłoby ustalić, które przepisy mają zastosowanie do postępowania związanego z badaniem formalnym wniosku (art. 22 i 23 czy też art. 491² ust. 4 p.u.). Nie jest to jednak możliwe, ponieważ – jak wskazano wcześniej – polskie prawo nie reguluje różnych „rodzajów” upadłości, a jedynie ogólne postępowanie upadłościowe i postępowania odrębne. Obowiązkiem sądu jest zastosowanie właściwych przepisów proceduralnych i rozpoznanie sprawy zgodnie z jej charakterem, niezależnie od żądania zgłoszonego w tym zakresie przez wnioskodawcę.

Zgodnie z art. 201 § 1 k.p.c., stosowanym odpowiednio w postępowaniu upadłościowym z mocy art. 35 i 229 p.u., przewodniczący bada, w jakim trybie sprawa powinna być rozpoznana oraz czy podlega rozpoznaniu według przepisów o postępowaniu odrębnym i wydaje odpowiednie zarządzenia. Zgodnie z art. 201 § 2 k.p.c., jeżeli sprawę wszczęto lub prowadzono w trybie niewłaściwym, sąd rozpoznaje ją w trybie właściwym lub przekazuje właściwemu sądowi do rozpoznania w takim trybie. Badanie, czy sprawa jest rozpoznawana we właściwym trybie, opiera się na analizie treści wniosku oraz załączonych do niego dokumentów. Nie można jednak wykluczyć sytuacji, że ani z wniosku, ani z dołączonych do niego dokumentów nie będzie wynikało, czy dłużnik jest przedsiębiorcą, czy osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej. Trzeba więc rozważyć, czy brak wskazania we wniosku o ogłoszenie upadłości tej okoliczności stanowi brak formalny wniosku, a w konsekwencji, czy przewodniczący może wezwać wnioskodawcę do usunięcia tego braku. Wymogi formalne wniosku o ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy wskazane są w art. 22 i 23 p.u., a wymogi formalne wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej, która nie prowadzi działalności gospodarczej, są wskazane w art. 491² ust. 4 p.u. W każdym przypadku wniosek o ogłoszenie upadłości powinien zawierać wskazanie okoliczności, które uzasadniają wniosek i ich uprawdopodobnienie. Określenie tego, kim jest dłużnik, nie tylko determinuje właściwy dla dłużnika tryb postępowania upadłościowego, ale również pozwala na ustalenie, czy dłużnikowi przysługuje zdolność upadłościowa. Należy więc uznać, że jest to okoliczność, która uzasadnia wniosek i która powinna być we wniosku wskazana i uprawdopodobniona. Brak wskazania tej okoliczności stanowi brak formalny wniosku. Można przy tym uznać, że brak ten uniemożliwia nadanie sprawie dalszego biegu i w razie nieuzupełnienia w terminie powinien skutkować zwrotem wniosku.

Ze wskazanych względów nie można również podzielić poglądu, że wniosek osoby, która domaga się ogłoszenia upadłości konsumenckiej i która, jak wykaże postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości, prowadzi działalność gospodarczą, powinien zostać odrzucony. Skoro, jak wykazano, nie istnieją różne rodzaje upadłości, to sąd powinien wniosek rozpoznać

w trybie dla niego właściwym i w razie spełnienia ustawowych przesłanek wymaganych dla danego rodzaju dłużnika ogłosić upadłość⁷⁶.

We wszystkich sprawach postanowienie o ogłoszeniu upadłości obejmowało następujące punkty:

- 1) ogłoszenie upadłości;
- 2) wezwanie wierzycieli do zgłaszania wierzytelności oraz praw i roszczeń osobistych ciążących na nieruchomości, ale nieujawnionych w księdze wieczystej;
- 3) wyznaczenie sędziego-komisarza i zastępcy sędziego-komisarza;
- 4) wyznaczenie syndyka;
- 5) wskazanie podstawy jurysdykcji;
- 6) oznaczenie, że postępowanie upadłościowe ma charakter postępowania głównego;
- 7) orzeczenie w przedmiocie kosztów.

Niekiedy w treści postanowienia zamieszczano również rozstrzygnięcie w przedmiocie wynagrodzenia tymczasowego nadzorcy sądowego. W jednym z sądów w treści postanowień o ogłoszeniu upadłości wskazywano, pod jaką sygnaturą będzie prowadzone postępowanie po ogłoszeniu upadłości. Takie rozstrzygnięcie nie wynika z treści art. 51 p.u., ale ma duży walor praktyczny, gdyż pozwala osobom zainteresowanym od razu zidentyfikować sygnaturę postępowania prowadzonego po ogłoszeniu upadłości.

W wielu przypadkach sądy błędnie podawały w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości podstawę jurysdykcji, np.:

- a) „jako podstawę jurysdykcji sądu polskiego wskazać przepis art. 382 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe”⁷⁷;
- b) „podstawą jurysdykcji sądów polskich jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/949 w sprawie postępowania upadłościowego Dz. Urz. L 141 z 25.06.2015 r. (załącznik A) zaś postępowanie ma charakter główny w rozumieniu art. 3 ust. 1 w.w. Rozporządzenia”;
- c) „Określić że niniejsze postępowanie będzie postępowaniem głównym w rozumieniu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego Dz. Urz. L 141 z dnia 25.06.2015 (załącznik A)”.

Prawidłowe określenie w treści postanowienia podstawy jurysdykcji wymaga w pierwszej kolejności ustalenia, czy w danej sprawie stosuje się rozporządzenie 2015/848 w sprawie

⁷⁶ Por. jednak A. Witosz, [w:] R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość...*, s. 26, nt 1 i 2, który wskazuje, że „musi to spowodować odrzucenie wniosku o upadłość konsumencką, bowiem zastosowane będą przepisy o innym rodzaju upadłości. Jednakże sąd nie może zmienić tego trybu (rodzaju) postępowania upadłościowego, wskutek powzięcia takiej wiadomości. Potrzebny jest nowy wniosek, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami”.

⁷⁷ Upadłość ogłoszono wobec dłużnika, który prowadził działalność gospodarczą w Grajewie. Ogłoszono ją 5.06.2018 r.

postępowania upadłościowego. Rozporządzenie to stosuje się tylko do postępowań upadłościowych prowadzonych wobec dłużników, których główny ośrodek podstawowej działalności znajduje się na obszarze państwa członkowskiego Unii Europejskiej i które są wymienione w załączniku A do tego rozporządzenia. Oznacza to, że jeżeli główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika znajduje się na terenie innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, to sąd polski musi ustalić, czy posiada jurysdykcję do rozpoznania sprawy na podstawie art. 3 ust. 2 rozporządzenia 2015/848. Jedynie gdy główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika znajduje się poza Unią Europejską, jurysdykcję krajową sądów polskich określa art. 382 p.u. W konsekwencji, jeżeli główny ośrodek dłużnika znajduje się w Polsce, to jurysdykcja zawsze będzie wynikała z przepisów rozporządzenia 2015/848, a konkretnie z art. 3 ust. 1 tego rozporządzenia. Zgodnie z art. 3 ust. 1 rozporządzenia 2015/848: „Sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium znajduje się główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika, posiadają jurysdykcję do wszczęcia postępowania upadłościowego («główne postępowanie upadłościowe»)). Głównym ośrodkiem podstawowej działalności jest miejsce, w którym dłużnik regularnie zarządza swoją działalnością o charakterze ekonomicznym i które jako takie jest rozpoznawalne dla osób trzecich. W przypadku spółki lub osoby prawnej domniemywa się, wobec braku dowodu przeciwnego, że głównym ośrodkiem ich podstawowej działalności jest miejsce siedziby statutowej. Domniemanie takie ma zastosowanie tylko wtedy, gdy siedziba statutowa nie została przeniesiona do innego państwa członkowskiego w okresie trzech miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego. W przypadku osoby fizycznej prowadzącej niezależną działalność gospodarczą lub zawodową domniemywa się, wobec braku dowodu przeciwnego, że głównym ośrodkiem jej podstawowej działalności jest główne miejsce wykonywania tej działalności. Domniemanie takie ma zastosowanie tylko wtedy, gdy główne miejsce wykonywania działalności nie zostało przeniesione do innego państwa członkowskiego w okresie trzech miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego. W przypadku każdej innej osoby fizycznej domniemywa się, wobec braku dowodu przeciwnego, że głównym ośrodkiem jej podstawowej działalności jest miejsce zwykłego pobytu tej osoby. Domniemanie takie ma zastosowanie tylko wtedy, gdy miejsce zwykłego pobytu nie zostało przeniesione do innego państwa członkowskiego w okresie sześciu miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego”.

Należy zauważyć, że definicja głównego ośrodka podstawowej działalności przyjęta w art. 3 ust. 1 rozporządzenia 2015/848 jest identyczna z definicją głównego ośrodka podstawowej działalności przyjętą w art. 19 ust. 1a p.u. W konsekwencji, jeżeli właściwość miejscowa sądu zostanie ustalona na podstawie art. 19 ust. 1 p.u., to oznacza jednocześnie, że w odniesieniu do postępowań wymienionych w załączniku A do rozporządzenia 2015/848 podstawą jurysdykcji sądów polskich jest art. 3 ust. 1 rozporządzenia 2015/848, a otwarte postępowanie

ma charakter głównego postępowania upadłościowego w rozumieniu wskazanego rozporządzenia. Nie można ogólnie wskazywać w treści postanowienia, że podstawą jurysdykcji jest rozporządzenie 2015/848 (załącznik A), gdyż podstawą jurysdykcji jest zawsze konkretny przepis. Będzie to art. 3 ust. 1 albo art. 3 ust. 2 rozporządzenia 2015/848, albo art. 382 p.u. W konsekwencji prawidłowe określenie podstawy jurysdykcji powinno brzmieć w sposób następujący:

- 1) dla spraw, w których główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika znajduje się na terenie Polski – „podstawą jurysdykcji sądów polskich jest art. 3 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/949 w sprawie postępowania upadłościowego z dnia 20 maja 2015 r. (Dz.Urz. UE L 141 z 5.06.2015r., s. 19–72), a wszczęte postępowanie ma charakter głównego postępowania upadłościowego”;
- 2) dla spraw, w których główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika znajduje się na terenie innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, a na terenie Polski znajduje się oddział dłużnika – „podstawą jurysdykcji sądów polskich jest art. 3 ust. 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/949 w sprawie postępowania upadłościowego z dnia 20 maja 2015 r. (Dz.Urz. UE L 141 z 5.06.2015r., s. 19–72), a wszczęte postępowanie ma charakter ubocznego postępowania upadłościowego”;
- 3) dla spraw, w których główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika znajduje się poza terenem Unii Europejskiej, ale dłużnik prowadzi w Rzeczypospolitej Polskiej działalność gospodarczą albo ma miejsce zamieszkania lub siedzibę, albo majątek – „podstawą jurysdykcji sądu polskiego jest art. 382 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe”.

W zarządzeniu wykonawczym po wydaniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości dość powszechnie zarządzano telefoniczne powiadomienie syndyka o ogłoszeniu upadłości. Jednakże następnie w aktach nie zamieszczano notatki o przeprowadzeniu takiej rozmowy, a więc trudno było zweryfikować, czy to zarządzenie zostało wykonane.

W niektórych sprawach bardzo jasno i przejrzysto były ujawniane informacje o prawomocności orzeczeń, co należy ocenić pozytywnie.

W badanych sprawach sądy różnie podchodziły do kwestii zbiegu otwartego postępowania restrukturyzacyjnego oraz wniosku o ogłoszenie upadłości. W jednym z orzeczeń sąd wskazał, że „otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego pociąga za sobą czasową przeszkodę w możliwości ogłoszenia upadłości, przy czym sąd uznał, że nie ma podstaw do dalszego wstrzymywania rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości w oczekiwaniu na ewentualne zawarcie i zatwierdzenie układu”. W takiej sytuacji sąd oddalił wniosek o ogłoszenie upadłości, zniósł między dłużnikiem a wierzycielem koszty postępowania. Zażalenie wierzyciela na to postanowienie zostało oddalone. Sąd okręgowy wskazał, że „po otwarciu postępowania sąd restrukturyzacyjny jest obowiązany rozpoznać wniosek o ogłoszenie upadłości, a skoro nie może on zostać uwzględnio-

ny z uwagi na przeszkodę w postaci toczącego się postępowania restrukturyzacyjnego, to musi zostać oddalony”. W innej sprawie sąd postanowił „wstrzymać rozpoznanie wniosku o ogłoszenie upadłości do czasu zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego dłużnika toczącego się w tut. Sądzie otwartego postanowieniem z dnia 17.11.2017 r.”.

Przedstawiona rozbieżna praktyka dotyczy wykładni art. 9a p.u., z którego wynika, że w okresie od otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego do jego zakończenia lub prawomocnego umorzenia nie można ogłosić upadłości przedsiębiorcy. Regulacja art. 9a p.u. stanowi czasowe ograniczenie zdolności upadłościowej. Ustawodawca posłużył się takim samym zwrotem jak w art. 6 p.u. („nie można ogłosić upadłości”), z tym że wskazana w tym przepisie przesłanka jest ograniczona czasowo wyłącznie do momentu zakończenia lub prawomocnego umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego. W takiej sytuacji sąd powinien wydać postanowienie o odrzuceniu wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 9a p.u. w zw. z art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. Przedstawiony pogląd nie jest jednak jedynym poglądem wyrażanym w literaturze i orzecznictwie w odniesieniu do regulacji art. 9a p.u. Zgodnie z innymi poglądami art. 9a p.u. może stanowić podstawę do wstrzymania rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości bądź też do umorzenia postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Pogląd, zgodnie z którym art. 9a p.u. stanowi podstawę do wstrzymania rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości do czasu prawomocnego umorzenia albo zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego, jest często spotykany w orzecznictwie⁷⁸. Taka praktyka, niezależnie od dość wątego uzasadnienia w obowiązujących przepisach, chroni wierzycieli przed niekorzystnymi skutkami upływu terminów określonych w art. 127 i n. p.u.⁷⁹ Miało to zwłaszcza znaczenie przed nowelizacją przepisów o bezskuteczności dokonaną ustawą z 6.12.2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych⁸⁰. W stanie prawnym właściwym dla badanych postępowań, zgodnie z art. 131a p.u., który zaczął obowiązywać od 11.02.2019 r., jeżeli upadłość ogłoszono w wyniku rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego nie później niż w terminie trzech miesięcy od dnia zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego albo uprawomocnienia się postanowienia

⁷⁸ Przykładowo, w sprawie X GU 1607/16 Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy zarządzeniem z 28.07.2017 r. wstrzymał rozpoznanie wniosku o ogłoszenie upadłości na skutek otwarcia wobec dłużnika przyspieszonego postępowania układowego, por. również przywołane w: B. Merczyński, P. Bartosiewicz, *Interes wierzycieli, a wstrzymanie wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika w restrukturyzacji*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2017, nr 8: postanowienie SR dla m.st. Warszawy z 18.01.2017 r., X GU 1349/16; postanowienie SO w Warszawie z 4.04.2017 r., XXIII Gz 215/17 oraz postanowienie SO w Warszawie z 29.11.2016 r., XXIII Gz 1061/16.

⁷⁹ Por. B. Merczyński, P. Bartosiewicz, *Interes...*, s. 36; postanowienie SO w Rzeszowie z 19.09.2018 r., VI Gz 270/18, opubl. w: A. Hrycaj, *Przegląd orzecznictwa w sprawach restrukturyzacyjnych i upadłościowych*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2019/15, w którym Sąd Okręgowy wskazał, że „brak jest podstaw prawnych do uznania, że wynikająca z art. 9a p.u. czasowa niemożność ogłoszenia upadłości stanowi podstawę do odrzucenia wniosku o upadłość, skoro ustawodawca nie wskazał enumeratywnie takiego sposobu rozstrzygnięcia. Odrzucenie wniosku prowadzić może do niemożności uznania szeregu czynności dłużnika za bezskuteczne i w konsekwencji może uniemożliwić odzyskanie majątku niezbędnego do zaspokojenia wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, co jest niewątpliwie sprzeczne z interesem wierzycieli w rozumieniu art. 127 ust. 1 p.u.)”.

⁸⁰ Obecnie tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1909.

o umorzeniu postępowania restrukturyzacyjnego, przez dzień złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, o którym mowa w art. 127–130 p.u., rozumiano dzień złożenia wniosku restrukturyzacyjnego. W takiej sytuacji, w większości przypadków, dla zachowania praw wierzycieli nie było już niezbędne wstrzymywanie rozpoznawania uprzednio złożonego wniosku o ogłoszenie upadłości do czasu prawomocnego umorzenia albo zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego. Zmiana legislacyjna nie oznacza oczywiście, że przyjęta praktyka polegająca na wstrzymywaniu rozpoznania wniosku w omawianej sytuacji nie miała uzasadnienia, np. wówczas, gdyby nierozpoznany wniosek o ogłoszenie upadłości był złożony przed upływem terminów, o których mowa w art. 127 i n. p.u., a wniosek restrukturyzacyjny został złożony już po upływie tych terminów⁸¹. Warto jednak podkreślić, że w każdym przypadku wstrzymania rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości należy wdrożyć odpowiednie działania w zakresie monitorowania przebiegu postępowania restrukturyzacyjnego, a także zaznaczać w aktach postępowania restrukturyzacyjnego, że z jego powodu jest wstrzymane rozpoznanie wniosku o ogłoszenie upadłości. Pożądaną praktyką byłoby, gdyby wówczas sąd restrukturyzacyjny po prawomocnym umorzeniu albo zakończeniu postępowania restrukturyzacyjnego niezwłocznie zawiadamiał o tym sąd upadłościowy. W literaturze wyrażono również pogląd, zgodnie z którym art. 9a p.u. wprowadza czasową przeszkodę procesową dla rozpoznania wniosku, a więc uzasadnia umorzenie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości na podstawie art. 355 § 1 *in fine* k.p.c. w zw. z art. 35 p.u.⁸²

4. Wnioski

Analiza akt spraw w przedmiocie ogłoszenia upadłości wykazała wiele nieprawidłowości w przebiegu postępowań o ogłoszenie upadłości. W szczególności należą do nich:

- 1) zdecydowanie zbyt formalistyczne podejście do wymogów formalnych wniosku o ogłoszenie upadłości, wielokrotne wzywanie do usunięcia braków formalnych, mało precyzyjne konstruowanie wezwań do usunięcia braków;

⁸¹ Od 1 grudnia 2021 r. art. 131a p.u. stanowi, że jeżeli upadłość ogłoszono w wyniku rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego albo uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania restrukturyzacyjnego, przez dzień złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, o którym mowa w art. 127–130, rozumie się dzień złożenia wniosku restrukturyzacyjnego. Jeżeli przed dniem złożenia wniosku restrukturyzacyjnego złożono wniosek o ogłoszenie upadłości, który został odrzucony zgodnie z art. 9a, to wówczas przez dzień złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, o którym mowa w art. 127–130, rozumie się dzień złożenia odrzuconego wniosku o ogłoszenie upadłości. Jednocześnie dokonano zmiany w art. 9a, wskazując jednoznacznie, że nie można ogłosić upadłości w okresie od otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego do jego zakończenia lub prawomocnego umorzenia. W takim przypadku wniosek podlega odrzuceniu.

⁸² Tak A. Machowska, Zbieg wniosków restrukturyzacyjnych i wniosków o ogłoszenie upadłości – niektóre problemy praktyki sądowej, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2017, nr 7, s. 13.

- 2) błędne konstruowanie postanowień o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości, w szczególności polegające na braku podania podstawy prawnej (art. 13 p.u.) oraz braku wskazania (w przypadku oddalenia wniosku z powodu ubóstwa masy upadłości), czy zachodzą podstawy do rozwiązania spółki bez likwidacji;
- 3) błędne określanie podstawy jurysdykcji sądów polskich.

Jednocześnie w badanych sprawach dość sprawnie przeprowadzano postępowanie zabezpieczające. Zauważono również dość dużą jednolitość orzecznictwa w zakresie ustalania wynagrodzenia tymczasowego nadzorcy sądowego.

Jako dobrą praktykę należy ocenić zaangażowanie w wydziale ds. restrukturyzacyjnych i upadłościowych referendarza sądowego, któremu zostają powierzone zadania w zakresie formalnej analizy wniosków inicjujących postępowanie.

Rozdział VII. Przygotowana likwidacja (Jakub Rak)

1. Wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży przedsiębiorstwa, zorganizowanej części przedsiębiorstwa lub składników majątkowych stanowiących znaczną część przedsiębiorstwa

1.1. Stan prawny do 23.03.2020 r.

1.1.1. Regulacje prawne

Przygotowana likwidacja (tzw. *pre-pack*) jest nową konstrukcją prawną w prawie polskim obowiązującą od 1.01.2016 r. Zgodnie z art. 56a p.u. wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży może złożyć każdy, kto jest uprawniony do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika. Oznacza to, zgodnie z art. 20 ust. 1 p.u., że uprawnionym jest dłużnik oraz wierzyciel osobisty dłużnika. Z kolei, zgodnie z ust. 2 tego przepisu uprawnionymi będą także:

- 1) w stosunku do spółki jawnej, spółki partnerskiej, spółki komandytowej oraz spółki komandytowo-akcyjnej – każdy ze współników odpowiadających bez ograniczenia za zobowiązania spółki;
- 2) w stosunku do osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – każdy, kto na podstawie ustawy, umowy spółki lub statutu ma prawo do prowadzenia spraw dłużnika i do jego reprezentowania samodzielnie, lub łącznie z innymi osobami;
- 3) w stosunku do przedsiębiorstwa państwowego – także organ założycielski;
- 4) w stosunku do jednoosobowej spółki Skarbu Państwa – także pełnomocnik Rządu, państwowa osoba prawna, organ lub inna jednostka uprawniona do wykonywania praw z akcji lub udziałów należących do Skarbu Państwa;
- 5) w stosunku do osoby prawnej, spółki jawnej, spółki partnerskiej oraz spółki komandytowej i komandytowo-akcyjnej, będących w stanie likwidacji – każdy z likwidatorów;
- 6) w stosunku do osoby prawnej wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego – kurator ustanowiony na podstawie art. 42 § 1 k.c.;
- 7) w stosunku do dłużnika, któremu została udzielona pomoc publiczna o wartości przekraczającej 100 000 euro – organ udzielający pomocy;

- 8) w stosunku do dłużnika, wobec którego prowadzona jest egzekucja przez zarząd przymusowy albo przez sprzedaż przedsiębiorstwa, na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego – zarządca ustanowiony w tym postępowaniu.

Zgodnie z literalnym brzmieniem art. 56a p.u. wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży można złożyć wraz z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Możliwa jest także sytuacja, że równolegle zostaną złożone dwa odrębne wnioski o ogłoszenie upadłości wraz z wnioskiem o zatwierdzenie warunków sprzedaży. W takiej sytuacji sąd upadłościowy, na podstawie art. 229 p.u. w zw. z art. 219 k.p.c., powinien połączyć sprawy do wspólnego rozpoznania i zatwierdzić wniosek z wyższą ceną. Podkreślić należy, że pod rządami ustawy obowiązującej do 23.03.2020 r., mimo braku przepisu, który jednoznacznie dopuszczałby możliwość złożenia wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży w toku postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości, część przedstawicieli doktryny opowiadało się za dopuszczalnością złożenia takiego wniosku także przez podmiot niebędący wnioskodawcą. Jednakże dopuszczalność procedowania przez sąd wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży złożonego w toku postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości nie jest oceniana w orzecznictwie jednoznacznie⁸³.

Przedmiotem sprzedaży w ramach przygotowanej likwidacji zgodnie z art. 56a ust. 1 p.u. mogą być: 1) przedsiębiorstwo dłużnika; 2) zorganizowana część przedsiębiorstwa dłużnika; 3) składniki majątkowe stanowiące znaczącą część przedsiębiorstwa. Na podstawie art. 56a ust. 2 p.u. przedmiotem sprzedaży w ramach przygotowanej likwidacji nie mogą być przedmioty objęte zastawem rejestrowym, jeżeli umowa o ustanowienie zastawu rejestrowego przewiduje przejęcie przedmiotu zastawu albo jego sprzedaż na podstawie art. 24 ustawy z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów⁸⁴, chyba że do wniosku zostanie dołączona pisemna zgoda zastawnika.

Najistotniejszą częścią składową wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży jest zawarcie w nim warunków sprzedaży przez wskazanie co najmniej potencjalnego nabywcy oraz ceny sprzedaży. Do wniosku można dołączyć projekt umowy, która ma być zawarta przez syndyka, a także opis i oszacowanie rzeczy mającej być przedmiotem sprzedaży sporządzone przez osobę wpisaną na listę biegłych sądowych. Dołączenie operatu sporządzonego przez profesjonalny podmiot ma na celu weryfikację zaproponowanej ceny sprzedaży wskazanej we wniosku pre-packowym oraz wyeliminowanie ofert rażąco nierynkowych. Brak wskazania nabywcy oraz ceny, a także brak oszacowania stanowi brak formalny wniosku uniemożli-

⁸³ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Legalis 2020, komentarz do art. 56a p.u.; R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Legalis 2021, komentarz do art. 56a p.u.; postanowienie SR w Rzeszowie z 5.07.2018 r., V GU 402/17, niepubl.

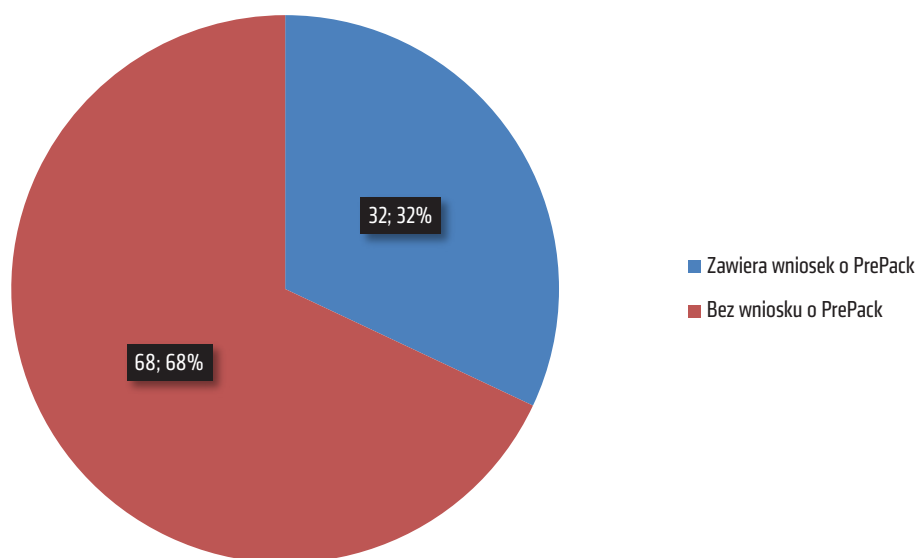
⁸⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 2017. Zgodnie z art. 24 ust. 1 tej ustawy: „Umowa zastawnicza może przewidywać również, że zaspokojenie zastawnika nastąpi przez sprzedaż przedmiotu zastawu rejestrowego w drodze przetargu publicznego, który przeprowadzi notariusz lub komornik, w terminie 14 dni od dnia złożenia przez zastawnika wniosku o dokonanie sprzedaży”.

wiający jego rozpoznanie. Nadto operat powinien odpowiadać art. 319 p.u., a w szczególności określać udział wartości poszczególnych składników, na których ustanowiono zabezpieczenia rzeczowe, w wartości całego sprzedawanego przedsiębiorstwa⁸⁵.

1.1.2. Analiza akt – dane statystyczne

W ramach przeprowadzonych badań (94 spraw) w przedmiocie ogłoszenia upadłości (GU) zidentyfikowano i przebadano również sprawy, w których złożono wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży (*pre-pack*). Liczbę tych spraw obrazuje poniższy wykres.

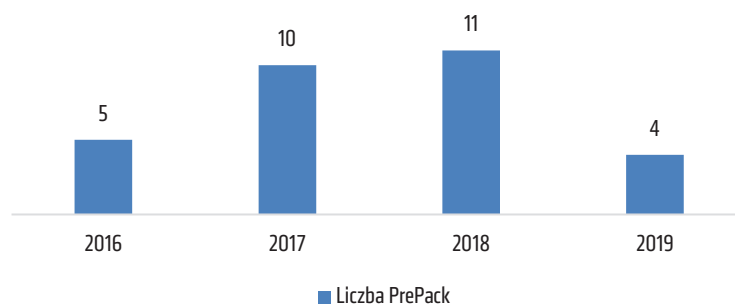
Wykres nr 8. Liczba spraw, w których zgłoszono wniosek o przygotowaną likwidację (liczba, procent)

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w badanym okresie przeszło 1/3 wniosków w przedmiocie ogłoszenia upadłości rozpatrywana była wraz z wnioskami o przygotowaną likwidację.

W ramach analizowanej próby badawczej najwięcej wniosków o *pre-pack* złożonych zostało w trzecim roku od wprowadzenia tej instytucji do krajowego porządku prawnego.

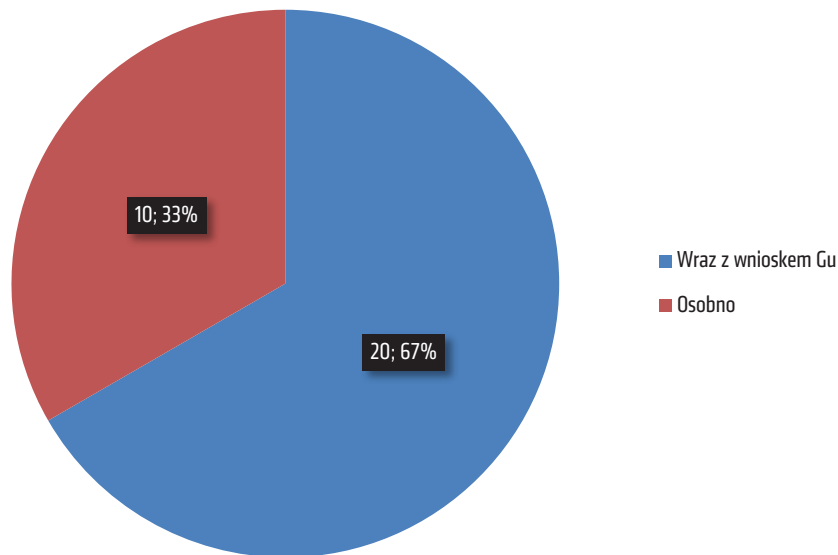
Wykres nr 9. Liczba wniosków o zatwierdzenie warunków sprzedaży w latach 2016–2019

⁸⁵ P. Zimmerman, *Prawo...*, komentarz do art. 56a p.u.

W przeważającej większości wniosków o *pre-pack* składany był wraz z wnioskiem o ogłoszenie upadłości.

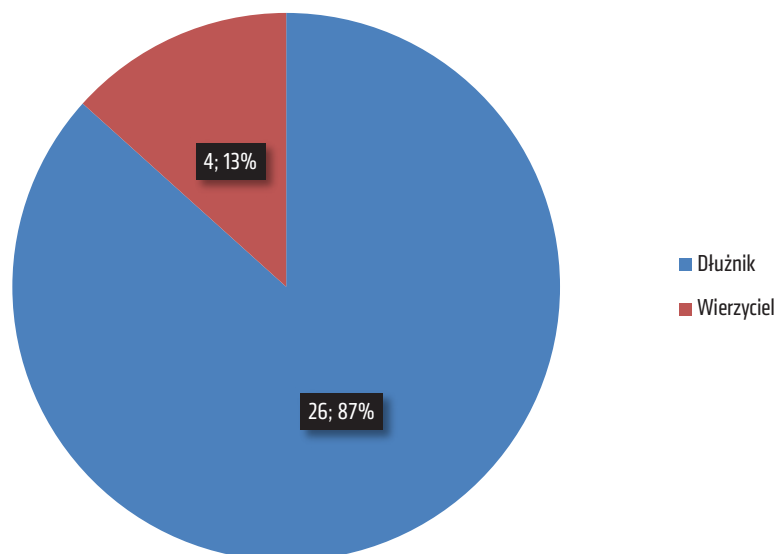
Wykres nr 10. Liczba wniosków o zatwierdzenie warunków sprzedaży złożonych wraz z wnioskiem o ogłoszenie upadłości i bez niego (liczba, procent)

Wśród 30 przebadanych spraw uwzględniających instytucję *pre-pack* w 20 przypadkach wniosek o *pre-pack* złożono wraz z wnioskiem o ogłoszenie upadłości, w pozostałych 10 wniosków taki był składany później.

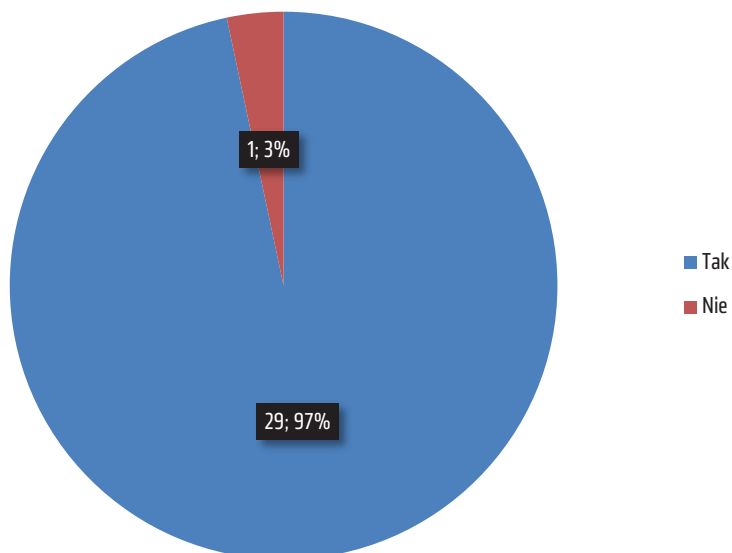
W większości przypadków wniosek o *pre-pack* pochodził od dłużnika.

Wykres nr 11. Podział wniosków o zatwierdzenie warunków sprzedaży z uwagi na osobę wnioskodawcy (liczba, procent)

Zgodnie z art. 56a ust. 4 p.u. wniosek o *pre-pack* zawiera co najmniej cenę oraz potencjalnego inwestora – nabywcę. W większości przypadków ten formalny wymóg był spełniony.

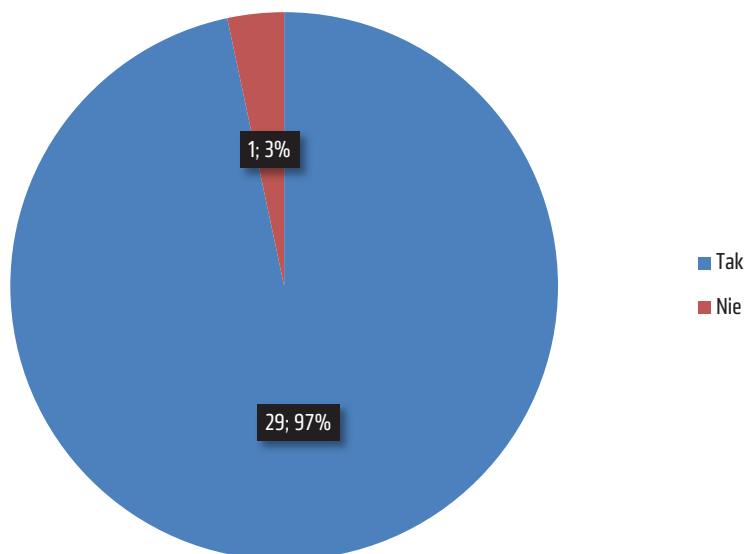
Wykres nr 12. Czy we wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży wskazano nabywcę? (liczba, procent)

W przebadanych sprawach 29 wniosków, co stanowi blisko 100% próby badawczej, wypełniało wymóg formalny wskazania we wniosku potencjalnego inwestora. W tylko jednym przypadku nabywca nie został wskazany. Ten brak formalny został jednak uzupełniony, dzięki czemu wniosek był procedowany. Wskazany nabywca był osobą fizyczną.

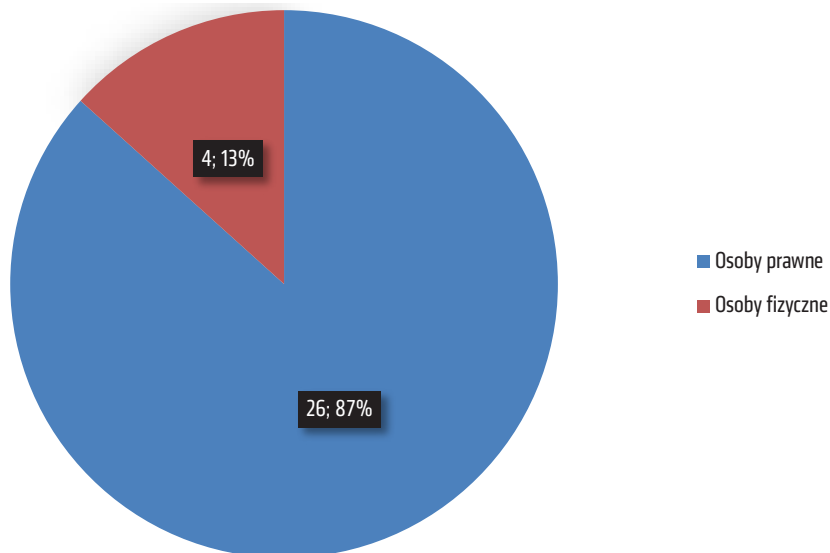
Jak wynika z przeprowadzonej analizy, w praktycznie wszystkich przypadkach we wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży wskazany był tylko jeden potencjalny nabywca.

Wykres nr 13. Czy wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży dotyczył wyłącznie jednego nabywcy? (liczba, procent)

Wśród potencjalnych nabywców przeważały osoby prawne.

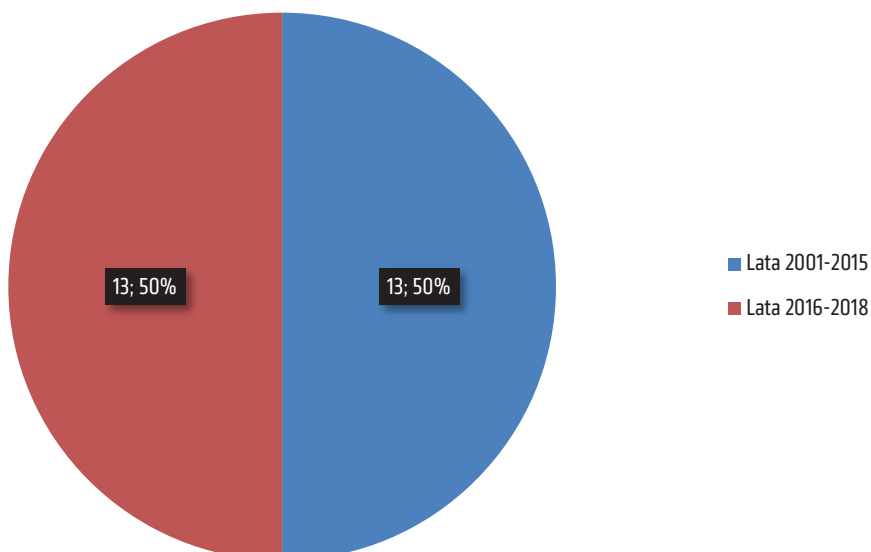
Wykres nr 14. Podmioty wskazywane jako nabywcy
(liczba, procent)

W 26 przypadkach były to osoby prawne, a w 4 osoby fizyczne. W 22 przypadkach jako nabywcę wskazywano podmioty będące spółką z o.o., co stanowi przeszło 70% ogółu i blisko 85% z osób prawnych. W jednym przypadku była to spółka akcyjna posiadająca status spółki publicznej.

Jak wykazały badania, blisko połowa podmiotów wskazywanych jako nabywcy została zarejestrowana po dacie wprowadzenia do krajowego porządku prawnego instytucji przygotowanej likwidacji.

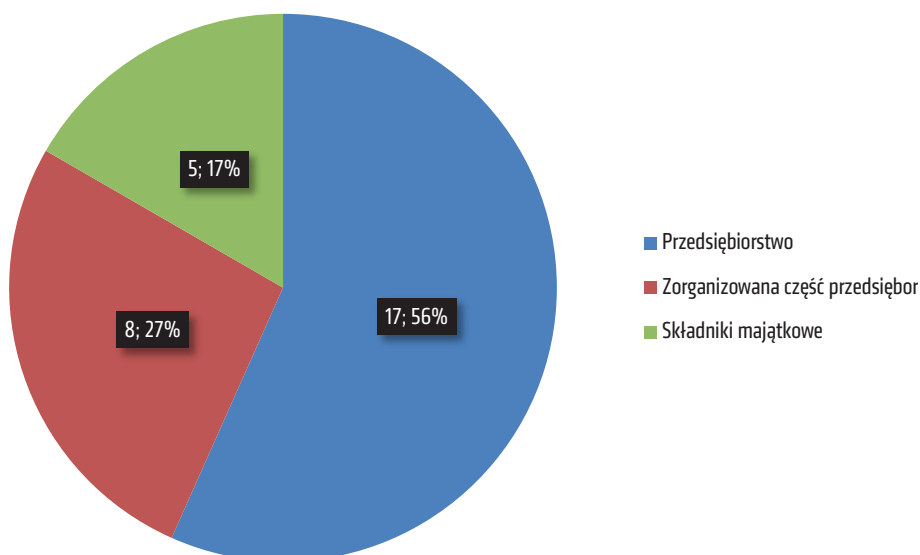
Wykres nr 15. Data rejestracji podmiotu wskazywanego we wniosku jako nabywca
(liczba, procent)

Zebrane dane jednoznacznie wskazują, że 50% podmiotów ma stosunkowo krótką historię rynkową, zostało bowiem zarejestrowanych w latach 2016–2018. Może to wskazywać, że były to spółki celowe tworzone w celu realizacji transakcji zakupu przedsiębiorstwa dłużnika w ramach przygotowanej likwidacji. Rodzi to uzasadnione pytanie (wątpliwość) o rynkową i biznesową wiarygodność i doświadczenie takiego podmiotu jako potencjalnego inwestora, który ma zrestrukturyzować i kontynuować działalność operacyjną upadłego. Druga połowa podmiotów wskazywanych jako potencjalni nabywcy ma dłuższą historię rynkową. Najstarsze z nich zostały zarejestrowane w 2001 r.

W przeszło 50% przypadków przedmiotem transakcji w ramach przygotowanej likwidacji miało być przedsiębiorstwo.

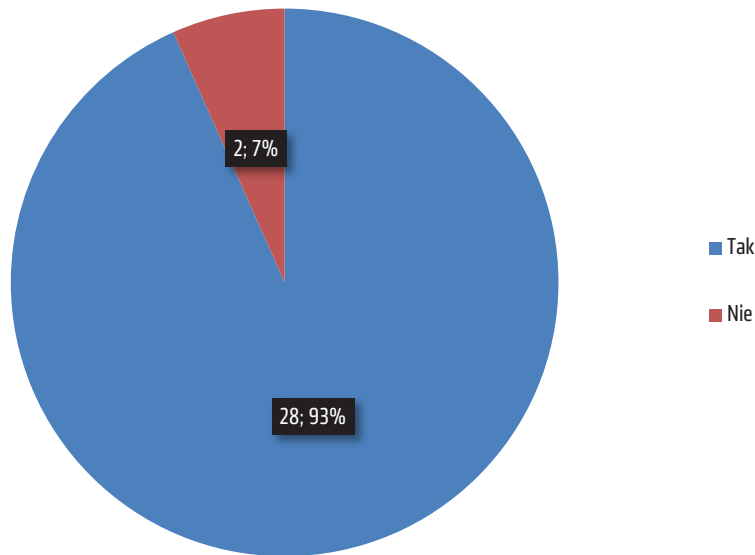
Wykres nr 16. Przedmiot wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży
(liczba, procent)

W przeanalizowanej grupie wniosków 17 z nich, czyli przeszło 50%, dotyczyło całego przedsiębiorstwa dłużnika. Należy to ocenić pozytywnie, zważywszy na quasi-restrukturyzacyjny, a nie likwidacyjny, cel (przeznaczenie) przygotowanej likwidacji, poprzez zachowanie całej substancji materialnej i niematerialnej upadłego podmiotu, w tym zasobów ludzkich. Ponadto transakcja taka jest transakcją prostszą i w praktyce szybszą do wykonania niż w przypadku wydzielania zorganizowanej części przedsiębiorstwa czy też grupy aktywów. Zorganizowana część przedsiębiorstwa dotyczyła ośmiu przypadków, natomiast zbycie składników majątkowych stanowiących znaczną część przedsiębiorstwa dotyczyło pięciu wniosków. W przypadkach tego rodzaju transakcji istnieje ryzyko wyodrębnienia rynkowo najbardziej cennych aktywów tzw. owoców (fruktów) i pozostawienia aktywów „trudnych”, niereprezentujących istotnej wartości handlowej, co rodzić będzie trudności w realizacji pozostałej części postępowania upadłościowego.

W znacznej większości przypadków we wniosku wskazano wartość oszacowania przedmiotu wniosku o *pre-pack*.

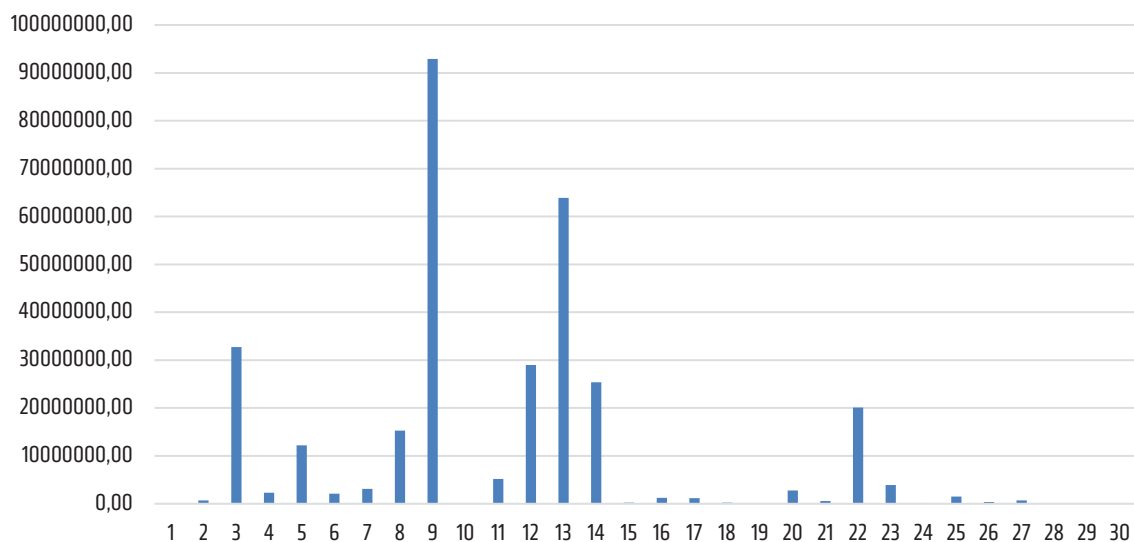
Wykres nr 17. Czy we wniosku wskazano wartość oszacowania? (liczba, procent)

W 28 przypadkach, co stanowi przeszło 90% z nich, wskazano wartość oszacowania przedmiotu majątku objętego wnioskiem o *pre-pack*. Wartość ta pochodziła z wniosku i/lub oszacowania TNS'a.

Łączna wartości oszacowań znacznie przekroczyła 300 mln zł.

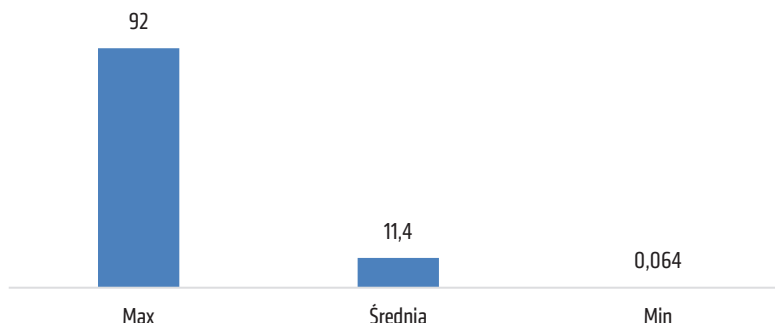
Wykres nr 18. Wartość oszacowań (w zł)

Łączna suma wartości oszacowań wyniosła 318 mln zł. Wartość ośmiu oszacowań przekroczyła 10 mln zł. Najwyższa wartość oszacowania dotyczyła jednej ze znanych sieci marketów spożywczych.

Rozpiętość wartości oszacowań była bardzo duża.

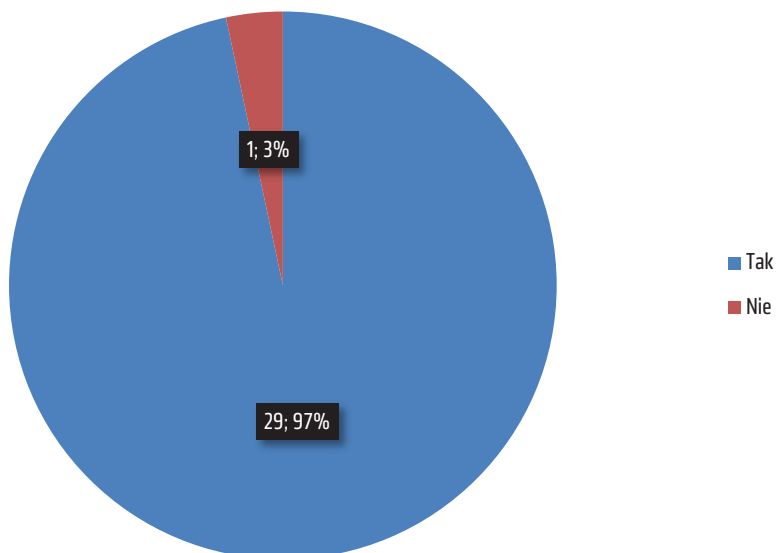
Wykres nr 19. Parametry finansowe oszacowań (max – średnia – min) (w mln zł)

Łączna suma wartości oszacowań wyniosła 318 mln zł. Najwyższe oszacowanie wynosiło przeszło 92 mln zł, co stanowi blisko 30% łącznej wartości oszacowań. Przeciętna wartość oszacowania wyniosła 11,4 mln zł. Natomiast najniższe oszacowanie wynosiło 64 tys. zł.

Praktycznie do wszystkich przeanalizowanych wniosków załączono opis i oszacowanie majątku objętego wnioskiem.

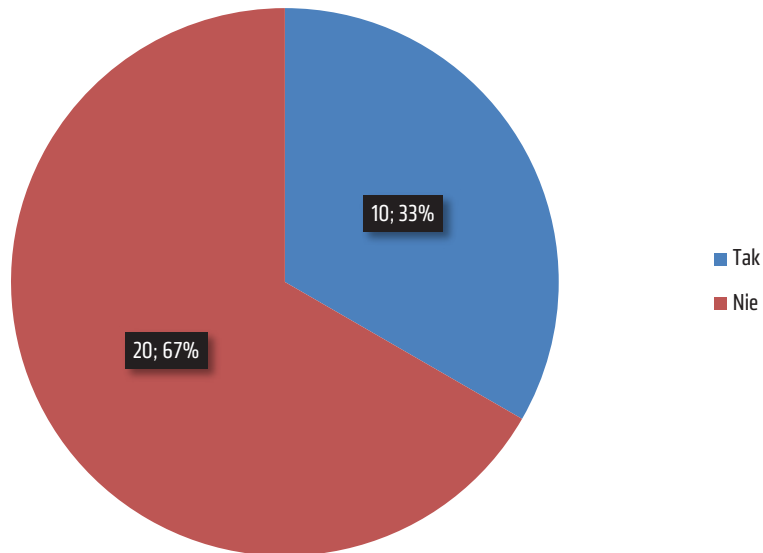
Wykres nr 20. Czy do wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży załączono opis i oszacowanie składników majątku objętych wnioskiem sporządzonym przez biegłego sądowego? (liczba, procent)

W 29 przypadkach, co stanowi blisko 100% spraw, wniosek zawierał opis i oszacowanie majątku wykonane przez biegłego sądowego. Tylko w jednym przypadku wniosek nie zawierał takiego dokumentu. Dokument został wskazany w wykazie załączników. Sąd wezwał do uzupełnienia braku.

Jedynie 1/3 wniosków zawierała projekt umowy sprzedaży przedmiotu pre-packu.

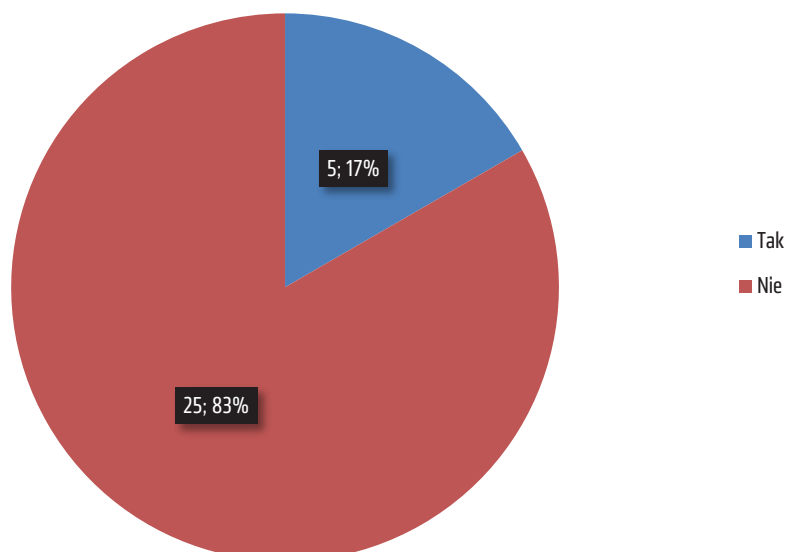
Wykres nr 21. Czy do wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży załączono projekt umowy, która ma być zawarta przez syndyka? (liczba, procent)

Artykuł 56a ust. 4 p.u. stanowi, że warunki sprzedaży mogą być określone w projekcie umowy, która ma być zawarta przez syndyka. Nie jest to oczywiście wymóg bezwzględny, jeśli kluczowe warunki, jak cena i nabywca, zostaną wskazane w samym wniosku lub innym dokumencie. Jak wykazały badania, w 10 przypadkach projekt takiej umowy został załączony do wniosku, co stanowi 1/3 spraw. Forma i jakość tych dokumentów były bardzo różne. W jednym przypadku był to akt notarialny – umowa przedwstępna, w kilku przypadkach były to listy intencyjne. W pozostałych 20 przypadkach dokumentu takiego nie załączono.

W kilku przypadkach potencjalny nabywca zapłacił całą kwotę deklarowaną we wniosku.

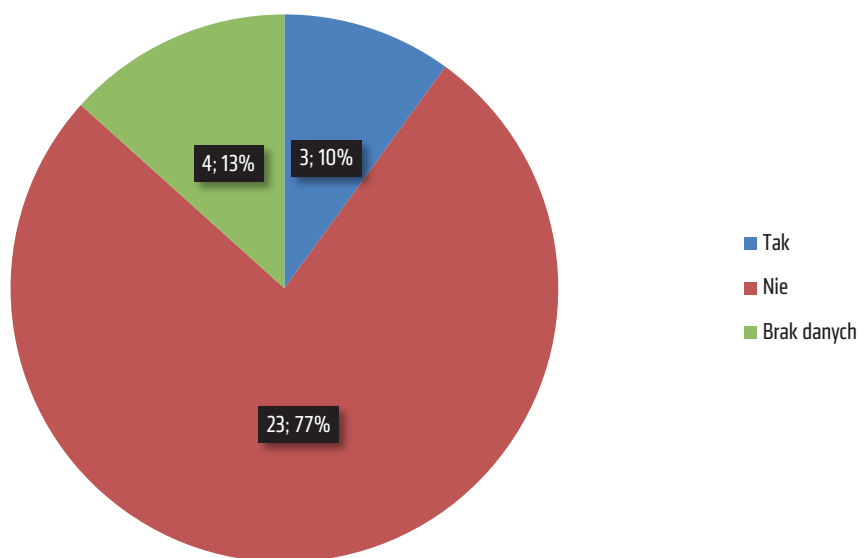
Wykres nr 22. Czy do wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży załączono dowód wpłaty przez nabywcę, na rachunek depozytowy właściwego sądu, pełnej ceny? (liczba, procent)

W pięciu analizowanych przypadkach, co stanowi przeszło 15% spraw, wskazany inwestor zapłacił pełną cenę na rachunek depozytowy sądu. Warto zwrócić uwagę, że dla spraw rozpoczętych przed 24.03.2020 r. – dotyczy to wszystkich przeanalizowanych podczas badań spraw – przepisy nie wymagały wpłaty jakiegokolwiek kwoty na etapie wniosku. Stan ten uległ zmianie po nowelizacji ustawy – Prawo upadłościowe, która wprowadziła obowiązek opłacenia wadium. Jest to słuszna zmiana, która ma za zadanie dokonanie preselekcji potencjalnych inwestorów i realizuje funkcję weryfikacyjno-dyscyplinującą.

W znacznej większości analizowanych spraw nie zachodziło powiązanie między dłużnikiem a potencjalnym inwestorem wskazanym we wniosku.

Wykres nr 23. Powiązanie dłużnika z nabywcą w rozumieniu art. 128 p.u. (liczba, procent)

W 23 przypadkach, co stanowi przeszło 3/4 badanych spraw, oświadczono, że pomiędzy dłużnikiem a nabywcą nie zachodzą relacje (powiązania) wskazane w art. 128 p.u. W trzech przypadkach wskazano, że takie powiązania istnieją, a w czterech brak było takiego oświadczenia.

1.2. Stan prawny od 24.03.2020 r.

1.2.1. Regulacje prawne

Zgodnie ze znowelizowanym art. 56a p.u. w postępowaniu o ogłoszenie upadłości uczestnik postępowania może złożyć wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży przedsiębiorstwa dłużnika lub jego zorganizowanej części, lub składników majątkowych stanowiących znaczną część przedsiębiorstwa na rzecz nabywcy. Zgodnie z art. 26 ust. 1 p.u. uczestnikiem postępowania jest każdy, kto złożył wniosek o ogłoszenie upadłości oraz dłużnik. Oznacza to, że zgodnie z brzmieniem znowelizowanych przepisów wniosek o *pre-pack* może złożyć nie tylko ten podmiot, który złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, lecz także dłużnik. Tym

samym w nowej treści przywołanego przepisu jednoznacznie przesądzono, że wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży można złożyć, niezależnie od wniosku o ogłoszenie upadłości, w toku postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości zainicjowanego przez inny podmiot.

Zgodnie z art. 56a ust. 2a p.u. do wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży dołącza się dowód wpłaty, w wysokości 1/10 wysokości zaproponowanej ceny. Wprowadzenie instytucji wadium ma na celu uwiarygodnienie zdolności finansowej potencjalnego nabywcy. Brak dołączenia do wniosku potwierdzenia wpłaty wadium powoduje skutek określony w art. 56a ust. 2a p.u., tj. wniosek pozostaje bez rozpoznania. Dalej, zgodnie z art. 56e ust. 2a p.u., jeżeli do zawarcia umowy sprzedaży nie dojdzie z winy nabywcy, syndyk zachowa kwotę wadium. Mając to na uwadze, należy ocenić, że wpłata wadium ma charakter gwarancyjny.

Zgodnie z art. 56a ust. 2b p.u. do wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży wnioskodawca zobowiązany jest także załączyć listę znanych mu zabezpieczeń dokonanych przez wierzycieli na majątku, który ma być przedmiotem sprzedaży. W sytuacji gdy na majątku dłużnika przeznaczonego do sprzedaży zostały ustanowione zabezpieczenia, wnioskodawca zobligowany jest podać adresy tych wierzycieli oraz dołączyć liczbę odpisów pozwalającą na doręczenie ich wszystkim wierzycielom zabezpieczonym rzeczowo na majątku objętym wnioskiem. Zaproponowana regulacja ma na celu umożliwienie wierzycielom zabezpieczonym rzeczowo zgłoszenie ewentualnych uwag co do wartości oszacowania przedmiotu sprzedaży. Innymi słowy, instrument ten ma uniemożliwić nielojalnemu dłużnikowi zbycie składników majątku po zbyt niskich cenach⁸⁶.

Zgodnie z art. 56a ust. 6 p.u. wniosek może dotyczyć jednego lub wielu nabywców, tym samym ustawodawca potwierdził kształtującą się praktykę sądów, które dopuszczały wielość nabywców przedmiotu sprzedaży w ramach jednego wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży.

Do wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży wnioskodawca oraz potencjalny nabywca, zgodnie z art. 56b ust. 2 p.u., składają oświadczenie, czy nie zachodzą pomiędzy nimi stosunki, o których mowa w art. 128 p.u., tj. czy nie zachodzi stosunek powiązania. Jeżeli wnioskodawca oraz nabywca są podmiotami powiązanymi w rozumieniu art. 128 p.u., przedmiot pre-packu nie może być sprzedany po cenie niższej, niż wynika to z oszacowania. Brak przedłożenia stosownego wniosku stanowi brak formalny wniosku.

Wszystkie nowe instrumenty prawne, które ustawodawca wprowadził do postępowania pre-packowego, mają na celu w maksymalny sposób zabezpieczyć słuszne interesy wierzycieli, tj. uzyskanie jak najwyższej ceny, co z kolei przekłada się na możliwe najwyższe zaspokojenie wierzycieli.

⁸⁶ P. Zimmerman, *Prawo...*, komentarz do art. 56a p.u.

1.2.2. Analiza akt – dane statystyczne

Badania obejmowały postępowania wszczęte przed 24.03.2020 r. Nie przebadano żadnych akt, w których wniosek wpłynął po 24.03.2020 r., wyniki badań nie odnoszą się więc do zmian wprowadzonych w wyniku marcowej nowelizacji.

2. Tymczasowy nadzorca sądowy/zarządca przymusowy

2.1. Stan prawny do 23.03.2020 r.

2.1.1. Regulacje prawne

Do 23.03.2020 r. w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości, w ramach którego został złożony wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży, sąd mógł fakultatywnie zabezpieczyć majątek dłużnika przez ustanowienie tymczasowego nadzorcy sądowego (TNS). Zgodnie z art. 38 ust. 1 p.u. sąd mógł zobowiązać TNS do przygotowania sprawozdania, w którym zostaną poddane ocenie: stan finansowy dłużnika, rodzaj i wartość jego majątku oraz przewidywane koszty postępowania upadłościowego (art. 38 ust. 3 p.u.).

2.1.2. Analiza akt – dane statystyczne

Badania nie obejmowały kwestii związanych z powoływaniem TNS.

2.2. Stan prawny od 24.03.2020 r.

2.2.1. Regulacje prawne

Od 24.03.2020 r. obowiązuje dodany art. 56aa p.u., zgodnie z którym w przypadku złożenia wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży sąd obligatoryjnie ustanawia tymczasowego nadzorcę sądowego albo zarządcę przymusowego. Sąd zobowiązuje TNS lub zarządcę przymusowego do złożenia w wyznaczonym terminie sprawozdania obejmującego „w szczególności informacje na temat stanu finansowego dłużnika, rodzaju i wartości jego majątku oraz przewidywanych kosztów postępowania upadłościowego oraz innych zobowiązań masy, które należałoby ponieść przy likwidacji na zasadach ogólnych, a także inne informacje istotne dla rozpoznania wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży”.

2.2.2. Analiza akt – dane statystyczne

Badania obejmowały postępowania wszczęte przed 24.03.2020 r.

3. Rozpoznanie wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży przedsiębiorstwa, zorganizowanej części przedsiębiorstwa lub składników majątkowych stanowiących znaczną część przedsiębiorstwa

3.1. Stan prawny do 23.03.2020 r.

3.1.1. Regulacje prawne

Zgodnie z art. 56c ust. 1 p.u. sąd uwzględnia wnioszek o zatwierdzenie warunków sprzedaży, jeżeli cena jest wyższa niż kwota możliwa do uzyskania w postępowaniu upadłościowym przy likwidacji na zasadach ogólnych, pomniejszona o koszty postępowania. Sąd może zatwierdzić warunki sprzedaży także w sytuacji, jeżeli cena jest zbliżona do kwoty możliwej do uzyskania w postępowaniu upadłościowym przy likwidacji na zasadach ogólnych, pomniejszonej o koszty postępowania, które należałoby ponieść przy likwidacji w takim trybie, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny lub możliwość zachowania przedsiębiorstwa dłużnika (art. 56c ust. 2 p.u.).

Z kolei zgodnie z art. 230 ust. 1 p.u. do kosztów postępowania zalicza się wydatki bezpośrednio związane z zabezpieczeniem, zarządem i likwidacją masy upadłości, w szczególności wynagrodzenie syndyka oraz jego zastępcy, wynagrodzenia osób zatrudnionych przez syndyka oraz należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne od wynagrodzeń tych osób, wynagrodzenie i wydatki członków rady wierzycieli, wydatki związane ze zgromadzeniem wierzycieli, koszty archiwizacji dokumentów upadłego, korespondencji, ogłoszeń, podatki i inne daniny publiczne związane z likwidacją masy upadłości.

Zgodnie z art. 56d ust. 1 p.u. sąd zatwierdza warunki sprzedaży w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości, w którym wskazuje co najmniej cenę oraz nabywcę przedmiotu sprzedaży. Zgodnie z art. 56d ust. 1 p.u. w postanowieniu sąd może odwołać się także do warunków sprzedaży zawartych w przedłożonej umowie. Wówczas umowa ta staje się integralną częścią postanowienia.

Zgodnie z art. 56e ust. 3 p.u. do skutków sprzedaży w ramach przygotowanej likwidacji stosuje się przepisy art. 313, 314 i 317 p.u. Tym samym, sprzedaż w ramach przygotowanej likwidacji wywołuje wszystkie skutki sprzedaży w postępowaniu upadłościowym. Oznacza to, że sprzedaż dokonana w ramach przygotowanej likwidacji ma skutki sprzedaży egzekucyjnej. Nabywca składników masy upadłości nie odpowiada za zobowiązania podatkowe powstałe także po ogłoszeniu upadłości. Ponadto na nabywcę przechodzą wszelkie koncesje, zezwolenia, licencje i ulgi, które zostały udzielone upadłemu, chyba że odrębne ustawy stanowią inaczej.

Zgodnie z art. 56d ust. 2 p.u. na postanowienie oddalające wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży zażalenie przysługuje jedynie wnioskodawcy składającemu wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży. Z kolei na postanowienie uwzględniające wnios-

ek o zatwierdzenie warunków sprzedaży zażalenie przysługuje każdemu z wierzycieli. Zażalenie można wnieść w terminie tygodnia od dnia dokonania obwieszczenia w Rejestrze.

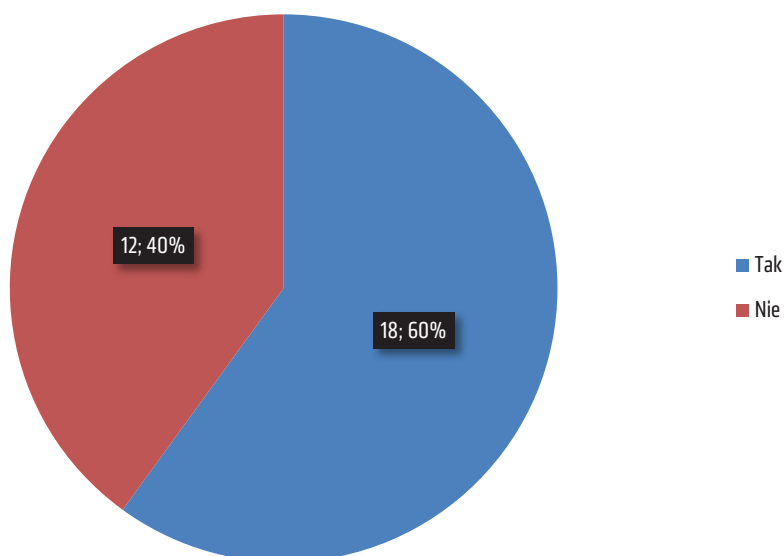
Zgodnie z art. 56e p.u. syndyk zawiera umowę sprzedaży w terminie 30 dni od dnia uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu warunków sprzedaży, chyba że zaakceptowane przez sąd warunki sprzedaży przewidywały inny termin. Zawarcie umowy może nastąpić wyłącznie po wpłaceniu przez nabywcę całej ceny do masy upadłości lub po wydaniu syndykowi ceny złożonej wcześniej do depozytu. Jednocześnie, zgodnie z art. 56f ust.1 p.u., jeżeli wraz z wnioskiem o zatwierdzenie warunków sprzedaży nabywca przedłożył dowód wpłaty pełnej ceny na rachunek depozytowy sądu, wydanie przedmiotu sprzedaży następuje niezwłocznie po wydaniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

W terminie przewidzianym na zawarcie umowy, zgodnie z art. 56h p.u. syndyk może wystąpić z wnioskiem do sądu o uchylenie lub zmianę postanowienia zatwierdzającego warunki sprzedaży, jeżeli po wydaniu postanowienia zmieniły się lub zostały ujawnione okoliczności mające istotny wpływ na wartość składnika majątkowego będącego przedmiotem sprzedaży. Na postanowienie oddalające wniosek nie przysługuje zażalenie. Na postanowienie uwzględniające wniosek zażalenie przysługuje każdemu z wierzycieli.

3.1.2. Analiza akt – dane statystyczne

W istotnej większości przypadków sąd zatwierdził warunki przygotowanej likwidacji.

Wykres nr 24. Zatwierdzenie warunków sprzedaży przez sąd (liczba, procent)

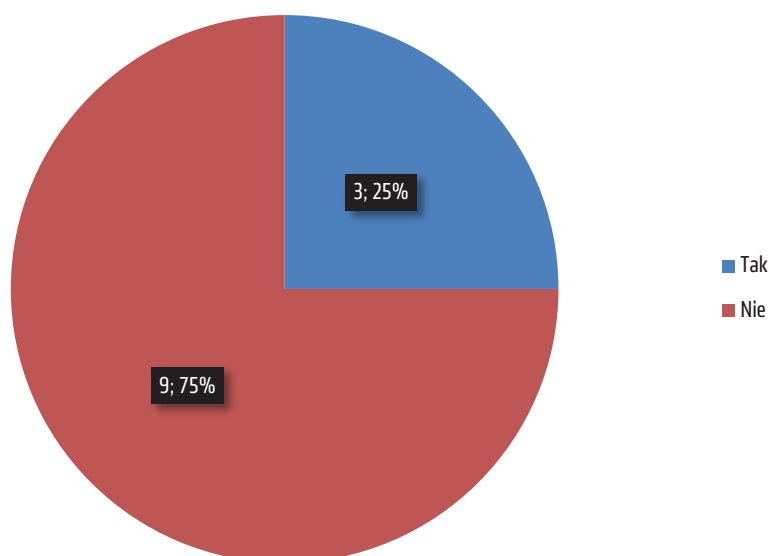

W 18 przypadkach, co stanowi 60% całości, sąd zatwierdził warunki przygotowanej likwidacji. W 12, co stanowi 40% całości, sąd nie zatwierdził warunków przygotowanej likwidacji. Główne przyczyny niezatwierdzenia wniosku o *pre-pack* można uszeregować w trzy grupy: 1) zaniżenie/nieadekwatność ceny, wątpliwości co do jakości oszacowania; 2) rozbieżności

między przedmiotem oszacowania a przedmiotem/zakresem wniosku; 3) względy formalne/proceduralne, w tym powiązania kapitałowe/osobiste.

W 1/4 przypadków na postanowienie sądu oddalające wniosek o *pre-pack* został wniesiony środek odwoławczy.

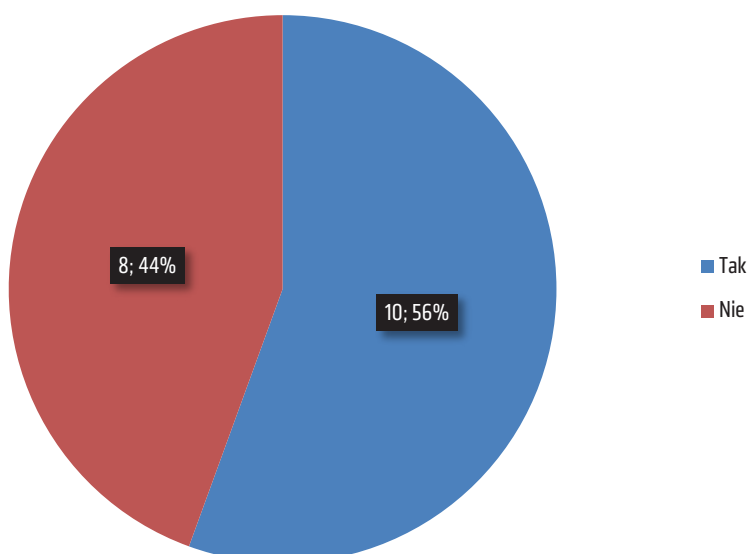
Wykres nr 25. Czy wniesiono zażalenie na postanowienie oddalające wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży? (liczba, procent)

Na 12 postanowień oddalających *pre-pack* w 3 przypadkach wniesiono zażalenie, co stanowi 25% przypadków. Główną przesłanką (motywacją) składającego odwołanie było twierdzenie o ekonomicznej zasadności przygotowanej likwidacji względem upadłości na zasadach ogólnych.

W przypadku postanowień sądu zatwierdzających *pre-pack* korzystanie ze środka odwoławczego było znacznie częstsze.

Wykres nr 26. Czy wniesiono zażalenie na postanowienie zatwierdzające wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży (liczba, procent)

3.2. Stan prawny od 24.03.2020 r.

3.2.1. Regulacje prawne

Znowelizowany art. 56c ust.1 p.u. stanowi, że sąd zatwierdza warunki sprzedaży, jeżeli cena nabycia jest wyższa niż cena możliwa do uzyskania przy likwidacji na zasadach ogólnych pomniejszona nie tylko o koszty postępowania (art. 230 ust. 1 p.u.), lecz także o inne zobowiązania masy upadłości (art. 230 ust. 2 p.u.). Zgodnie z art. 230 ust. 1 p.u. do kosztów postępowania wprowadzono dodatkowe kategorie wydatków, tj. związanych 1) z ustaleniem masy upadłości; 2) z ustaleniem wierzytelności oraz 3) z eksploatacją koniecznych pomieszczeń.

Dodatkowo, zgodnie ze znowelizowanymi przepisami cena możliwa do uzyskania przy likwidacji na zasadach ogólnych powinna zostać pomniejszona także o inne zobowiązania masy upadłości. Zgodnie z art. 230 ust. 2 p.u.: „Do innych zobowiązań masy upadłości zalicza się wszystkie niewymienione w ust. 1 zobowiązania masy upadłości powstałe po ogłoszeniu upadłości, w szczególności należności ze stosunku pracy przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości, zobowiązania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia masy upadłości, zobowiązania z zawartych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości umów, których wykonania zażądał syndyk, inne zobowiązania powstałe z czynności syndyka oraz przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i renty z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę”.

Zgodnie z art. 56c ust. 3 p.u.: „Sąd rozpoznaje wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży nie wcześniej niż trzydzieści dni od dnia obwieszczenia o złożeniu tego wniosku oraz nie wcześniej niż czternaście dni od dnia doręczenia wierzycielom zabezpieczonym na majątku, którego dotyczy ten wniosek, odpisów tego wniosku wraz z załącznikami oraz zobowiązaniem do zajęcia stanowiska w określonym terminie”.

Dodatkowym czynnikiem mogącym mieć wpływ na wydłużenie postępowania pre-pakowego jest wprowadzenie instytucji aukcji, w sytuacji gdy zostaną złożone co najmniej dwa konkurencyjne wnioski o zatwierdzenie warunków sprzedaży. Zgodnie z art. 56ca ust. 1 p.u. w takiej sytuacji TNS lub zarządca przymusowy pod nadzorem sądu przeprowadza aukcję w celu wyboru najkorzystniejszych warunków sprzedaży. Wynik aukcji zostaje przedstawiony sądowi w sprawozdaniu, o którym mowa w art. 56aa ust. 2 p.u.

Zmianie uległ przepis dotyczący możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży. Ustawodawca poszerzył krąg podmiotów legitymowanych do wniesienia zażalenia. Zgodnie z obecnie obowiązującym art. 56d ust. 2 p.u. na postanowienie oddalające wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży zażalenie przysługuje wnioskodawcy składającemu wniosek o zatwierdzenie warunków sprzedaży oraz dłużnikowi. Z kolei na postanowienie uwzględniające wniosek

o zatwierdzenie warunków sprzedaży przysługuje dłużnikowi oraz każdemu z wierzycieli. Wydłużono także termin na złożenie zażalenia do dwóch tygodni od dnia dokonania obwieszczenia w Rejestrze.

W znowelizowanym art. 56e p.u. ustawodawca wprowadził odmienny termin, od którego należy liczyć czas na zawarcie umowy. Początkową datą, zamiast „uprawomocnienia się postanowienia”, jest „stwierdzenie prawomocności postanowienia”. Dodatkowo, wprowadzony został wymóg zawiadomienia syndyka o stwierdzeniu prawomocności postanowienia środkami bezpośredniego porozumiewania się na odległość, w szczególności przez telefon, faks lub pocztę elektroniczną. Tym samym, doszło do wyeliminowania sytuacji, w której termin na zawarcie umowy minął, zanim sąd formalnie stwierdził prawomocność postanowienia o zatwierdzeniu warunków sprzedaży.

W znowelizowanym art. 56h p.u. zostaje zrównana pozycja syndyka oraz nabywcy. Ustawodawca przyznał także nabywcy uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem do sądu o uchylenie lub zmianę postanowienia zatwierdzającego warunki sprzedaży, jeżeli po wydaniu postanowienia zmieniły się lub zostały ujawnione okoliczności mające istotny wpływ na wartość składnika majątkowego będącego przedmiotem sprzedaży. Na postanowienie sądu o oddaleniu wniosku o uchylenie lub zmianę postanowienia zatwierdzającego warunki sprzedaży zażalenie nie przysługuje. Z kolei na postanowienie uwzględniające wniosek zażalenie przysługuje zarówno wnioskodawcy, dłużnikowi, jak i poszczególnym wierzycielom, a także syndykowi i nabywcy⁸⁷.

3.2.2. Analiza akt i dane statystyczne

Badania obejmowały postępowania wszczęte przed 24.03.2020 r.

⁸⁷ P. Janda, *Prawo...*, komentarz do art. 56h p.u.

Rozdział VIII. Postępowanie po ogłoszeniu upadłości

1. Likwidacja masy upadłości (Anna Hrycaj)

1.1. Regulacje prawne

Likwidacja masy upadłości jest to zespół czynności, których celem jest spieniężenie składników majątkowych wchodzących w skład masy upadłości. Likwidacja masy upadłości następuje przez sprzedaż z wolnej ręki lub w drodze przetargu, lub aukcji przedsiębiorstwa upadłego w całości bądź jego zorganizowanych części, nieruchomości i ruchomości, wierzytelności oraz innych praw majątkowych wchodzących w skład masy upadłości albo przez ściągnięcie wierzytelności od dłużników upadłego i wykonanie innych jego praw majątkowych (art. 311 ust. 1 p.u.).

Sprzedaż składników masy upadłości z wolnej ręki wymaga zezwolenia rady wierzycieli (art. 206 ust. 1 pkt 3 p.u.).

Planowane sposoby sprzedaży składników majątku upadłego, w szczególności sprzedaży przedsiębiorstwa, termin sprzedaży, preliminarz wydatków oraz ekonomiczne uzasadnienie dalszego prowadzenia działalności gospodarczej powinny zostać określone w planie likwidacyjnym, który syndyk składa sędziemu-komisarzowi w terminie 30 dni od dnia ogłoszenia upadłości (art. 306 p.u.). Zgodnie z art. 308 ust. 1 p.u. po sporządzeniu spisu inwentarza i sprawozdania finansowego albo po złożeniu pisemnego sprawozdania ogólnego syndyk przeprowadza likwidację masy upadłości. Syndyk jest obowiązany do podejmowania działań umożliwiających zakończenie likwidacji w ciągu sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia upadłości. Sędzia-komisarz i rada wierzycieli rozpoznają wniosek o wyrażenie zgody na określony sposób likwidacji nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia przedstawienia im wniosku przez syndyka (art. 308 ust. 2 p.u.).

Zgodnie z art. 313 ust. 1-4 p.u.: „1. Sprzedaż dokonana w postępowaniu upadłościowym ma skutki sprzedaży egzekucyjnej. Nabywca składników masy upadłości nie odpowiada za zobowiązania podatkowe upadłego, także powstałe po ogłoszeniu upadłości. 2. Sprzedaż nieruchomości powoduje wygaśnięcie praw oraz praw i roszczeń osobistych ujawnionych przez

wpis do księgi wieczystej albo nieujawnionych w ten sposób, lecz zgłoszonych syndykowi w terminie określonym w art. 51 ust. 1 pkt 5. W miejsce prawa, które wygasło, uprawniony nabywa prawo do zaspokojenia wartości wygasłego prawa z ceny uzyskanej ze sprzedaży obciążonej nieruchomości. Skutek ten powstaje z chwilą zawarcia umowy sprzedaży. Podstawą do wykreślenia praw, które wygasły na skutek sprzedaży, jest prawomocny plan podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości obciążonej. Podstawą wykreślenia hipoteki jest umowa sprzedaży nieruchomości. 3. Pozostają w mocy bez potrącania ich wartości z ceny nabycia służebność drogi koniecznej, służebność przesyłu oraz służebność ustanowiona w związku z przekroczeniem granicy przy wznoszeniu budowli lub innego urządzenia. Użytkowanie oraz prawa dożywotnika pozostają w mocy, jeżeli przysługuje im pierwszeństwo przed wszystkimi hipotekami lub jeżeli nieruchomość nie jest hipotekami obciążona albo jeżeli wartość użytkowania i praw dożywotnika znajduje pełne pokrycie w cenie nabycia. Jednakże w tym ostatnim wypadku wartość tych praw będzie zaliczona na cenę nabycia. 4. Na wniosek właściciela nieruchomości władnącej, zgłoszony najpóźniej w zarzutach do planu podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości obciążonej, sędzia-komisarz może postanowić, że służebność gruntowa, która nie znajduje pełnego pokrycia w cenie nabycia, zostaje utrzymana w mocy, jeżeli jest dla nieruchomości władnącej konieczna, a nie obniża w sposób istotny wartości nieruchomości obciążonej. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie. Jeżeli wniosek o wyłączenie zgłoszony został w zarzutach, podlega rozpoznaniu razem z zarzutami”.

1.2. Dane statystyczne

W większości przypadków przed złożeniem spisu inwentarza syndyk nie składał sprawozdania ogólnego. Sprawozdanie takie złożył jedynie w 17 sprawach, co daje 26,6% ogółu spraw.

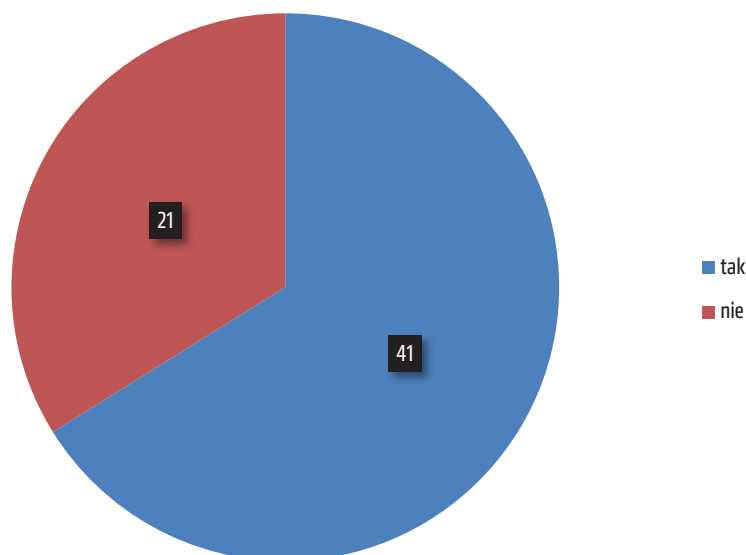
W zdecydowanej większości badanych spraw sędzia-komisarz nie miał uwag do spisu inwentarza. Takie uwagi pojawiły się jedynie w trzech postępowaniach. Podobnie było w przypadku planu likwidacyjnego. Tylko w jednej sprawie sędzia-komisarz zgłosił uwagi do planu likwidacyjnego. Jest to dość niepokojące zjawisko gdyż w 8 przypadkach plan likwidacyjny nie zawierał preliminarza wydatków, a w 24 sprawach w planie likwidacyjnym nie określono precyzyjnie terminów wykonywania poszczególnych czynności.

Dość rzadko przewidywano w planach likwidacyjnych dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa dłużnika. Miało to miejsce jedynie w 16 sprawach. W większości przypadków było bowiem tak, że masa upadłości objęta przez syndyka po ogłoszeniu upadłości nie tworzyła już przedsiębiorstwa. W wielu planach pojawiały się następujące zwroty: „masa nie stanowi przedsiębiorstwa”, „masa upadłości to w zasadzie sama gotówka oraz pomniejsze ruchomości i należności oszacowane w sumie na 2400 zł”, „masę tworzą przede wszystkim środki pieniężne (40 tys.), dodatkowo: drob-

ne ruchomości i dwie należności”, „dłużnik prowadził sklep internetowy przed złożeniem wniosku o upadłość. Na dzień ogłoszenia upadłości działalność już nie była prowadzona”.

Wykres nr 27 Liczba spraw, w których syndyk w dalszym toku postępowania odwoływał się/ nie odwoływał się do założeń planu likwidacyjnego

Czy w dalszym toku postępowania syndyk odwoływał się do założeń planu likwidacyjnego
tj. czy wskazywał w sprawozdaniach czy prowadzi likwidację zgodnie z planem czy też niezgodnie i dlaczego? (liczba spraw)

Pozytywnie należy ocenić to, że w większości przypadków syndyk sprzedawał nieruchomości z wolnej ręki (12 spraw). Jedynie w trzech przypadkach syndyk korzystał z formy przetargu. W żadnym z tych przetargów nie doszło do sprzedaży nieruchomości na pierwszym terminie.

1.3. Analiza akt

Analiza akt pokazała, że przyczyny długotrwałego prowadzenia postępowań w znacznej mierze wynikają z problemów z likwidacją masy upadłości. Problemy te miały różny charakter. Częściowo wynikały one z mało efektywnej koncepcji likwidacji masy upadłości, małego zaangażowania syndyka, słabej komunikacji pomiędzy sędzią-komisarzem a syndykiem. Częściowo trudności związane z likwidacją masy upadłości miały charakter negatywny.

Trudności i problemy związane z likwidacją masy upadłości leżące po stronie organów postępowania były następujące:

- 1) mało precyzyjne i konkretne plany likwidacyjne;
- 2) brak z góry określonej wizji likwidacji masy upadłości;
- 3) zbyt częste podejmowanie próby sprzedaży nieruchomości w trybie przetargu;
- 4) podjęcie decyzji o sprzedaży ruchomości w trybie przetargu przy jednoczesnym braku środków na dokonanie obwieszczenia.

Trudności i problemy związane z likwidacją masy upadłości niezależne od organów postępowania były następujące:

- 1) znaczna liczba leasingowanych ruchomości; znaczna liczba ruchomości własnych dłużnika obciążonych zastawami (wyznaczano zastawnikom terminy na wykonanie prawa przejęcia przedmiotu zastawu), dochodzenie należności przed sądem zagranicznym – Szwajcaria;
- 2) brak chętnych na zakup majątku, w tym nieruchomości;
- 3) nielegalne składowisko odpadów na nieruchomości upadłego;
- 4) dochodzenie roszczeń z tytułu czynności bezskutecznych;
- 5) trudności ze zbyciem udziałów w nieruchomości;
- 6) prawo pierwokupu nieruchomości;
- 7) ściąganie zagranicznych należności;
- 8) wstrzymanie likwidacji masy upadłości na podstawie postanowienia sędziego-komisarza z uwagi na zaskarżenie przez upadłego postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

W niektórych sprawach likwidacja masy upadłości przebiegała opieszale, a w zasadzie dopiero po interwencji sędziego-komisarza okazało się, że w masie w ogóle nie ma majątku. Syndyk dopiero na wezwanie sądu złożył wniosek o umorzenie postępowania, podczas gdy już ze sprawozdania ogólnego wynikało, że w masie upadłości nie ma majątku.

W innej sprawie postępowanie upadłościowe mogło zostać zakończone wcześniej, ale syndyk uznał, że postępowanie podatkowe, które toczy się przed sądami administracyjnymi, uniemożliwia zakończenie postępowania. Z tym stanowiskiem nie zgodził się upadły. Po interwencji upadłego sędziego-komisarza zobowiązał syndyka do złożenia ostatecznego planu podziału.

Pozytywnie należy ocenić praktykę szybkiego wydawania postanowienia o zgodzie na sprzedaż z wolnej ręki po nieudanym przetargu. W jednej ze spraw pierwszy przetarg odbył się 28.06.2018 r. Z uwagi na brak ofert tego samego dnia na rozprawie zostało wydane postanowienie o wyrażeniu zgody na sprzedaż z wolnej ręki. Sprzedaż nastąpiła 14.08.2018 r.

W niektórych sprawach postanowienia o wyrażeniu zgody na sprzedaż były wydawane niezwykle szybko i sprawnie. W jednej sprawie pismem z 12.07.2018 r. syndyk wystąpił do sędziego-komisarza o zgodę na sprzedaż zorganizowanej części przedsiębiorstwa z wolnej ręki. Już 13.07.2018 r. sędzia-komisarz wydał zgodę na sprzedaż. Sprawne wydawanie zgód na sprzedaż pozwalało w niektórych sprawach na zakończenie likwidacji w ciągu 6–7 miesięcy od ogłoszenia upadłości. Dobrą praktyką w tym zakresie jest również występowanie o zgodę na odstąpienie od sprzedaży przedsiębiorstwa jako całości i o wyrażenie zgody na sprzedaż w trybie z wolnej ręki jednocześnie ze złożeniem planu likwidacyjnego. W jednej ze spraw, w której tak zrobiono w odniesieniu do ruchomości, udało się zbyć wszystkie ruchomości w ciągu sześciu miesięcy od ogłoszenia upadłości. Niestety w tej sprawie nieruchomości

rolne próbowano zbywać w trybie przetargowym, który okazał się nieskuteczny. Wniosek o sprzedaż z wolnej ręki złożono dopiero w 11 miesiącu trwania upadłości.

W zakresie sprzedaży z wolnej ręki prawidłową praktyką jest występowanie z tzw. wnioskiem kaskadowym. Brak takiego wniosku skutkuje zwiększeniem liczby czynności po stronie syndyka i sędziego-komisarza. W jednej ze spraw syndyk czterokrotnie występował o zgodę na sprzedaż nieruchomości z wolnej ręki. W każdym kolejnym wniosku obniżał cenę o 10%. Syndyk nie wystąpił z wnioskiem kaskadowym, co spowodowało przedłużenie postępowania i zwiększenie liczby czynności.

W niektórych sprawach mimo dość sprawnej likwidacji masy upadłości dochodziło do przelekłości w zakresie rozpoznania planu podziału. W jednej ze spraw plan ostateczny został zatwierdzony po upływie pięciu miesięcy od jego złożenia. W innej sprawie plan ostateczny zatwierdzono dopiero po 11 miesiącach. W aktach sprawy nie było żadnych informacji, z których wynikałoby, z jakich przyczyn tak długo ten proces trwał. Obiektywnie przeszkód nie było.

1.4. Wnioski

Analiza akt badanych spraw wskazuje na stosunkowo niesprawnie prowadzoną likwidację masy upadłości. Najistotniejsze dysfunkcje w tym zakresie obejmują w szczególności:

- 1) mało precyzyjne, niekonkretne plany likwidacyjne, które nie wywołują reakcji nadzorczej ze strony sędziego-komisarza;
- 2) opieszale działania syndyków, którzy nawet w sytuacji całkowitego braku majątku w masie upadłości nie informują o tym sędziego-komisarza, tylko kontynuują postępowanie, generując koszty i zwiększając zadłużenie upadłego;
- 3) zbędne korzystanie z trybu przetargu, który z reguły okazuje się nieskuteczny;
- 4) zbędne kontynuowanie procesów i brak analizy, dlaczego kontynuowanie procesu o zapłatę jest korzystniejsze niż sprzedaż wierzytelności.

2. Koszty postępowania upadłościowego i inne zobowiązania masy upadłości (Bartosz Sierakowski)

2.1. Regulacje prawne

Zobowiązania masy upadłości na gruncie obowiązujących przepisów są pojęciem z zakresu języka prawnego. Definicję legalną, aczkolwiek niepełną, ustawodawca zawarł w art. 230 p.u. Zgodnie z tym przepisem: „1. Do kosztów postępowania zalicza się wydatki bezpośrednio związane z ustaleniem, zabezpieczeniem, zarządem i likwidacją masy upadłości oraz ustaleniem

wierzytelności, w szczególności wynagrodzenie syndyka oraz jego zastępcy, wynagrodzenie osób zatrudnionych przez syndyka oraz należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne od wynagrodzenia tych osób, wynagrodzenie i wydatki członków rady wierzycieli, wydatki związane ze zgromadzeniem wierzycieli, koszty archiwizacji dokumentów, korespondencji, ogłoszeń, eksploatacji koniecznych pomieszczeń, podatki i inne daniny publiczne związane z likwidacją masy upadłości. 2. Do innych zobowiązań masy upadłości zalicza się wszystkie niewymienione w ust. 1 zobowiązania masy upadłości powstałe po ogłoszeniu upadłości, w szczególności należności ze stosunku pracy przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości, zobowiązania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia masy upadłości, zobowiązania z zawartych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości umów, których wykonania zażądał syndyk, inne zobowiązania powstałe z czynności syndyka oraz przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i renty z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę”.

Zobowiązania dłużnika powstałe po ogłoszeniu upadłości kwalifikujemy więc do grupy zwanej w poprzednim stanie prawnym (tj. przed 1.01.2016 r.) w języku prawniczym⁸⁸ „zobowiązaniami masy upadłości”. W obrębie tej grupy wydzielamy „koszty postępowania upadłościowego”, czyli wydatki korzystające ze szczególnego uprzywilejowania co do sposobu i czasu ich zaspokojenia. Dla prawidłowej wykładni terminu „koszty postępowania” oraz „inne zobowiązania masy upadłości” – poza warstwą słownikową tych wyrażen – konieczne jest ustalenie przyczyn nowelizacji art. 230 p.u. oraz celu, jaki przyświecał ustawodawcy przy konstruowaniu nowego brzmienia tego przepisu. W ten sposób możliwe będzie odkodowanie treści normy prawnej z art. 230 p.u. także w warstwie aksjologicznej. Warto więc na wstępie odwołać się do treści uzasadnienia projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne w zakresie niezbędnym do uchwycenia różnic pomiędzy wydatkiem stanowiącym koszt postępowania a wydatkiem będącym innym aniżeli koszt postępowania zobowiązaniem masy upadłości. I tak: „[...] pojęcie «koszty postępowania» powinno być ograniczone wyłącznie do wydatków bezpośrednio związanych z prowadzeniem postępowania, a nie powinno obejmować zobowiązań, które powstają po ogłoszeniu upadłości, ale nie są związane bezpośrednio z likwidacją masy upadłości i dążeniem do osiągnięcia głównego celu postępowania upadłościowego, jakim jest zaspokojenie wierzycieli. [...] szeroka definicja kosztów postępowania wywołuje wrażenie, że polskie postępowania upadłościowe są niezwykle kosztowne, a przynajmniej bardziej kosztowne niż analogiczne postępowania w innych krajach. Tymczasem koszty związane bezpośrednio z prowadzeniem postępowania z reguły nie są wygórowane. Stąd też uznano, że pojęcie kosztów w prawie upadłościowym powinno obejmować jedynie te

⁸⁸ Zob. np. na gruncie przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.) – S. Cieślak, *Podział funduszy masy upadłości*, Warszawa 2000, s. 61 i powołana tam literatura.

wydatki, które rzeczywiście są kosztem postępowania, a nie stanowią zaspokojenia wierzycieli [...] Przyznanie absolutnego pierwszeństwa pokryciu kosztów postępowania pozwoli na powrót do dosłownej wykładni art. 13 i 361 p.u.n., tj. oddalanie wniosków o ogłoszenie upadłości albo umarzanie postępowań wyłącznie wtedy, gdy majątek upadłego nie wystarczy na pokrycie samych kosztów postępowania [...], a nie również innych należności zrównanych z nimi dotychczas co do kolejności zaspokojenia. To pozwoli z kolei na ograniczenie liczby przypadków, w których pomimo niewypłacalności dłużnika nie dojdzie do zastosowania instrumentów prawa upadłościowego z powodu ubóstwa masy”⁸⁹.

Z powyższego można wyciągnąć ogólny wniosek, że koszty postępowania na tle innych zobowiązań powstałych po dniu ogłoszenia upadłości należy w zamyśle ustawodawcy rozumieć wąsko. Można je – wobec braku definicji legalnej tego terminu – określić mianem wydatków administracyjnych postępowania upadłościowego, zarówno o charakterze sądowym, jak i pozasądowym, bezpośrednio wynikających z faktu objęcia dłużnika procedurą upadłościową. Co do zasady więc nie będą kosztami postępowania te zobowiązania masy upadłości, które by powstały i obciążały dłużnika nawet pomimo braku ogłoszenia upadłości i związanych z tym faktem czynności likwidacyjnych podejmowanych przez syndyka w celu realizacji dyrektywy określonej w art. 2 ust. 1 p.u., czyli maksymalnego zaspokojenia ogółu wierzycieli⁹⁰.

Zobowiązania masy upadłości zaspakaja się z funduszków masy upadłości tzw. wierzytelnościami upadłościowymi. Kolejność zaspokajania zobowiązań masy upadłości określa art. 343 p.u. Zgodnie z tym przepisem z masy upadłości zaspokaja się:

- 1) w pierwszej kolejności koszty postępowania upadłościowego, o których mowa w art. 230 ust. 1 p.u.;
- 2) a jeżeli fundusze masy upadłości na to pozwalają – również inne zobowiązania masy upadłości, o których mowa w art. 230 ust. 2 p.u., w miarę wpływu do masy upadłości stosownych sum.

Jeżeli inne zobowiązania masy upadłości, o których mowa w art. 230 ust. 2 p.u., nie zostaną zaspokojone przez syndyka w całości, zaspokaja się je stosunkowo do wysokości każdej z nich w drodze podziału funduszków masy upadłości. W takim wypadku przepisy art. 347–360 p.u. stosuje się odpowiednio. Z powyższego wynika wniosek, że koszty postępowania upadłościowego muszą być uregulowane bezwzględnie, zaś inne zobowiązania masy upadłości, o ile pozwalają na to fundusze masy. Niezaspokojone z masy upadłości zobowiązania masy upadłości, w tym koszty postępowania, po zakończeniu postępowania upadłościowego ponosi upadły (art. 231 ust. 2 zd. 1 p.u.).

⁸⁹ Zob. uzasadnienie projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, Sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 2824, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2824> (dostęp: 26.11.2022 r.).

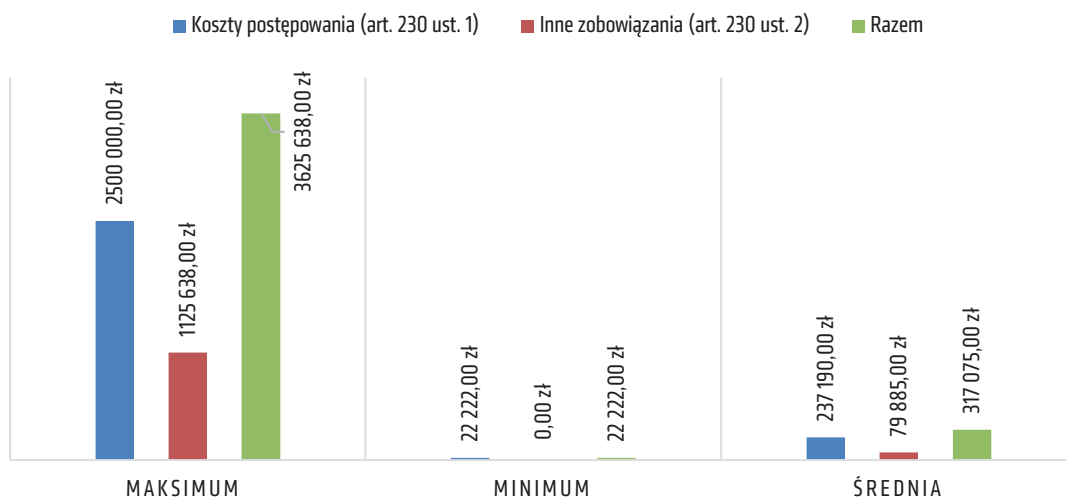
⁹⁰ A. Hrycaj, B. Sierakowski, *Zagadnienie kosztów postępowania upadłościowego i innych zobowiązań masy upadłości*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016, nr 5, s. 51 i n.

W związku z powyższym, jeżeli majątek dłużnika nie pozwala na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego i przynajmniej częściowe zaspokojenie wierzycieli, sąd nie może ogłosić upadłości (art. 13 ust. 1 p.u.). Jeśliby w toku postępowania upadłościowego zabrakło płynnych funduszy masy na pokrycie kosztów postępowania, jednak istnieje perspektywa zaspokojenia wierzycieli, rozważyć należy ustalenie zaliczki w trybie art. 232 p.u. Zgodnie z tym przepisem: „W przypadku potrzeby, w szczególności w przypadku braku płynnych funduszy masy upadłości, sędzia-komisarz zwoła zgromadzenie wierzycieli w przedmiocie podjęcia uchwały co do wpłacenia przez wierzycieli zaliczki na pokrycie kosztów postępowania albo zobowiąże wierzycieli mających największe wierzytelności, których łączna wysokość wynosi co najmniej 30% sumy wierzytelności przypadających wierzycielom uprawnionym do uczestniczenia w zgromadzeniu, do złożenia zaliczki na koszty postępowania”. Złożoną przez wierzyciela zaliczkę na koszty postępowania zwraca się takiemu wierzycielowi tylko wtedy, jeżeli fundusze masy upadłości wystarczą na jej pokrycie (art. 233 *in fine* p.u.).

2.2. Dane statystyczne

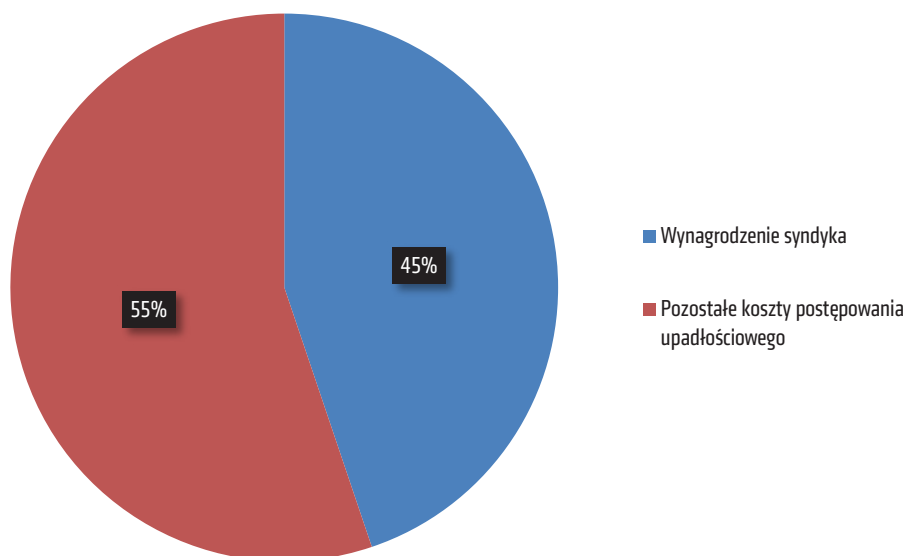
Poniższy wykres prezentuje wysokość zobowiązań masy upadłości (kosztów postępowania upadłościowego oraz innych zobowiązań masy upadłości w rozumieniu art. 230 p.u.) w 46 przebadanych sprawach, które zakończyły się pełną likwidacją masy upadłości i w konsekwencji wykonaniem ostatecznego planu podziału.

Wykres nr 28. Wysokość zobowiązań masy upadłości

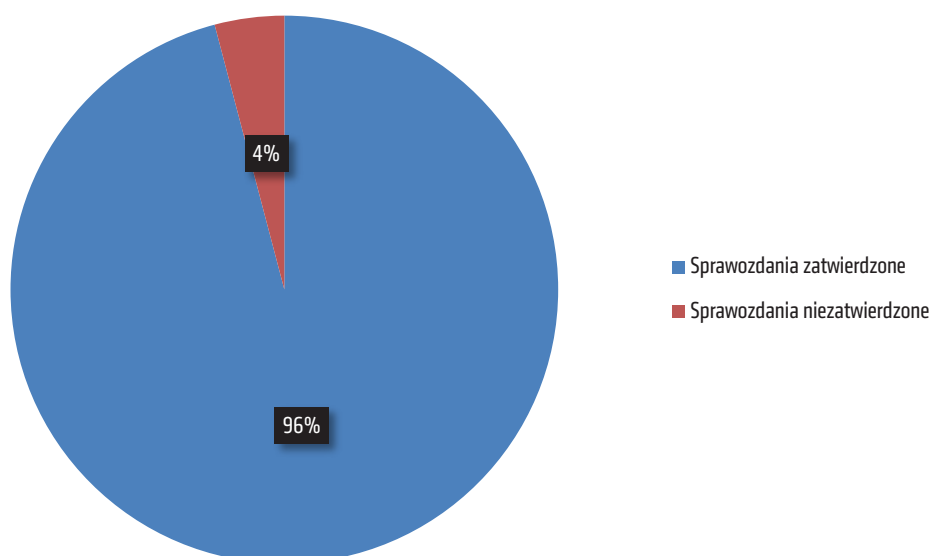
Udział wynagrodzenia syndyka w kosztach postępowania upadłościowego ogółem (art. 230 ust. 1 p.u.) prezentuje poniższy wykres. Analizie poddano 44 sprawy (sposób ukończenia postępowania – zakończone postępowanie upadłościowe), w których zostało ustalono wynagrodzenie ostateczne syndyka.

Wykres nr 29. Udział wynagrodzenia syndyka w kosztach postępowania upadłościowego (art. 230 ust. 1 p.u.)

Poniższy wykres prezentuje relację zatwierdzonych przez sędziego-komisarza sprawozdań rachunkowych syndyka do sprawozdań niezatwierdzonych (zarówno w przypadku postępowań upadłościowych ukończonych umorzeniem, jak i zakończeniem), przy czym należy zastrzec, że sprawozdania niezatwierdzone to sprawy, w których syndyk złożył sprawozdanie rachunkowe, a ono nie spotkało się z jakąkolwiek reakcją ze strony sędziego-komisarza lub sądu upadłościowego. Nie odnotowano ani jednego przypadku odmowy zatwierdzenia sprawozdania i nakazania syndykowi zwrotu do masy upadłości określonego wydatku (art. 168 ust. 5 p.u.).

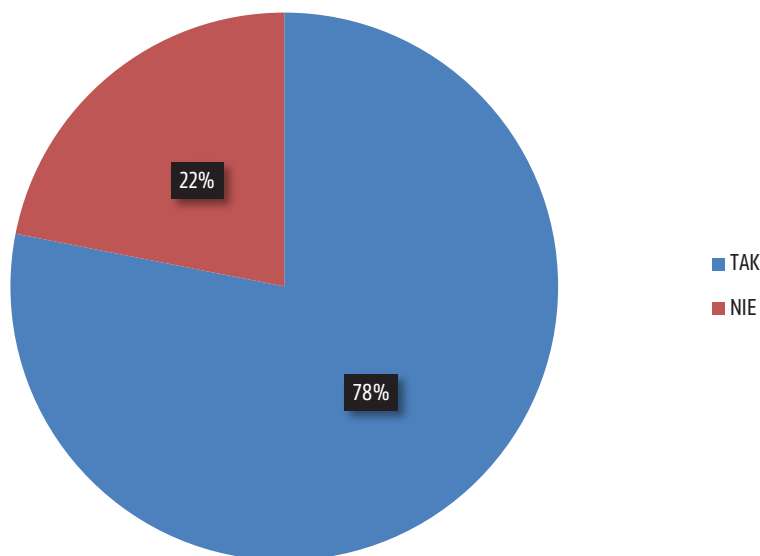
Wykres nr 30. Sądowa kontrola wydatków syndyka

Poniższy wykres obrazuje, w ilu sprawach syndycy składali sprawozdania przy wykorzystaniu wzoru określonego przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.12.2015 r. w sprawie określenia wzoru sprawozdania z czynności syndyka, wzoru sprawozdania rachunkowego syndyka i wzoru sprawozdania ostatecznego syndyka⁹¹. Wykres sporządzono na bazie 73 spraw.

Wykres nr 31. Składanie sprawozdań z wykorzystaniem urzędowego wzoru

Czy sprawozdania były składane na wzorze określonym Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 2015 r.?

Zaobserwowano, że w 2016 r. (pierwsze miesiące obowiązywania nowego Prawa upadłościowego) syndycy często nie korzystali ze wzorów urzędowych, ta tendencja zmieniła się w kolejnych latach. Sądem, w którego okręgu syndycy najczęściej nie korzystali ze wzoru urzędowego, był Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu (na 13 przebadanych spraw, aż w przypadku 10 spraw syndycy nie korzystali z urzędowego wzoru sprawozdania).

2.3. Analiza akt

W wielu wypadkach syndycy nie odróżniają kosztów postępowania upadłościowego od innych zobowiązań masy upadłości i niemal każdy wydatek powstały po ogłoszeniu upadłości, bez względu na jego charakter, kwalifikują do kategorii kosztów postępowania upadłościowego. Inne zobowiązania masy upadłości, jako odrębną podkategorię w rozumieniu art. 230 p.u., odnotowano wyłącznie w tych postępowaniach, w których na dzień ogłoszenia upadłości w przedsiębiorstwie dłużnika zatrudnieni byli pracownicy i po stronie masy upadłości powstał

⁹¹ Dz.U. z 2015 r. poz. 2241.

obowiązek uregulowania wynagrodzeń za czas po ogłoszeniu upadłości. Ponadto, w jednej ze spraw syndyk masy upadłości zakwalifikował należny za czas po ogłoszeniu upadłości podatek od nieruchomości nie do kategorii kosztów postępowania upadłościowego (art. 230 ust. 1 p.u.), lecz jako inne zobowiązanie masy upadłości (art. 230 ust. 2 p.u.). Podatek został uregulowany przez syndyka dopiero po sprzedaży nieruchomości. Taka kwalifikacja podatku została zaaprobowana przez sędziego-komisarza⁹².

Analiza akt prowadzi do wniosku, że częstym kosztem występującym w postępowaniu upadłościowym są wydatki związane z obsługą księgową oraz obsługą prawną spraw dotyczących masy upadłości. Wydatek tytułem obsługi księgowej wystąpił w każdym przebadanym postępowaniu, a koszt pomocy prawnej – w postępowaniach, w których syndyk dochodził należności na drodze sądowej lub występował wótek czynności prawnych bezskutecznych w stosunku do masy upadłości.

Koszty obsługi księgowej i prawnej nie zostały odrębnie ujęte (jako rodzaj wydatku) we wzorze sprawozdania rachunkowego syndyka zawartym w załączniku do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.12.2015 r. w sprawie określenia wzoru sprawozdania z czynności syndyka, wzoru sprawozdania rachunkowego syndyka i wzoru sprawozdania ostatecznego syndyka. Stąd też wspomniane wydatki zazwyczaj były kumulowane przez syndyków pod pozycją „1.16. Inne wydatki bezpośrednio związane z zabezpieczeniem, zarządem i likwidacją masy upadłości” części B sprawozdania. To z kolei nie zawsze umożliwia pełne scharakteryzowanie struktury kosztów postępowania upadłościowego, ponieważ poziom uzasadnienia wydatków w zależności od osoby doradcy restrukturyzacyjnego i sędziego-komisarza jest różny. Wydaje się więc, że zasadne byłoby poszerzenie powołanego wyżej wzoru sprawozdania co najmniej o dwie dodatkowe pozycje, tj.: „1.17. Koszty obsługi księgowej” oraz „1.18. Koszty obsługi prawnej”.

Zauważono, że w postępowaniach upadłościowych o stosunkowo nieskomplikowanej strukturze masy upadłości i braku pracowników największą pozycję stanowią właśnie koszty obsługi księgowej oraz wynagrodzenie syndyka. Te pierwsze stanowią istotny wydatek przede wszystkim z uwagi na ciągły charakter, a więc wprost uzależniony od czasu trwania postępowania. W dużej mierze finalny poziom kosztów obsługi księgowej uzależniony jest od tempa rozpoznawania sprawy przez sąd, w tym sprawności w zakresie zatwierdzania planów podziału i dokonywania obwieszczeń w Monitorze Sądowym i Gospodarczym zarówno w zakresie dotyczącym planów podziału, jak i postanowień o zakończeniu postępowania upadłościowego.

Zgodnie bowiem z art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy z 29.09.1994 r. o rachunkowości⁹³ syndyk masy upadłości jest kierownikiem jednostki i musi zapewnić bieżące prowadzenie ksiąg

⁹² Analogiczny pogląd wyrażono w literaturze – por. A. Hrycaj, B. Sierakowski, *Zagadnienie...*, s. 51 i n.

⁹³ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 217 ze zm.

rachunkowych i sporządzanie sprawozdań finansowych. Prowadzenie ksiąg to obowiązek trwający niezależnie od etapu postępowania upadłościowego, w tym aktualnego poziomu funduszków masy upadłości. Nawet jeśli masa upadłości jest zlikwidowana całkowicie, a jedynym elementem postępowania jest oczekiwanie na uprawomocnienie się postanowienia o zakończeniu postępowania, syndyk, jako że nadal jest kierownikiem jednostki, ma obowiązek i na tym etapie zapewnić prowadzenie ksiąg rachunkowych, ergo konieczne jest wydatkowanie środków na obsługę finansową. Ewentualne zaniechania lub nieprawidłowości w tym zakresie są penalizowane – zgodnie z art. 77 ustawy o rachunkowości podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat dwóch, albo obu tym karom łącznie ten, kto wbrew przepisom ustawy dopuszcza do nieprowadzenia ksiąg rachunkowych, prowadzenia ich wbrew przepisom ustawy lub podawania w tych księgach nierzetelnych danych, jak również niesporządzenia sprawozdania finansowego lub sporządzenia go niezgodnie z przepisami ustawy lub zawarcia w nim nierzetelnych danych. Z powyższego wynika, że koszt obsługi księgowej jest nieunikniony, a na jego ostateczną wysokość wpływa nie tylko sposób działania syndyka, w tym sprawność w zakresie likwidacji składników masy upadłości, ale i tempo rozpoznawania spraw przez sędziów-komisarzy i sądy, jak również sprawne wykonywanie zarządzeń przez sekretariaty sądowe.

Odnotowano w wielu sprawach, że od zatwierdzenia planu podziału przez sędziego-komisarza do doręczenia postanowień uczestnikom i syndykowi miało 5–6 tygodni. Zdarzało się również, że od złożenia przez syndyka planu podziału do wydania postanowienia przez sędziego-komisarza miało nawet 5 miesięcy. Taki sposób procedowania w sprawie wprost przekładał się na zwiększające się wydatki administracyjne, w tym wspomniany koszt obsługi księgowej, kosztem poziomu zaspokojenia wierzycieli. Zdarzały się również sprawy, w których syndyk, pomimo prawomocnie ustalonego wynagrodzenia, nie mógł go pobrać z masy upadłości w całości, ponieważ na końcowym etapie wskutek przedłużającego się postępowania narosły nowe koszty z tytułu obsługi księgowej, które należało pokryć z funduszków masy upadłości pierwotnie zarezerwowanych dla syndyka.

Wydaje się, że wartym rozważenia postulatem *de lege ferenda* jest zwolnienie syndyka jako kierownika jednostki z obowiązku sporządzania historycznych sprawozdań finansowych za czas przed ogłoszeniem upadłości. Wystarczające powinno być sporządzenie sprawozdania na dzień ogłoszenia upadłości i jego ujawnienie w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego. Po pierwsze, sporządzanie sprawozdań historycznych, zwłaszcza za kilka lat wstecz, często wiąże się z koniecznością odtwarzania ksiąg rachunkowych, co generuje dodatkowe koszty po stronie masy upadłości. Koszty te są zazwyczaj istotnie wyższe niż wynagrodzenie tytułem standardowej stałej obsługi księgowej. Po drugie, walor takich odtworzonych sprawozdań finansowych dla wierzycieli (a ich interesy majątkowe są kluczowe w przypadku podmiotu w upadłości) jest niewielki, by nie powiedzieć żaden. Dla wierzycieli

upadłościowych zasadnicze znaczenie mają bowiem sprawozdania rachunkowe syndyka i sprawozdania z czynności syndyka, spis inwentarza oraz plan likwidacyjny. To te dokumenty są źródłem podstawowej wiedzy na temat prognozowanego przebiegu postępowania, poziomu zaspokojenia wierzycieli i ewentualnych czynności kontrolnych względem syndyka jako kierownika jednostki.

2.4. Wnioski

Wnioski częściowe prezentują się następująco:

- 1) nie we wszystkich sądach syndycy sporządzali sprawozdania rachunkowe i sprawozdania z czynności przy wykorzystaniu wzoru urzędowego, tj. wzoru określonego przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.12.2015 r. w sprawie określenia wzoru sprawozdania z czynności syndyka, wzoru sprawozdania rachunkowego syndyka i wzoru sprawozdania ostatecznego syndyka. Jest to zjawisko negatywne, ponieważ uniemożliwia zbadanie struktury kosztów postępowania upadłościowego przy dowolności i rozbieżnej praktyce w ich kategoryzowaniu;
- 2) analiza sądowej kontroli wydatków syndyka prowadzi do wniosku, że sędziowie-komisarze nie mają zastrzeżeń co do poziomu i charakteru wydatków. Jeśli określone koszty postępowania upadłościowego były zbyt wysokie, zobowiązywano syndyków do ich obniżenia w kolejnych okresach sprawozdawczych. Nie odnotowano przypadku odmowy zatwierdzenia sprawozdania w zakresie dotyczącym jakiegoś wydatku;
- 3) dobrą praktyką doradców restrukturyzacyjnych jest odrębne ujmowanie w sprawozdaniu rachunkowym kosztów obsługi księgowej oraz kosztów obsługi prawnej, ponieważ są to wydatki często występujące, a we wzorze urzędowym (zob. powołane rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości) nie ujawniono ich w odrębnej rubryce;
- 4) warto rozważyć postulat *de lege ferenda* w zakresie zwolnienia syndyka jako kierownika jednostki z obowiązku sporządzania i ujawniania w rejestrze przedsiębiorców sprawozdań finansowych i sprawozdań z działalności za lata obrotowe przypadające przed datą ogłoszenia upadłości. Syndyk powinien mieć obowiązek zapewniania prowadzenia ksiąg rachunkowych i przygotowywania sprawozdań finansowych wyłącznie za okres od dnia ogłoszenia upadłości do dnia prawomocnego zakończenia lub umorzenia postępowania upadłościowego;
- 5) przedłużające się postępowanie upadłościowe, w tym zbyt mało sprawne wykonywanie zarządzeń sędziów-komisarzy i sądów, powoduje wzrost kosztów postępowania upadłościowego, w tym w szczególności kosztów z tytułu usług ciągłych, w tym usług księgowych.

3. Stopień zaspokojenia wierzycieli (Bartosz Sierakowski)

3.1. Regulacje prawne

Nadrzędną funkcją prawa upadłościowego, z zastrzeżeniem pewnych odmienności w odniesieniu do upadłości osób fizycznych⁹⁴, jest zaspokojenie roszczeń wierzycieli na możliwe najwyższym poziomie (art. 2 ust. 1 p.u.). Ustawodawca wychodzi z założenia, że w pewnych warunkach utrzymanie przedsiębiorstwa w całości, czyli ochrona jego integralności, pozwoli zaspokoić wierzycieli na wyższym poziomie (art. 2 ust. 1 *in fine* p.u.). Cel ten ustawodawca konkretyzuje, wprowadzając zarówno zasadę pierwszeństwa sprzedaży przedsiębiorstwa w całości (art. 316 ust. 1 p.u.), utrzymując możliwość prowadzenia przedsiębiorstwa przez syndyka (art. 312 p.u.), jak i poprzedzenie sprzedaży przedsiębiorstwa jego dzierżawą (art. 316 ust. 2 p.u.)⁹⁵.

Wierzyciele upadłego zaspokajani są z funduszków masy upadłości proporcjonalnie do wielkości służących im wierzytelności (art. 344 p.u.). Zaspokojenie odbywa się w obrębie poszczególnych kategorii, co oznacza, że ustawodawca niektóre grupy wierzycieli traktuje w sposób uprzywilejowany (art. 342 p.u.). Poza podziałem wierzycieli na kategorie, dodatkowo ustawodawca w sposób uprzywilejowany traktuje wierzycieli, którzy posiadają względem upadłego szczególne uprawnienia, np. prawa z hipoteki czy zastawu; wierzyciele ci zaspokajani są w ramach tzw. prawa odrębności (art. 346 p.u.). Prawo upadłościowe wyodrębnia cztery kategorie zaspokojenia: druga jest kategorią podstawową, pierwsza to kategoria uprzywilejowana, zaś trzecia i czwarta są kategoriami podporządkowanymi, o dalszej kolejności zaspokojenia⁹⁶.

Podział wierzycieli na kategorie został uregulowany w art. 342 p.u. Wyróżniamy następujące kategorie:

- 1) kategoria pierwsza – przypadające za czas przed ogłoszeniem upadłości należności ze stosunku pracy, z wyjątkiem roszczeń z tytułu wynagrodzenia reprezentanta upadłego lub wynagrodzenia osoby wykonującej czynności związane z zarządem lub nadzorem nad przedsiębiorstwem upadłego, należności rolników z tytułu umów o dostarczenie produktów z własnego gospodarstwa rolnego, należności alimentacyjne oraz renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i renty z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę, przypadające za trzy ostatnie lata przed ogłoszeniem upadłości należ-

⁹⁴ Zgodnie z art. 2 ust. 2 p.u. postępowanie uregulowane ustawą wobec osób fizycznych należy prowadzić również tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym.

⁹⁵ P. Zimmerman, *Prawo...*, komentarz do art. 2 p.u.

⁹⁶ P. Zimmerman, *Prawo...*, komentarz do art. 342 p.u.

ności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁹⁷ oraz należności powstałe w postępowaniu restrukturyzacyjnym z czynności zarządcy albo należności powstałe z czynności dłużnika dokonanych po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego niewymagających zezwolenia rady wierzycieli albo zgody nadzorcy sądowego lub dokonanych za zezwoleniem rady wierzycieli albo zgodą nadzorcy sądowego, jeżeli upadłość ogłoszono w wyniku rozpoznania uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości, jak również należności z tytułu kredytu, pożyczki, obligacji, gwarancji lub akredytyw lub innego finansowania przewidzianego układem przyjętym w postępowaniu restrukturyzacyjnym i udzielnego w związku z wykonaniem takiego układu, jeżeli upadłość ogłoszono w wyniku rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego nie później niż trzy miesiące po prawomocnym uchyleniu układu;

- 2) kategoria druga – inne należności, jeżeli nie podlegają zaspokojeniu w innych kategoriach, w szczególności podatki i inne daniny publiczne oraz pozostałe należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne;
- 3) kategoria trzecia – odsetki od należności ujętych w wyższych kategoriach w kolejności, w jakiej podlega zaspokojeniu kapitał, a także sądowe i administracyjne kary grzywny oraz należności z tytułu darowizn i zapisów;
- 4) kategoria czwarta – należności wspólników albo akcjonariuszy z tytułu pożyczki lub innej czynności prawnej o podobnych skutkach, w szczególności dostawy towaru z odroczonym terminem płatności, dokonanej na rzecz upadłego będącego spółką kapitałową w okresie pięciu lat przed ogłoszeniem upadłości, wraz z odsetkami, z tym zastrzeżenie, że do kategorii czwartej nie zalicza się: (i) należności z tytułu pożyczek oraz innych czynności prawnych o podobnych skutkach dokonanych w toku postępowania restrukturyzacyjnego, jak również w ramach wykonania układu; (ii) należności z tytułu pożyczek oraz innych czynności prawnych o podobnych skutkach dokonanych przez wspólników albo akcjonariuszy dysponujących mniej niż 10% głosów na zgromadzeniu wspólników albo na walnym zgromadzeniu spółki, chyba że są oni członkami organów spółki lub faktycznie prowadzą jej sprawy oraz (iii) należności wspólnika albo akcjonariusza, który stał się nim w wyniku konwersji wierzytelności na udziały lub akcje dokonanej w ramach zawartego układu, z tytułu pożyczek oraz innych czynności prawnych o podobnych skutkach dokonanych przed taką konwersją.

Wierzytelności korzystające z uprzywilejowania wynikającego z prawa odrębności są zaspokajane przez syndyka z funduszków uzyskanych z likwidacji przedmiotu zabezpieczenia. Rozdzielenie środków pieniężnych następuje poprzez sporządzenie, a następnie zatwierdzenie

⁹⁷ Obecnie tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1009.

nie i wykonanie oddzielnego planu podziału (art. 348 p.u.). Z kolei zaspokojenie wierzycieli niekorzystających z prawa odrębności następuje w drodze wykonania planów podziału. Plan podziału może być częściowy lub ostateczny (art. 347 ust. 1 pkt 5 p.u.). Syndyk sporządza plan podziału (częściowy lub ostateczny) funduszków masy upadłości w celu zaspokojenia wierzycieli upadłościowych pod warunkiem uprzedniego zaspokojenia w całości wszystkich zobowiązań masy upadłości (art. 230 p.u.) oraz zobowiązań alimentacyjnych w zakresie wynikającym z art. 343 ust. 2 p.u.

Charakterystyka planów podziału przedstawia się następująco:

1) Oddzielny plan podziału:

Prawa wierzycieli do uzyskania zaspokojenia z rzeczy lub praw, które zostały zbyte w toku postępowania upadłościowego, zabezpiecza instytucja oddzielnego planu podziału, przewidziana w art. 348 ust. 1 p.u. Przygotowując taki plan, syndyk ogranicza się do podziału na uprawnionych wierzycieli sum uzyskanych ze sprzedaży konkretnych składników majątkowych. Odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy o treści planu podziału funduszy masy upadłości (art. 348 ust. 1 *in fine* p.u.). Oddzielny plan podziału wyróżnia przede wszystkim zasadniczo węższy katalog wierzycieli podlegających zaspokojeniu, jako że dotyczy on tylko tych z nich, których wierzytelności zabezpieczone są hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym bądź hipoteką morską na rzeczy lub prawie objętym takim planem, a także tych, których wierzytelności wygasają według przepisów ustawy. W oddzielnym planie podziału mogą ponadto zostać zaspokojone prawa oraz skutki ujawnienia praw i roszczeń osobistych ciężące na nieruchomości, użytkowaniu wieczystym, spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu lub statku morskim wpisanym do rejestru okrętowego, jeśli obciążony składnik jest przedmiotem danego planu (art. 345 ust. 1 p.u.). W przypadkach, w których oddzielny plan miałby dążyć do zaspokojenia wierzytelności zabezpieczonych hipoteką albo hipoteką morską oraz innych praw, w tym praw i roszczeń osobistych, które ciążyły na przedmiocie sprzedaży i które w wyniku sprzedaży wygasły, warunkiem jego sporządzenia jest nadwyżka środków uzyskanych w wyniku spieniężenia obciążonego prawa lub rzeczy nad sumą wierzytelności z tytułu alimentów, rent i wynagrodzeń za pracę, których uprzywilejowanie co do kolejności zaspokojenia przewiduje art. 346 ust. 1 p.u. (art. 346 ust. 2 p.u.). W oddzielnym planie podziału sumy uzyskanej z nieruchomości syndyk ma obowiązek wymienić prawa oraz prawa i roszczenia osobiste, które wskutek sprzedaży nieruchomości wygasły (art. 348 ust. 2 p.u.).

2) Plan częściowy:

Jak wspomniano powyżej, plan podziału funduszków masy upadłości może zostać sporządzony jako plan częściowy lub ostateczny. Wybór w tym zakresie pozostawiono do uznania syndyka (art. 347 ust. 1 pkt 5 p.u.). Istotą planu częściowego jest rozłożenie likwidacji masy upadłości i zaspokojenia wierzycieli w czasie, tak aby przynajmniej fragmentaryczne za-

spokojenie mogło nastąpić jeszcze przed spieniężeniem całego majątku upadłego. Wymogi treściowe planu częściowego są zbieżne z tymi określonymi dla planu ostatecznego, z tym że zawsze należy wyszczególnić, czy sporządzony plan ma charakter planu ostatecznego, czy częściowego (art. 347 ust. 1 pkt 5 p.u.). Podział na plan częściowy i ostateczny ma więc jedynie charakter techniczny; wskazuje na etap spieniężania masy, na którym dochodzi do podziału uzyskanych środków. Sporządzenie planu częściowego może być szczególnie uzasadnione zwłaszcza w tych postępowaniach, w których mamy do czynienia ze znaczną liczbą wierzycieli i składników majątkowych lub w których pewne składniki majątkowe mogą zostać spieniężone zdecydowanie szybciej niż inne. Plan częściowy jest zatem instytucją pomyślaną przede wszystkim na korzyść wierzycieli, którym zbyt długie oczekiwanie na wypłatę należności nie służy. Plan częściowy można ponadto wykorzystać w przypadku, gdy płynne środki masy upadłości nie wystarczają na spłatę jej zobowiązań⁹⁸. Plan sporządzany jest przez syndyka i przekazywany sędziemu-komisarzowi, który może wnieść do niego poprawki lub zalecić syndykowi dokonanie zmian w planie (art. 347 ust. 2 p.u.). Następnie sędzia-komisarz zawiadamia upadłego i członków rady wierzycieli (jeśli ta została ustanowiona) o sporządzeniu częściowego planu podziału oraz obwieszcza, że plan ten można przeglądać w sekretariacie sądu i w terminie dwóch tygodni od dnia obwieszczenia wносить zarzuty przeciwko planowi podziału. Jeśli zarzuty nie zostaną wniesione, sędzia-komisarz zatwierdza plan postanowieniem (art. 351 ust. 1 p.u.). W razie wniesienia zarzutów, sprostowanie i zatwierdzenie planu podziału następuje po uprawomocnieniu się postanowienia sędziego-komisarza w sprawie zarzutów, a w razie jego zaskarżenia – po wydaniu postanowienia sądu (art. 351 ust. 2 p.u.).

3) Plan ostateczny:

Ostateczny plan podziału funduszy masy upadłości może zostać sporządzony jako jedyny plan podziału w danym postępowaniu (plan podziału jednorazowego⁹⁹) bądź też po uprzednim sporządzeniu planu częściowego, oddzielnego, a nawet ostatecznego, jeśli po jego sporządzeniu masa zostanie znacząco powiększona i wyniknie potrzeba przygotowania kolejnego planu¹⁰⁰. Służy on dokonaniu finalnych rozliczeń i określeniu przeznaczenia środków uzyskanych ze spieniężenia tej części masy upadłości, która nie była objęta uprzednio sporządzonymi w postępowaniu planami. Wymogi treściowe planu określono w art. 347 ust. 1 p.u., wskazując, że plan ostateczny powinien:

- 1) określać sumę podlegającą podziałowi;
- 2) wymieniać wierzytelności i prawa osób uczestniczących w podziale;
- 3) określać sumę, jaka każdemu z uczestników przypada z podziału;

⁹⁸ S. Cieślak, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016, s. 1085, nb 29.

⁹⁹ S. Cieślak, [w:] *System...*, s. 1084, nb 27.

¹⁰⁰ W. Gewald, [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz, LEX 2017, komentarz do art. 347 p.u.

- 4) wskazywać, które sumy mają być wypłacone, a które i z jakich przyczyn mają być pozostawione w depozycie sądowym lub pozostawione w masie upadłości na zaspokojenie wierzytelności objętych nierozpoznanymi sprzeciwami;
- 5) oraz zawierać wskazanie, iż jest to plan ostateczny.

Plan sporządzany jest przez syndyka i przekazywany sędziemu-komisarzowi, który może wniesić do niego poprawki lub zalecić syndykowi dokonanie zmian w planie (art. 347 ust. 2 p.u.). Następnie sędzia-komisarz zawiadamia upadłego i członków rady wierzycieli (jeśli ta została ustanowiona) o sporządzeniu ostatecznego planu podziału oraz obwieszcza, że plan ten można przeglądać w sekretariacie sądu i w terminie dwóch tygodni od dnia obwieszczenia wnosić zarzuty przeciwko planowi podziału. Jeśli zarzuty nie zostaną wniesione, sędzia-komisarz zatwierdza plan postanowieniem (art. 351 ust. 1 p.u.). W razie wniesienia zarzutów, sprostowanie i zatwierdzenie planu podziału następuje po uprawomocnieniu się postanowienia sędziego-komisarza w sprawie zarzutów, a w razie jego zaskarżenia – po wydaniu postanowienia sądu (art. 351 ust. 2 p.u.).

Umorzenie postępowania upadłościowego

Z zagadnieniem poziomu zaspokojenia wierzycieli i kosztów postępowania upadłościowego wiąże się instytucja umorzenia postępowania upadłościowego. Sąd upadłościowy ma obowiązek umorzyć postępowanie upadłościowe, jeżeli majątek pozostały po wyłączeniu z niego przedmiotów majątkowych dłużnika obciążonych hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania (art. 361 ust. 1 pkt 1 p.u.). W przypadku umorzenia postępowania upadłościowego z powodu, o którym mowa powyżej, sąd ustala, czy materiał zgromadzony w sprawie daje podstawę do rozwiązania podmiotu wpisanego do Krajowego Rejestru Sądowego bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego (art. 361 ust. 2 p.u.). Ponadto, postępowanie upadłościowe należy umorzyć, jeżeli wierzyciele zobowiązani uchwałą zgromadzenia wierzycieli albo postanowieniem sędziego-komisarza nie złożyli w wyznaczonym terminie zaliczki na koszty postępowania, a brak jest płynnych funduszy na te koszty (art. 361 ust. 1 pkt 2 p.u.).

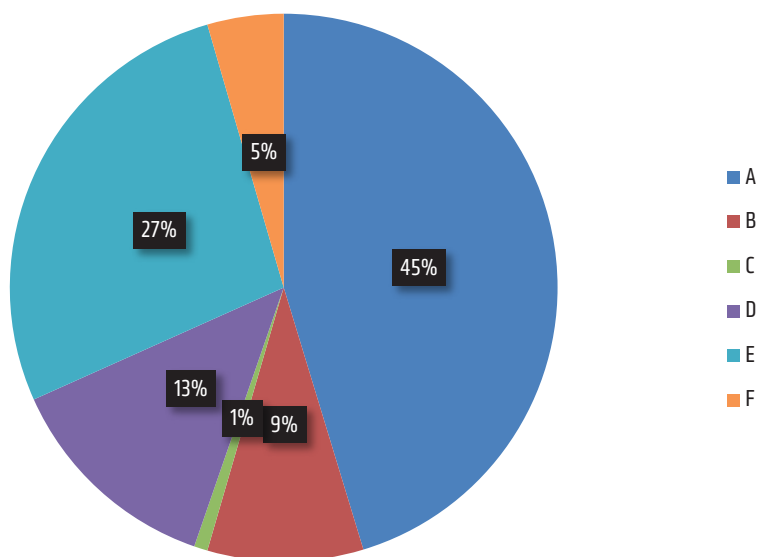
Umorzenie postępowania upadłościowego można określić mianem porażki postępowania upadłościowego rozumianego jako egzekucja uniwersalna, której celem jest maksymalne zaspokojenie wierzycieli. Ponadto, umorzenie postępowania upadłościowego jest zjawiskiem negatywnym w szerszym – niż tylko interes majątkowy wierzycieli – rozumieniu, ponieważ pozostawia w obrocie podmiot niewypłacalny, który ze względu na bezpieczeństwo uczestników obrotu nie powinien istnieć. Temu negatywnemu zjawisku po części ma przeciwdziałać instytucja tzw. uproszczonej likwidacji, czyli przyspieszona procedura wykreślenia dłużnika z rejestru przedsiębiorców KRS (zob. przytoczony powyżej art. 361 ust. 2 p.u.).

Poza dwoma wyżej opisanymi wypadkami umorzenia postępowania z uwagi na tzw. ubóstwo masy upadłości, ustawa przewiduje także umorzenie w sytuacji, gdy wszyscy wierzyciele, którzy zgłosili swoje wierzytelności, żądają umorzenia postępowania, a upadły wyraził na to zgodę (art. 361 ust. 1 pkt 3 p.u.).

3.2. Dane statystyczne

Źródła finansowania zobowiązań masy upadłości oraz spłat w wykonaniu planów podziału przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 32. Rodzaje wpływów do masy upadłości

Powyższy wykres obrazuje źródła wpływów do masy upadłości, gdzie:

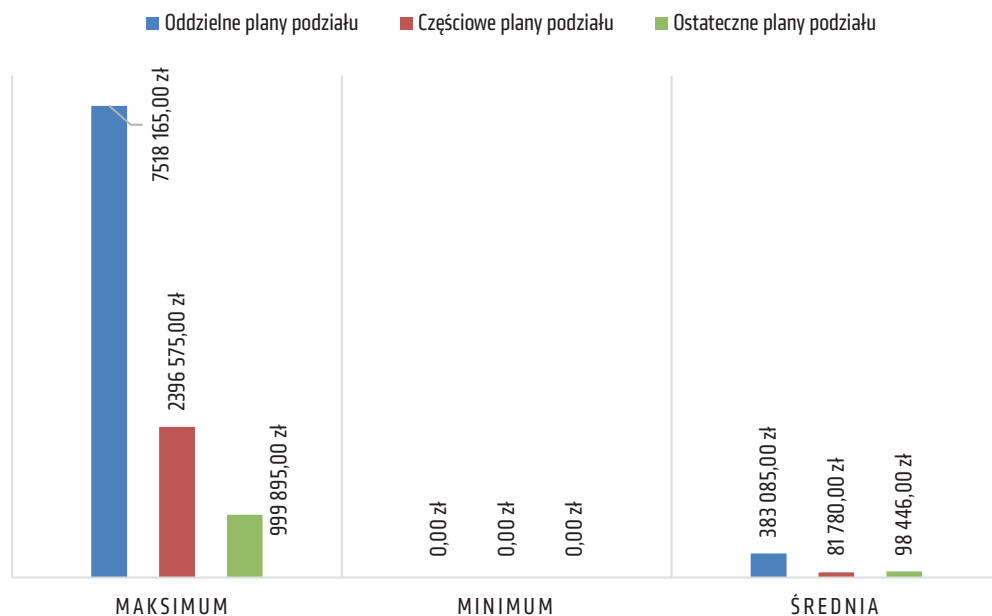
- A oznacza wpływy uzyskane z likwidacji majątku,
- B oznacza wpływy z prowadzenia lub dzierżawy przedsiębiorstwa upadłego,
- C oznacza odsetki od sum zdeponowanych na rachunkach bankowych,
- D oznacza inne wpływy do funduszy masy upadłości
- E oznacza sumy uzyskane z likwidacji rzeczy, wierzytelności i praw obciążonych hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym i hipoteką morską, a także prawami i roszczeniami osobistymi ujawnionymi przez wpis do księgi wieczyste,
- F oznacza sumy uzyskane z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Wykres sporządzono na podstawie sprawozdań ostatecznych syndyków złożonych w 47 sprawach zakończonych wykonaniem ostatecznego planu podziału i w konsekwencji zakończeniem postępowania upadłościowego. Dane przyporządkowane do poszczególnych pozycji (A-E) nie podlegały korekcie, nawet jeśli syndyk dany wpływ zakwalifikował błędnie.

Komentarza wymaga pozycja D, czyli „inne wpływy”. Zazwyczaj były to środki odzyskane z depozytów sądowych, środki otrzymane od organów egzekucyjnych na podstawie art. 146 p.u. (tj. sumy niewydane wierzycielom), jak również zaliczki na koszty postępowania upadłościowego (zarówno zwrócona i niewykorzystana zaliczka z postępowania o ogłoszenie upadłości, jak i zaliczka złożona przez wierzycieli w trybie art. 232 p.u.). W tym zakresie wynik jednak jest zakłócony, ponieważ w wielu wypadkach zdarzało się, że wpływy do masy upadłości z tytułu ściągnięcia należności (dobrowolnie, przymusowo, w drodze ugody, zwrot podatku VAT), jak również w wyniku wykonania praw majątkowych przysługujących upadłemu, kwalifikowano pod ww. pozycją „inne wpływy”. Tymczasem prawidłowa kwalifikacja tego rodzaju wpływów to „wpływy uzyskane z likwidacji masy upadłości”. Z tych względów pozycja A na powyższym wykresie powinna być skorygowana w górę do poziomu około 55%, a pozycja D w dół do poziomu około 3%.

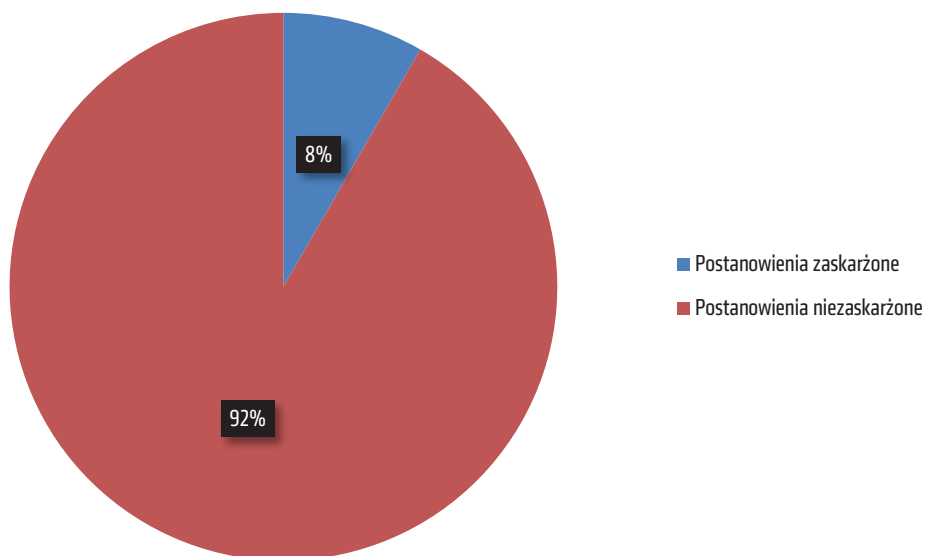
Wpłaty na rzecz wierzycieli w wykonaniu planów podziału (oddzielnych, częściowych i ostatecznych) obrazuje poniższy wykres, który sporządzono na podstawie prawomocnie zatwierdzonych planów podziału złożonych w 47 sprawach ukończonych w formie zakończenia postępowania upadłościowego.

Wykres nr 33. Wpłaty w wykonaniu planów podziału

Poniższy wykres przedstawia poziom zaskarżalności postanowień o umorzeniu postępowania upadłościowego (art. 361 ust. 1 pkt 1–2 p.u.). Tylko w 2 z 24 przypadków postanowienie zostało zaskarżone, przy czym zażalenia w tych 2 sprawach nie zostały uwzględnione przez sąd odwoławczy.

Wykres nr 34. Zaskarżalność postanowień o umorzeniu postępowania upadłościowego

3.3. Analiza akt

Z analizy akt wynika, że syndycy w zdecydowanej większości nie dokonują sprzedaży całego przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części, lecz likwidują poszczególne składniki masy upadłości. Ma więc miejsce defragmentacja majątku upadłego. To wpływa negatywnie na poziom zaspokojenia wierzycieli. W wielu jednak przypadkach odstąpienie od sprzedaży przedsiębiorstwa w całości nie wynika z faktu, że syndyk nie posiada środków na pokrywanie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, lecz z tego, że majątek upadłego wchodzący w skład masy upadłości na dzień ogłoszenia upadłości nie tworzy zorganizowanej całości gospodarczej w rozumieniu art. 55¹ k.c. Można postawić hipotezę badawczą, że stan ten wynika ze zbyt późnego składania przez dłużników wniosków o ogłoszenie upadłości lub ze zbyt długiej procedury rozpoznawania przez sąd wniosku o ogłoszenie upadłości (majątek dłużnika ubożeje na tzw. przedpolu upadłości).

Negatywnie na poziom zaspokojenia wierzycieli wpływa także zbyt długa procedura zatwierdzania częściowych oraz oddzielnych planów podziału przez sędziów-komisarzy. W tym czasie masa upadłości generuje bieżące zobowiązania (art. 230 p.u.), które muszą być zaspakajane przez syndyka, a w efekcie środki przeznaczone do podziału w planie ostatecznym są niższe niż pierwotnie zakładano. Są to w szczególności wspomniane we wcześniejszym rozdziale niniejszej pracy koszty z tytułu obsługi księgowej.

Zauważono również, że na poziom zaspokojenia wierzycieli negatywnie wpływa proces likwidacji należności i trudno zbywalnych ruchomości. Wydaje się, że efektywniejsza byłaby sprzedaż tego rodzaju nierotujących aktywów po symbolicznej kwocie 1 zł lub ich wyłączenie z masy upadłości (art. 315 p.u.) niż wielomiesięczne poszukiwanie nabywcy. Czas poszuki-

wania nabywcy dłuższy niż 6 miesięcy od daty ogłoszenia upadłości jest bowiem nieopłacalny dla wierzycieli, gdyż generuje bieżące zobowiązania masy upadłości (art. 230 p.u.), a zatem nawet jeśli uda się syndykowi znaleźć nabywcę za kwotę wyższą niż wspomniany poziom 1 zł, to efektywnie (z punktu widzenia wierzycieli) jest to wartość ujemna, ponieważ efekt sprzedaży zostaje skonsumowany przez zobowiązania masy upadłości, a jak przecież wynika z art. 13 p.u. postępowania upadłościowego nie prowadzi się w celu pokrywania kosztów upadłości, lecz dla zaspokojenia – chociażby minimalnego – pretensji majątkowych wierzycieli.

Analiza akt postępowań, które zakończyły się umorzeniem, prowadzi do wniosku, że w takim wypadku wierzyciele nie zostają zaspokojeni na jakimkolwiek poziomie. W żadnej z przebadanych spraw zakończonych umorzeniem nie sporządzono częściowego planu podziału funduszu masy upadłości. W większości z tych spraw również syndycy nie zostali zaspokojeni w zakresie ustalonego wynagrodzenia. Można postawić hipotezę badawczą, że wnikliwszej analizie na etapie postępowania o ogłoszenie upadłości powinny podlegać sprawozdania tymczasowego nadzorca sądowego, jak również konieczne jest szybsze procedowanie na etapie postępowania o ogłoszenie upadłości, w szczególności, gdy w skład masy upadłości wchodzi nadal funkcjonujące przedsiębiorstwo.

W odniesieniu do instytucji umorzenia postępowania upadłościowego z uwagi na ubóstwo masy upadłości wskazać należy, że sądy umarzały postępowania zawsze na wniosek syndyka masy upadłości (art. 361 ust. 1 pkt 1 p.u.), dzieląc prognozę kosztów postępowania przedkładaną przez syndyka. W przypadku przesłanki z art. 361 ust. 1 pkt 2 p.u. (brak zaliczki ze strony wierzycieli) zdarzały się sytuacje, gdy pomimo nieuiszczenia zaliczki w pełnej wysokości sąd nie umarzał postępowania, a syndyk w takim wypadku pokrywał bieżące koszty z częściowo uiszczonej zaliczki.

W analizowanych sprawach napotkano również sytuacje, gdy do umorzenia postępowania dochodziło na podstawie art. 361 ust. 1 pkt 3 p.u. Sądy przyjmowały, że w razie zaspokojenia wierzycieli upadłościowych przez osobę trzecią wystarczające jest, że wniosek o umorzenie postępowania upadłościowego złożą wierzyciele niezaspokojeni, a zatem – wbrew literalnemu brzmieniu art. 361 ust. 1 pkt 3 p.u. – żądanie umorzenia postępowania nie musi pochodzić od wszystkich wierzycieli, którzy dokonali zgłoszenia wierzytelności, lecz wyłącznie od tych, którzy na dzień orzekania w przedmiocie umorzenia postępowania są nadal niezaspokojeni (tak Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie w sprawie XVIII GUp 503/19).

Dobłą praktyką, zaobserwowaną w niektórych sądach, jest możliwie pilne, nawet przed złożeniem spisu inwentarza, zobowiązywanie wierzycieli do złożenia zaliczki na koszty postępowania upadłościowego, co w szczególności dotyczy przypadków, gdy w skład masy upadłości wchodzi wartościowy, lecz trudno zbywalny majątek (np. nieruchomości). W takim wypadku syndycy, jeszcze przed złożeniem sprawozdania ogólnego o stanie masy upadłości, powinni składać wniosek do sędziego-komisarza o zobowiązanie wierzycieli

do złożenia zaliczki na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego. Zaobserwowano, że pozytywnie na poziom zaspokojenia wierzycieli z tytułu likwidacji należności wpływa zawieranie przez syndyka ugód w sprawach spornych, co skraca czas trwania postępowania oraz poziom kosztów postępowania upadłościowego. W jednej ze spraw zawarto ugodę sądową w skomplikowanym postępowaniu o podział majątku na wczesnym etapie postępowania (pierwsza instancja przed postępowaniem dowodowym), a wpływ środków z ugody po pierwsze pozwolił na uniknięcie wzywania wierzycieli do złożenia zaliczki na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego, pod drugie pozytywnie wpłynął na poziom zaspokojenia wierzycieli (zaszła możliwość sporządzenia częściowego planu podziału).

3.4. Wnioski

Analiza akt, w tym danych statystycznych, pozwala na sformułowanie następujących wniosków częściowych, które należy analizować łącznie z wnioskami przedstawionymi w poprzednim punkcie dotyczącym kosztów postępowania upadłościowego i innych zobowiązań masy upadłości. I tak:

- 1) negatywnie na poziom zaspokojenia wierzycieli wpływa wydłużający się czas trwania postępowania upadłościowego. Przyczyny takiego stanu są zasadniczo dwie:
 - a) nieprawidłowo prowadzony przez syndyków proces likwidacji masy upadłości, w szczególności nieadekwatny do charakteru składników masy sposób likwidacji należności i trudno zbywalnych ruchomości;
 - b) zbyt późne rozpoznawanie przez sędziów-komisarzy składanych do akt planów podziału oraz brak niezwłocznego wykonania zarządzeń, których wykonanie pozwala na prawidłowe doręczenie orzeczeń sądowych;
- 2) poziom zaspokojenia wierzycieli niezabezpieczonych rzeczowo w postępowaniu upadłościowym jest niski. To najprawdopodobniej oznacza (aczkolwiek nie jest to regułą bezwzględna), że wnioski o ogłoszenie upadłości są składane zbyt późno, w momencie gdy majątek dłużnika jest już zdefragmentowany (zaobserwowano wiele spraw, w których w skład masy upadłości wchodziły już tylko składniki dawnych przedsiębiorstw).

Rozdział IX. Dochodzenie roszczeń z tytułu bezskutecznych czynności prawnych na podstawie art. 127 ust. 1 ustawy – Prawo upadłościowe (Patryk Filipiak)

1. Regulacje prawne

1.1. Wprowadzenie

Wskazanie w art. 127 i n. p.u., że czynność prawna jest bezskuteczna w stosunku do masy upadłości oraz ulokowanie tej instytucji w środowisku czynności prawnych dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli (*in fraudem creditoris*)¹⁰¹, oznacza, że ustawodawca transponował do systemu upadłościowego instytucję bezskuteczności względnej¹⁰². Jej istota sprowadza się do wygaśnięcia skutków prawnych czynności, przy czym zakres wygaśnięcia jest ograniczony:

- 1) podmiotowo,
- 2) przedmiotowo,
- 3) czasowo.

Bezskuteczność zachodzi z mocy samego prawa z dniem ogłoszenia upadłości (z początkiem tego dnia, czyli z godziną 00:00). Nie ma konieczności wydawania orzeczenia w tym przedmiocie. Jeśli natomiast syndyk wykaże interes prawny, to wyjątkowo w zakresie art. 127 ust. 1 p.u. będzie mógł dochodzić ustalenia bezskuteczności przez sąd w wyroku deklaratorywnym.

Podstawowym roszczeniem syndyka na podstawie art. 127 w zw. z art. 134 ust. 1 p.u. będzie roszczenie o przekazanie przedmiotu majątkowego do masy upadłości, ewentualnie roszczenie o zapłatę równowartości przedmiotu w pieniądzu.

¹⁰¹ Por. art. 131 p.u. oraz M. Pyziak-Szafnicka, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Warszawa 2009, s. 1227 i n.

¹⁰² Por. np. wyroki SN z 4.09.2014 r., II CSK 609/13, LEX nr 1540129; z 6.09.2013 r., V CSK 454/12, LEX nr 1402682.

1.1.1. Zakres podmiotowy bezskuteczności

Ponieważ masa upadłości nie ma podmiotowości prawnej, to czynność prawna jako dokonana *in fraudem creditoris* jest w istocie bezskuteczna wobec wierzycieli upadłego¹⁰³. Oznacza to, że bezskuteczność względna dotyczy wyłącznie relacji pomiędzy podmiotem, który odniósł korzyść – na rzecz którego dokonano bezskutecznej czynności (nabywca, wierzyciel zabezpieczony, menedżer), a wierzycielami. Bezskuteczność dotyczy także syndyka jako pozasądowego organu postępowania, który reprezentuje interes tych wierzycieli oraz działa na rzecz upadłego. Bezskuteczność nie sięga pozostałych relacji, w tym stosunku prawnego między upadłym a drugą stroną czynności zaskarżonej oraz innych osób. Nie zachodzi więc *erga omnes*, w tym w kontekście skutku rzeczowego.

1.1.2. Zakres przedmiotowy bezskuteczności

Bezskuteczność ma charakter egzekucyjny¹⁰⁴. Jej funkcja realizuje się w chwili, gdy wierzyciele odzyskują poziom ochrony sprzed dokonania bezskutecznej czynności. Oznacza to, po pierwsze, że bezskutecznością objęte są czynności do maksymalnych rozmiarów wierzytelności przysługujących wierzycielom¹⁰⁵.

Po drugie, bezskuteczność nie sięga skutku rzeczowego – w jej efekcie nie dochodzi do zmiany podmiotu prawa w sposób skuteczny *erga omnes*. Nie dochodzi do zwrotnego przeniesienia własności rzeczy lub cesji prawa¹⁰⁶. Przywrócenie stanu sprzed dokonania bezskutecznej czynności dotyczy wyłącznie beneficjariusza jako właściciela *de iure* przedmiotu czynności (właściciela *erga omnes*) oraz wierzycieli upadłościowych. Jak wskazał Sąd Najwyższy na tle postępowania egzekucyjnego, dla potrzeb toczącego się postępowania rzecz lub prawo są traktowane jako majątek upadłego¹⁰⁷. Innymi słowy, rzecz jest przypisana do masy upadłości upadłego, z możliwością przymusowej realizacji ciężącej na właścicielu *erga omnes* powinności przekazania tego przedmiotu do masy upadłości¹⁰⁸.

¹⁰³ Por. wyroki SN z 4.09.2014 r., II CSK 609/13; z 12.01.2012 r., II CSK 273/11, OSNC-ZD 2013, nr B, poz. 27; z 29.09.2000 r., V CKN 93/00, LEX nr 52588; oraz wyrok SA w Warszawie z 17.03.2009 r., VI ACa 195/08, LEX nr 530986.

¹⁰⁴ Por. wyrok SA we Wrocławiu z 8.02.2012 r., I ACa 1298/11, LEX nr 1120007.

¹⁰⁵ Tak: wyrok SN z 5.06.2002 r., II CKN 1336/00, LEX nr 55083; wyrok SA we Wrocławiu z 8.02.2012 r., I ACa 1298/11; R. Adamus, *Dopuszczalność zarzutu nadpłynności masy upadłości w przypadku bezskuteczności masy czynności upadłego*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 11, s. 568 i n.

¹⁰⁶ Tak: E. Gniewek, *Sprzedaż nieruchomości przez syndyka masy upadłości w toku postępowania upadłościowego w razie bezskuteczności względnej wcześniejszego rozporządzenia przez upadłego*, [w:] *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, red. L. Ogiełło, W. Popiołek, M. Szpunar, Kraków 2005, s. 968; A. Jakubecki, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LEX 2011, komentarz do art. 134 p.u.n., pkt 2; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Legalis 2016, komentarz do art. 134 p.u., pkt 4.1; P. Zimmerman, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt 2; odmiennie R. Adamus, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt 8.

¹⁰⁷ Wyrok SN z 6.09.2013 r., V CSK 454/12.

¹⁰⁸ Por. wyrok SN z 11.02.2016 r., V CSK 321/15, OSNC 2016, nr 12, poz. 147. Por. też uchwała z 22.11.2007 r., III CZP 97/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 127, oraz wyroki SN z 4.03.2008 r., IV CSK 465/07, LEX nr 376399; z 26.01.2011 r., IV CSK 273/10, LEX nr 738125, i z 6.09.2013 r., V CSK 454/12.

Stan bezskuteczności czynności prawnej, która stanowiła podstawę wpisu do księgi wieczystej, nie powoduje niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze z rzeczywistym stanem prawnym w rozumieniu art. 10 ustawy z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece¹⁰⁹. Tylko nieważność czynności, a nie jej bezskuteczność, powoduje niezgodność między stanem prawnym wynikającym z księgi wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym¹¹⁰. Z przypadku bezskuteczności nie można wyprowadzać obowiązku złożenia oświadczenia woli o zwrotnym przeniesieniu prawa¹¹¹.

1.1.3. Zakres czasowy bezskuteczności

Bezskuteczność dotyczy wyłącznie okresu od dnia ogłoszenia upadłości do dnia zakończenia lub prawomocnego umorzenia postępowania upadłościowego. Jest ona skutkiem upadłości i istnieje tylko na jej potrzeby¹¹².

1.2. Funkcja bezskuteczności czynności prawnych

Funkcją art. 127 p.u. oraz kolejnych przepisów działu III ustawy – Prawo upadłościowe pt. „Bezskuteczność i zaskarżanie czynności upadłego” jest ochrona praw wierzycieli upadłego przed negatywnymi skutkami jego czynności prawnych. Polegały one na uszczupleniu majątku, który mógł być przeznaczony na zaspokojenie wierzytelności przysługujących względem upadłego¹¹³.

Względny charakter bezskuteczności oznacza, że dana czynność będzie uznana za niebyłą jedynie w kręgu postępowania upadłościowego (inaczej, w ramach węzła upadłościowego), który ogniskuje się właśnie na interesie wierzycieli. Znajduje on wyraz w powrocie do masy upadłości majątku, który zostanie zlikwidowany przez syndyka, zaś uzyskane wpływy będą podzielone między wierzycieli.

Na skutek zastosowania tej instytucji ma być wyrównany uszczerbek majątkowy wierzycieli wywołany czynnościami dłużnika, w ramach których świadczenie dłużnika było niewspółmiernie niskie wobec świadczenia drugiej strony czynności¹¹⁴.

¹⁰⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1728 ze zm.

¹¹⁰ Por. wyrok SN z 29.09.2000 r., V CKN 93/00.

¹¹¹ Por. wyrok SN z 12.01.2012 r., II CSK 273/11.

¹¹² Por. wyrok SN z 29.09.2000 r., V CKN 93/00; oraz wyrok SA w Warszawie z 17.03.2009 r., VI ACa 195/08.

¹¹³ Por. wyrok SN z 15.06.2010 r., II CSK 481/09, LEX nr 852541; wyroki SA w Białymstoku z 18.02.2015 r., I ACa 790/14, LEX nr 1665067; z 17.06.2015 r., I ACa 167/15, LEX nr 1746802; z 23.03.2005 r., I ACa 98/05, OSA 2005, z. 12, poz. 45.

¹¹⁴ Podobnie: A. Jakubecki, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo...*, komentarz do art. 132 p.u.; R. Adamus, *Prawo...*, komentarz do art. 127 p.u.; wyrok SA w Białymstoku z 23.03.2005 r., I ACa 98/05.

1.3. Czynność prawna jako przedmiot bezskuteczności

Nie ulega wątpliwości, że przedmiotem bezskuteczności jest wyłącznie czynność prawna, a nie czynność faktyczna¹¹⁵. Zgodnie z wiodącym poglądem w orzecznictwie za czynność prawną uznaje się także wykonanie umowy¹¹⁶. Jeśli więc sama umowa została zawarta przed okresem ochronnym, zaś jej wykonanie miało miejsce w jego trakcie, to art. 127 oraz art. 128a p.u. będą miały zastosowanie. Zwracam też uwagę na pogląd Sądu Najwyższego, który bezskutecznością obejmuje również czynności faktyczne, których przedmiotem jest wyzbycie się składnika majątkowego. Jakkolwiek odrzucić trzeba teoretycznie błędną konstrukcję bezskuteczności czynności faktycznych, to należy dopuścić możliwość kwalifikowania takich czynności jako czynności prawnych. Kwalifikacja będzie sprowadzała się do ustalenia, jaka czynność prawna według swej natury i istoty jest najbliższa rozpatrywanej czynności.

Zgodnie z art. 127 ust. 1 p.u. bezskuteczna jest czynność prawna, którą dłużnik rozporządził swoim majątkiem. Przez czynności rozporządzające rozumie się te, które powodują przeniesienie, obciążenie, ograniczenie lub zniesienie prawa podmiotowego. Ich skutkiem jest wywołanie bezpośrednich i zarazem negatywnych zmian w majątkowych prawach podmiotowych upadłego¹¹⁷.

W orzecznictwie podnosi się, że do czynności rozporządzających, o których mowa w art. 127 ust. 1 p.u., nie należą:

- 1) prolongata terminu zwrotu zadatku¹¹⁸;
- 2) umowa dzierżawy, której zawarcie nie może być uznane za obciążenie prawa własności – obciążeniem, które decyduje o skutku rozporządzającym, jest ustanowienie prawa bezwzględnego, do którego należą prawa rzeczowe; natomiast prawa osobiste (obligacyjne) nie są związane z rzeczą w sensie prawnym i dlatego jej nie obciążają¹¹⁹;
- 3) zabezpieczenia długu, dlatego że nie powodują one same przez się zubożenia masy upadłości – dlatego też bezskuteczność zabezpieczeń powinna być oceniana na gruncie art. 127 ust. 3 i art. 130 p.u.¹²⁰

¹¹⁵ Tak: M. Gutowski, *Bezskuteczność czynności prawnej*, Warszawa 2013, s. 159; oraz m.in.: wyrok SN z 7.04.2005 r., II CK 592/04, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2006, z. 3, poz. 36; wyrok SA w Białymstoku z 18.02.2015 r., I ACa 790/14.

¹¹⁶ Taki pogląd jest prezentowany w następujących orzeczeniach: wyrokach SN z 14.11.2013 r., IV CSK 157/13, LEX nr 1409531; z 24.05.2012 r., II CSK 546/11, OSNC 2013, nr 2, poz. 24; z 6.11.2009 r., I CSK 154/09, OSNC-ZD 2010, nr C, poz. 70; uchwale SN z 3.04.1992 r., I PZP 19/92, OSNC 1992, nr 9, poz. 166; wyroku SA w Białymstoku z 17.06.2015 r., I ACa 167/15. Por. też art. 127 ust. 3 p.u., w którym mowa jest o bezskuteczności „zapłaty” długu niewymagalnego. Pogląd przeciwny, zgodnie z którym wykonanie zobowiązania nie jest czynnością prawną, lecz faktyczną, prezentował SN w wyroku z 23.04.1976 r., III CRN 46/76, LEX nr 5009, z glosą A. Ohanowicza, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1977, z. 2, poz. 29 oraz w wyroku z 7.04.2005 r., II CK 592/04.

¹¹⁷ Tak: wyrok SA w Białymstoku z 18.02.2015 r., I ACa 790/14.

¹¹⁸ Tak: wyrok SA w Warszawie z 17.07.2013 r., I ACa 234/13, LEX nr 1362930.

¹¹⁹ Tak: wyroki SN z 29.11.2012 r., V CSK 6/12, LEX nr 1289055; z 9.09.1966 r., I CR 151/66, OSNC 1967, nr 2, poz. 36.

¹²⁰ Tak: wyroki SN z 9.10.2009 r., IV CSK 169/09, LEX nr 558613; z 19.09.2007 r., II CSK 189/07, LEX nr 306767; wyrok SA w Białymstoku z 17.02.2012 r., I ACa 747/11, LEX nr 1163171.

1.4. Dochodzenie roszczeń z tytułu art. 127 ust. 1 p.u.

1.4.1. Przedmiot oraz sposób dochodzenia roszczeń przez syndyka – roszczenia przeciwko osobie trzeciej

1.4.1.1. Przekazanie składnika majątkowego do masy upadłości

1.4.1.1.1. Uwagi ogólne

Zgodnie z art. 134 ust. 1 p.u., jeżeli czynność prawna upadłego jest bezskuteczna z mocy prawa lub została uznana za bezskuteczną, to, co wskutek tej czynności ubyło z majątku upadłego lub do niego nie weszło, podlega przekazaniu do masy upadłości. Jeżeli przekazanie w naturze jest niemożliwe, do masy upadłości wpłaca się równowartość w pieniądzu. Zagadnienie wpłaty równowartości oraz dalszą część przepisu dotyczącą dopłaty (art. 134 ust. 1 zd. 2 p.u.) wyłączmy na razie poza nawias.

W sytuacji typowej przedmiot majątkowy, którego wyzbył się dłużnik, nie znajduje się we władaniu syndyka. Zarówno jeśli przedmiot ten pozostaje w majątku osoby trzeciej, a stosuje się art. 127 ust. 1 p.u., jak i gdy przepis ten nie znajduje zastosowania (upłynął roczny termin, przedmiot znajduje się w majątku osoby czwartej lub kolejnego nabywcy), lecz zastosowanie mogą znaleźć przepisy o skardze pauliańskiej, to syndyk na podstawie art. 69 ust. 1b p.u., w brzmieniu obowiązującym do 1 grudnia 2021r., sporządza spis takich składników majątkowych jako nieobjętych. Można przy tym zaproponować nazwę tego spisu jako: „Spis składników majątkowych nieobjętych przez syndyka na skutek czynności bezskutecznych”. W miarę obejmowania albo uzyskiwania równowartości tych składników syndyk składa uzupełnienie spisu inwentarza. Jeśli syndyk otrzymał równowartość pieniężną (art. 134 ust. 1 p.u.) lub dopłatę (art. 134 ust. 1 zd. 2 p.u.), to jako składnik spisu oznacza on gotówkę¹²¹.

W obu przypadkach celem syndyka jest nie tylko włączenie majątku do masy upadłości, lecz objęcie składnika majątkowego w posiadanie. Tylko w takiej sytuacji w praktyce możliwa będzie jego likwidacja. Cel ten zakreśla również granice interesu prawnego syndyka. Jeśli zastosowanie znajdzie art. 127 ust. 1 p.u., to zachodząca *ex lege* bezskuteczność nie wymaga zaskarżania takiej czynności¹²². Syndyk nie ma interesu prawnego w dochodzeniu roszcze-

¹²¹ Zauważyć przy tym należy, że w przypadku art. 127 ust. 1 p.u., w związku z bezpośrednim skutkiem *ex lege* bezskuteczności, składnik majątkowy w stosunku do organów postępowania oraz wierzycieli należy do upadłego, a zatem wchodzi w skład masy upadłości już z dniem ogłoszenia upadłości. W przypadku konieczności wydania orzeczenia o uznaniu czynności za bezskuteczną, wzięwszy pod uwagę konstytutywny skutek wyroku uznającego bezskuteczność czynności, należy stwierdzić, że dany składnik nie znajduje się w masie upadłości do czasu wydania prawomocnego wyroku. Ustawodawca nie jest natomiast konsekwentny w respektowaniu tego założenia – por. art. 134 ust. 1 p.u., który stanowi o przekazaniu do masy upadłości również w przypadku czynności bezskutecznej z mocy prawa.

¹²² Por. m.in. wyroki SN: z 4.09.2014 r., II CSK 609/13; z 12.01.2012 r., II CSK 273/11; z 26.11.1999 r., III CKN 464/98, LEX nr 469175; z 3.10.2007 r., IV CSK 184/07, OSNC 2008, nr 12, poz. 142; z 3.10.2008 r., I CSK 93/08, LEX nr 470021; z 8.01.2010 r., IV CSK 298/09, OSNC-ZD 2010, nr C, poz. 88; z 16.04.2010 r., IV CSK 424/09, LEX nr 602729.

nia o ustalenie bezskuteczności, zaś jego ewentualne powództwo będzie przez sąd oddalone. W przypadku stosowania przepisów o skardze pauliańskiej podstawą do żądania przekazania do masy na podstawie art. 134 ust. 1a p.u. będzie uprzedni konstytutywny wyrok sądu o uznaniu czynności za bezskuteczną.

Nie można zgodzić się z poglądem doktryny, że do sprzedaży rzeczy lub prawa przez syndyka nie jest potrzebne władanie przez niego danym składnikiem¹²³ oraz że nie przysługuje mu roszczenie windykacyjne przeciwko posiadaczowi¹²⁴. Po pierwsze, już ustawodawca w art. 134 ust. 1 zd. 1 p.u. przesądził, że przedmiot ma być „przekazany” do masy upadłości¹²⁵, co oznacza, że przeniesione ma być faktyczne władztwo nad tym przedmiotem. Po drugie, uwzględnić należy postulaty efektywności postępowania upadłościowego. Co prawda, można sobie wyobrazić sytuację, w której syndyk skutecznie pod względem prawnym sprzedaje majątek znajdujący się poza jego posiadaniem, lecz objęty masą upadłości. Należałoby jednak zakładać bardzo niską skuteczność faktyczną sprzedaży majątku niebędącego we władaniu syndyka. Tym samym, syndyk w większości przypadków będzie żądał przekazania przedmiotu do masy¹²⁶.

1.4.1.1.2. Wezwanie osoby obowiązanej do przekazania składników majątkowych do masy upadłości

Od 1.01.2016 r. organem posiadającym kognicję w zakresie rozstrzygnięcia w przedmiocie przekazania składników majątkowych do masy upadłości jest sędzia-komisarz. Zgodnie z art. 134 ust. 1a p.u. syndyk powinien wezwać osobę obowiązaną do przekazania składników majątkowych do masy upadłości. Obowiązany jest ten, kto rzeczą lub prawem faktycznie włada. Syndyk powinien oznaczyć odpowiedni termin na przekazanie. Termin ten nie jest wskazany ustawowo, a zatem powinien być niezwłoczny. Tylko niezwłoczność gwarantuje poszanowanie słuszných praw wierzycieli oraz osoby trzeciej. Zwłoka w wydaniu składnika powiększa zakres odpowiedzialności osoby trzeciej z tytułu roszczeń uzupełniających, w szczególności wynagrodzenia za korzystanie z przedmiotu majątkowego oraz z tytułu utraconych korzyści (por. art. 224 § 2 w zw. z art. 225 k.c.).

W razie braku przekazania majątku do masy syndyk powinien zawiadomić sędziego-komisarza, który z urzędu¹²⁷ wyda orzeczenie, o którym mowa w art. 134 ust. 1a p.u. Syndyk nie może złożyć powództwa do sądu cywilnego o przekazanie składnika do masy upadłości

¹²³ Por. S. Gurgul, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt 4.6.

¹²⁴ S. Gurgul, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt 4.1.

¹²⁵ W przepisie art. 59 § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe posłużono się zwrotem „wydane masie upadłości”.

¹²⁶ Co znajduje potwierdzenie w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego, por. m.in. wyrok SN z 11.02.2016 r., V CSK 321/15.

¹²⁷ Por. *a contrario* art. 128 ust. 1, art. 129 ust. 1, art. 130 ust. 1 p.u. Na wydanie orzeczenia z urzędu w tożsamym redakcyjnie przepisie art. 307 p.r. zwraca uwagę A. Torbus, [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A. Witosz, A.J. Witosz, LEX 2016, komentarz do art. 307 p.r., pkt 4.

lub o zasądzenie świadczenia¹²⁸. W razie złożenia takiego powództwa sąd cywilny jako niewłaściwy funkcjonalnie powinien na podstawie art. 200 k.p.c. przekazać sprawę do sądu upadłościowego do rozpoznania przez sędziego-komisarza z urzędu w trybie art. 134 ust. 1a p.u. Wydane postanowienie o przekazaniu sprawy wiąże sąd upadłościowy (sędziego-komisarza), któremu sprawa została przekazana (art. 200 § 2 k.p.c.).

1.4.1.1.3. Postanowienie sędziego-komisarza

Sędzia-komisarz wskazuje w postanowieniu podmiot obowiązany oraz określa zakres obowiązku tego podmiotu. W omawianym przypadku obowiązek powinien być oznaczony jako „przekazanie do masy upadłości”, co odnosi się do treści art. 134 ust. 1 zd. 1 p.u. Nie jest słuszną praktyką jedynie nakazanie syndykowi wydania składnika, bowiem z takiej formuły sentencji nie wynika odwołanie się do wskazanego przepisu, co może być mylące w kontekście późniejszego postępowania wieczystoksięgowego. Nie jest konieczne ani podparte podstawą prawną wskazywanie w sentencji postanowienia, że czynność prawna dłużnika jest bezskuteczna. W następczym postępowaniu o wpis do księgi wieczystej nowego właściciela nieruchomości, który nabył nieruchomość od syndyka, wystarczającą podstawą do wpisu będzie właśnie nakazanie przekazania do masy upadłości. Ono zawsze musi wynikać z uprzedniej bezskutecznej czynności i zawsze daje prawo syndykowi do zbycia nieruchomości ze skutkiem przeniesienia własności. Oczywiście deklaratywne ustalenie tej bezskuteczności powinno być wywiedzione w uzasadnieniu postanowienia.

Postanowienie o obowiązku przekazania do masy upadłości wydawane jest z urzędu po ustaleniu przez sędziego-komisarza podstaw do przekazania majątku do masy upadłości, w szczególności w postaci bezskuteczności *ex lege* czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią. Nie ma przy tym ani potrzeby, ani nawet możliwości (wobec braku interesu prawnego), aby syndyk wcześniej składał pozew przeciwko osobie trzeciej lub kolejnemu nabywcy o ustalenie bezskuteczności czynności prawnej. Jeśli sędzia-komisarz uzna, że brak jest podstaw do wydania orzeczenia o obowiązku przekazania, wydaje postanowienie w przedmiocie braku podstaw do wydania orzeczenia o obowiązku przekazania.

Obowiązany do wydania jest ten, kto faktycznie włada rzeczą lub prawem¹²⁹ jako posiadacz samoistny, w tym właściciel wpisany do księgi wieczystej lub posiadacz zależny, w tym

¹²⁸ Tak również: P. Zimmerman, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt 4 i 5 oraz komentarz do art. 307 p.r., pkt 5; odmiennie na kanwie Prawa upadłościowego: R. Adamus, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt VI.1; odmiennie na podstawie tożsamego redakcyjnie art. 307 p.r.: S. Gurgul, *Prawo...*, komentarz do art. 307 p.r., pkt 2, choć bez uzasadnienia.

¹²⁹ Zob. wyrok SN z 27.11.2014 r., IV CSK 135/14, LEX nr 1628951: „Biernie legitymowanym jest tylko faktycznie władający rzeczą. Element fizycznego władania rzeczą zwykle występuje zarówno w konstrukcji posiadania samoistnego, jak i zależnego (art. 336 k.c.). [...] Przesłanką skutecznego pozwania w procesie windykacyjnym jest jednak fizyczne władanie rzeczą przez pozwanego w chwili wyrokowania (art. 316 § 1 k.p.c.), a wyjątkowo w toku procesu windykacyjnego (por. art. 192 pkt 3 k.p.c.)”.

dzierżyciel¹³⁰. Jeśli więc właściciel jako nabywca rzeczy lub prawa odda je w dzierżawę lub najem, to postanowienie sędziego-komisarza będzie dotyczyć dzierżawcy lub najemcy. W tym zakresie, w moim przekonaniu, należy stosować analogicznie przepisy Kodeksu cywilnego o orzeczeniu windykacyjnym (por. art. 222 i n. k.c.). Jak się powszechnie przyjmuje, roszczenie windykacyjne przysługuje nieposiadającemu właścicielowi przeciwko posiadającemu niewłaścicielowi¹³¹. Biorąc pod uwagę skutki *ex lege* bezskuteczności, upadły występuje w tej sprawie jako właściciel, zaś posiadaczem jest ten, kto rzeczą faktycznie włada (art. 222 § 1 k.c.).

Nie można przy tym przyjąć, że dzierżawcy lub najemcy przysługuje skuteczne względem syndyka uprawnienie do władania rzeczą (art. 222 § 1 *in fine* k.c.). Prawo to jest bowiem co najwyżej skuteczne wobec wydzierżawiającego (właściciela *erga omnes*), a nie wobec upadłego (właściciela *inter partes*)¹³².

W stanie prawnym obowiązującym do 1 grudnia 2021r. postanowienie sędziego-komisarza było zaskarżalne (art. 134 ust. 1a zd. 2 p.u.) zażaleniem, które przysługiwało uczestnikom postępowania upadłościowego oraz osobie obowiązanej do wydania rzeczy (posiadaczowi) jako podmiotowi, którego dotyczy postanowienie¹³³. Zażalenie przysługuje zarówno na postanowienie o orzeczeniu obowiązku, jak i o braku podstaw do orzeczenia takiego obowiązku. Odebranie prawa zaskarżenia stronie umowy z dłużnikiem (osobie trzeciej), co do której nie orzeka się obowiązku przekazania do masy, jak również uczestnikom na postanowienie o braku podstaw do orzeczenia obowiązku, stanowiłoby niezasadne pozbawienie prawa do sądu.

1.4.1.1.4. Egzekucja obowiązku wskazanego w postanowieniu sędziego-komisarza

Zgodnie z art. 134 ust. 1a zd. 3 p.u. w brzmieniu obowiązującym do 1 grudnia 2021 r. prawomocne postanowienie sędziego-komisarza ma moc tytułu wykonawczego. Oznacza to, że po wyczerpaniu środków zaskarżenia postanowienie nie musi być opatrzone klauzulą wykonalności. Jest ono samoistnie podstawą do prowadzenia egzekucji w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji świadczeń niepieniężnych (art. 1041 i n. k.p.c., w szczególności art. 1046 k.p.c. dotyczący wydania nieruchomości). W razie dalszej odmo-

¹³⁰ Por. wyrok SN z 31.03.2004 r., II CK 102/03, LEX nr 303343.

¹³¹ Por. J. Gudowski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, *Własność i inne prawa rzeczowe*, red. J. Gudowski, LEX 2016, komentarz do art. 222 k.c., pkt 5.

¹³² Potwierdza to wyrok SN z 22.11.1994 r., II CRN 127/94 (LEX nr 82293), w którym orzeczono, że „jeżeli pozwani wywodzą swój tytuł do posiadania rzeczy z umów obligacyjnych zawartych z osobą trzecią, niebędącą właścicielem, to ich prawo – słabsze od prawa rzeczowego wpływającego z własności i skuteczne tylko wobec kontrahenta umowy – ustępuje przed żądaniem windykacyjnym właściciela”.

¹³³ Tak: A. Hrycaj, [w:] *System...*, s. 967–968 oraz na gruncie art. 129 p.u.: S. Gurgul, *Prawo...*, komentarz do art. 129 p.u., pkt 2 oraz M. Jasińska, *Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Komentarz do art. 527–534 KC i przepisów powiązanych* (KRO, PrUpN, KPC, KK), Legalis 2015, komentarz do art. 129 p.u., pkt 4.

wy wydania mienia przez osobę trzecią syndyk składa wniosek egzekucyjny do właściwego komornika.

Zgodnie z art. 791 § 1 k.p.c. tytuł wykonawczy zobowiązujący do wydania nieruchomości upoważnia do prowadzenia egzekucji także przeciwko każdemu, kto uzyskał władanie nad tym przedmiotem po wszczęciu postępowania, w którym wydano tytuł egzekucyjny. Wszczęcie postępowania nastąpi z chwilą podjęcia przez sędziego-komisarza pierwszej czynności procesowej. Przepis ten nie ma zastosowania do osób, które uzyskały władanie nad przedmiotami przed wszczęciem postępowania, w którym wydano tytuł egzekucyjny¹³⁴. Przepis ten jest egzekucyjnym wyrazem art. 192 pkt 3 k.p.c., zgodnie z którym zbycie w toku sprawy rzeczy lub prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy. Trzeba przyjąć, że określenie „tok sprawy” jest miarodajne od chwili podjęcia przez sędziego-komisarza pierwszej czynności procesowej.

Po przekazaniu składnika majątkowego do masy upadłości syndyk dokonuje likwidacji poprzez sprzedaż, wykonanie prawa lub ściągnięcie wierzytelności (art. 311 i n. p.u.). Likwiduje majątek tak, jakby upadły był właścicielem lub uprawnionym do danego składnika. Wynika to z istoty bezskuteczności względnej. W przypadku sprzedaży nieruchomości podstawą wpisu nabywcy jako nowego właściciela jest oświadczenie o przeniesieniu własności zawarte w formie aktu notarialnego oraz orzeczenie sędziego-komisarza o obowiązku przekazania składnika do masy upadłości.

1.4.1.2. Dopłata

Zgodnie z art. 134 ust. 1 zd. 2 p.u. osoba trzecia może zwolnić się z obowiązku przekazania do masy upadłości przedmiotu majątkowego poprzez uiszczenie dopłaty na rzecz syndyka. Jej wysokość opiewa na różnicę między wartością rynkową świadczenia dłużnika z dnia zawarcia umowy z osobą trzecią a wartością świadczenia otrzymanego przez dłużnika.

Regulacja o dopłacie zachowuje sens wyłącznie wtedy, gdy wydanie w naturze jest możliwe. W takiej sytuacji względy słusznościowe nakazują dopuścić uiszczenie swoistej dopłaty do wartości rynkowej świadczenia dłużnika z dnia zawarcia umowy. W razie dopłaty sytuacja prawna wierzycieli nie ulega pogorszeniu w tym znaczeniu, że:

- a) czynność prawna była dokonana w pełni odpłatnie w ramach wartości rynkowej;
- b) osoba trzecia nie zgłosi roszczenia z tytułu świadczenia wzajemnego na podstawie art. 134 ust. 2 p.u.

W ten sposób wierzyciele odzyskują poziom ochrony sprzed dokonania bezskutecznej czynności prawnej, co jest zgodne z koncepcją względnej bezskuteczności czynności prawnej w celu ochrony praw wierzycieli.

¹³⁴ T. Ereciński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, *Postępowanie egzekucyjne*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, LEX, komentarz do art. 791 k.p.c.

Dopłata jest możliwa za zgodą sędziego-komisarza, wydaną w postanowieniu (art. 134 ust. 1 zd. 2 p.u.). We wniosku o wyrażenie zgody na dopłatę¹³⁵ osoba trzecia musi udowodnić, jaka była wartość rynkowa składnika majątkowego zbytego przez dłużnika na dzień zawarcia umowy. Taki wniosek będzie zapewne składany po wezwaniu przez syndyka do przekazania składnika do masy. W wielu przypadkach sędzia-komisarz będzie wydawał równolegle dwa orzeczenia: na wniosek osoby trzeciej w przedmiocie dopłaty oraz z urzędu w przedmiocie obowiązku przekazania składnika do masy (art. 134 ust. 1a p.u.).

Zgodnie z art. 134 ust. 1 zd. 3 p.u. na postanowienie sędziego-komisarza w przedmiocie wyrażenia zgody na dopłatę zażalenie przysługuje uczestnikom postępowania upadłościowego oraz innym osobom, których dotyczy postanowienie¹³⁶.

1.4.1.3. Zapłata równowartości

Jeśli przekazanie do masy świadczenia w naturze przez osobę trzecią jest niemożliwe, to aktualizuje się jej obowiązek zapłaty równowartości w pieniądzu. Niemożliwość przekazania *in natura* musi być obiektywna, nie może zależeć od woli osoby trzeciej. W takiej sytuacji osoba ta nie może uiścić dopłaty na podstawie art. 134 ust. 1 zd. 2 p.u. Po pierwsze, wynika to wprost z przepisu, który stanowi, że druga strona czynności na skutek dopłaty może zwolnić się jedynie z obowiązku przekazania do masy ubytku, a nie z obowiązku zapłaty równowartości. Po drugie, wydaje się, że kwota równowartości ubytku będzie z reguły wyższa niż dopłata do wartości rynkowej (chyba że czynność była darmowa), a więc osoba trzecia zawsze korzystałaby z prawa uiszczenia dopłaty, co pozbawiałoby sensu regulację o zapłacie równowartości i czyniłoby go przepisem martwym.

Podobnie jak przy dochodzeniu wydania składnika do masy, również żądanie zapłaty równowartości nie musi, a w zasadzie nie może być poprzedzone żądaniem ustalenia bezskuteczności czynności prawnej¹³⁷. Żądanie zapłaty równowartości może być jednak wskazane jako ewentualne, na wypadek gdyby przekazanie *in natura* było niemożliwe¹³⁸.

¹³⁵ Mimo braku wyraźnego wskazania w przepisie, że zgoda jest wydawana na wniosek, konstrukcja tego przepisu („Za zgodą sędziego-komisarza druga strona może...”) przesądza, że wniosek drugiej strony jest co najmniej dopuszczalny.

¹³⁶ Tak: A. Hrycaj, [w:] *System...*, s. 967–968 oraz na gruncie art. 129 p.u.: S. Gurgul, *Prawo...*, komentarz do art. 129 p.u., pkt 2 i M. Jasińska, *Skarga...*, komentarz do art. 129 p.u., pkt 4.

¹³⁷ Por. wyrok SN z 3.10.2007 r., IV CSK 184/07.

¹³⁸ Por. wyrok SN z 21.10.2016 r., IV CSK 17/16, OSNC 2017, nr 7–8, poz. 85. Co do dopuszczalności zgłoszenia roszczenia ewentualnego o zasądzenie określonej sumy pieniężnej stanowiącej równowartość rzeczy na wypadek nieuwzględnienia przez sąd żądania wydania rzeczy w związku z ukryciem lub zbyciem rzeczy przez nieuprawnionego posiadacza na kanwie powództwa windykacyjnego na podstawie art. 222 § 1 k.c. – zob. J. Gudowski, [w:] *Kodeks...*, komentarz do art. 222 k.c., pkt 15. Co do dopuszczalności żądania ewentualnego w ogóle zob.: orzeczenie SN z 18.08.1958 r., I CR 547/58, OSNCK 1959, nr 2, poz. 59, z glosą S. Szera, OSPiKA 1960, z. 1, poz. 2, oraz z omówieniem J. Gwiazdomorskiego, „Państwo i Prawo” 1964, z. 2, s. 267, a także wyroki SN z 7.09.1960 r., 2 CR 366/59, LEX nr 1634676 i z 26.01.1979 r., IV CR 403/78, OSNC 1979, nr 10, poz. 193 z glosą W. Siedleckiego, OSPiKA 1980, z. 3, poz. 55.

Obowiązek zapłaty równowartości jest określany przez sędziego-komisarza z urzędu w postanowieniu, o którym mowa w art. 134 ust. 1a p.u. Pismo syndyka z wnioskiem ewentualnym o zapłatę równowartości jest traktowane jako impuls do działania z urzędu. Kognicji w tym zakresie nie posiada sąd cywilny. Jeśli wniosek o zapłatę równowartości do niego wpłynie, wtedy powinien on przekazać ten wniosek sędziemu-komisarzowi jako właściwemu do rozpoznania sprawy (art. 200 k.p.c.). Sędzia-komisarz jest związany postanowieniem o przekazaniu sprawy, bowiem nie można go uznać za sąd wyższego rzędu (art. 200 § 2 k.p.c.).

Można wystąpić z żądaniem zapłaty równowartości również przeciwko osobie trzeciej, gdy wyzbyła się ona przedmiotu majątkowego. W takiej sytuacji przekazanie przedmiotu w naturze jest bowiem obiektywnie niemożliwe, zaś uzyskanie uprawnień pauliańskich przeciwko osobie czwartej nie oznacza utraty praw z art. 127 ust. 1 p.u. przeciwko osobie trzeciej¹³⁹.

1.4.1.4. Ustalenie bezskuteczności czynności prawnej

Są jednak przypadki, gdy syndyk ma interes prawny w deklaratywnym ustaleniu bezskuteczności czynności prawnych. Będzie tak np. wtedy, gdy dana rzecz lub prawo zostało objęte przez syndyka i znajduje się w masie upadłości, mimo że właścicielem lub uprawnionym jest osoba trzecia, jak również wtedy, gdy natura przedmiotu majątkowego przesądza, że jego fizyczne przekazanie do masy upadłości jest bezprzedmiotowe (np. wierzytelność)¹⁴⁰. W takiej sytuacji osobie tej przysługuje żądanie wyłączenia z masy upadłości (art. 70 i n. p.u.).

Żądanie takie, jeśli zostanie zgłoszone, może być skutecznie zniweczone w drodze zarzutu syndyka, którego treścią jest żądanie ustalenia bezskuteczności czynności prawnej. W razie braku żądania wyłączenia z masy, w celu unieszkodliwienia takiego potencjalnego roszczenia, syndyk wytacza powództwo o ustalenie bezskuteczności czynności prawnej na podstawie art. 127 p.u. Kognicję w tej sprawie ma sąd cywilny. Prawomocny wyrok ustalający bezskuteczność czynności prawnej pozwala syndykowi likwidować składnik majątku bez narażania się na zarzut przekroczenia uprawnień.

Jak już wspomniano, na gruncie przepisów obowiązujących po 1.01.2016 r. nie jest zasadne prawidłowe łączenie w jednym powództwie żądania ustalenia bezskuteczności oraz żądania przekazania do masy upadłości. Pomijając kwestię braku interesu prawnego w żądaniu ustalającym w sytuacji możliwości żądania wydania, inne są organy orzekające. Sąd cywilny skonfrontowany z takimi żądaniami powinien przekazać sędziemu-komisarzowi sprawę

¹³⁹ Wyrok SN z 3.10.2007 r., IV CSK 184/07.

¹⁴⁰ Por. wyrok SA w Krakowie z 29.11.2012 r., I ACA 973/12, LEX nr 1286546; wyrok SA we Wrocławiu z 8.02.2012 r., I ACA 1298/11, oraz R. Adamus, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt V.1.

o przekazanie, sam zaś oddalić powództwo o ustalenie lub ewentualnie zawiesić je zgodnie z art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. do czasu rozstrzygnięcia sprawy o przekazanie¹⁴¹.

Nie można przyjąć, że uzasadnieniem (interese prawnym) dla żądania ustalenia bezskuteczności czynności prawnej zbycia nieruchomości są faktyczne trudności w potencjalnym postępowaniu wieczystoksięgowym, wszczętym na skutek zbycia nieruchomości przez syndyka. Wystarczającą podstawą do wpisu nowego właściciela do księgi będzie umowa przenosząca własność oraz postanowienie sędziego-komisarza o przekazaniu nieruchomości do masy upadłości, z czego wynika wcześniejsze ustalenie bezskuteczności *ex lege* czynności fraudacyjnej.

1.4.1.5. Uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

1.4.1.5.1. Powództwo o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

Oczywiście syndyk jest uprawniony do wytoczenia wobec osoby trzeciej powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną na podstawie art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 131 p.u. Będzie tak wtedy, gdy czynności fraudacyjnej nie da się zakwalifikować jako dokonanej w warunkach art. 127 p.u., w szczególności z powodu jej dokonania wcześniej niż rok przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Do tego powództwa stosuje się art. 132 p.u., zgodnie z którym syndyk nie ponosi opłat sądowych, zaś uprawnienie jest ograniczone terminem dwóch lat od dnia ogłoszenia upadłości, chyba że na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego uprawnienie to wygasło wcześniej. Termin ten nie ma zastosowania, gdy żądanie uznania czynności za bezskuteczną zgłoszone zostało w drodze zarzutu.

1.4.1.6. Możliwość połączenia roszczenia o uznanie za bezskuteczne z roszczeniem o przekazanie do masy

Wraz z żądaniem uznania czynności prawnej za bezskuteczną można żądać od osoby trzeciej przekazania przedmiotu majątkowego do masy upadłości. Będzie to sytuacja przedmiotowej kumulacji roszczeń (art. 191 k.p.c.).

1.4.1.7. Roszczenia uzupełniające

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 12.08.2009 r., IV CSK 102/09¹⁴², przepis art. 134 ust. 1 p.u. nie normuje w sposób wyczerpujący konsekwencji bezskuteczności czynności

¹⁴¹ Przed 1.01.2016 r. takiego interesu prawnego też trudno się było doszukać. W praktyce wskazywano jednak, że w sytuacji braku wyraźnego przesądzenia w sentencji wyroku sądu o ustaleniu bezskuteczności następowały trudności na etapie postępowania wieczystoksięgowego następującego po zbyciu nieruchomości przez syndyka. Takie trudności nie powinny być jednak rozwiązywane poprzez nakładanie na syndyków obowiązku formułowania żądań w sposób niezgodny ze sztuką. Wyrok nakazujący wydanie rzeczy zakłada uprzednie stwierdzenie, że doszło do bezskutecznej z mocy prawa czynności. Sąd powinien odzwierciedlić taki tok myślowy w uzasadnieniu wyroku.

¹⁴² LEX nr 1129141. Nie można się przy tym zgodzić z S. Gurgulem (por. S. Gurgul, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt 7), który odmawiając prawa do odszkodowania, nie odnosi się do stanu złej wiary, w którym pozostaje właściciel erga omnes.

prawnych upadłego w stosunku do masy upadłości i nie wyłącza innych roszczeń syndyka, jeżeli roszczenia takie, dotyczące masy upadłości, stosownie do przepisów prawa cywilnego przysługują upadłemu jako właścicielowi rzeczy względem jej posiadacza lub z innego tytułu. W szczególności chodzi o roszczenia przeciwko posiadaczowi w złej wierze, o których mowa w art. 225 w zw. z art. 224 § 2 k.c.¹⁴³, czyli o roszczenia:

- a) o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy;
- b) o zwrot wartości nieuzyskanych pożytków;
- c) o odszkodowanie za pogorszenie i utratę rzeczy, nawet jeśli doszło to tego bez winy posiadacza, chyba że rzecz uległaby pogorszeniu lub utracie także wtedy, gdyby znajdowała się w posiadaniu uprawnionego.

Wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy obejmuje okres od dnia, w którym posiadaczowi można przypisać złą wiarę, czyli od dnia, w którym ma on wiedzę, że doszło do czynności bezskutecznej, jednak nie wcześniej niż z dniem ogłoszenia upadłości w przypadku bezskuteczności *ex lege* lub z dniem wydania wyroku uznającego bezskuteczność czynności. Roszczenia tego syndyk dochodzi na drodze powództwa cywilnego o zapłatę. Syndyk nie jest zwolniony od kosztów sądowych, gdyż art. 132 ust. 2 p.u. dotyczy tylko powództw wydobywczych, określonych w art. 134 p.u. oraz w przepisach Kodeksu cywilnego o skardze pauliańskiej.

1.4.2. Sposób dochodzenia roszczeń przez syndyka – roszczenia przeciwko osobie czwartej

1.4.2.1. Powództwo o uznanie czynności za bezskuteczną

Żądanie ustalenia bezskuteczności czynności prawnej nie może być dochodzone przeciwko osobie, która nabyła składnik majątkowy od osoby trzeciej (w dalszej części pracy określana jako osoba czwarta). Osoba czwarta może być natomiast pozwana o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej nabycia tego składnika przez nią od osoby trzeciej. Tylko takie orzeczenie jest podstawą do określenia obowiązku przekazania składnika do masy lub zapłaty jego równowartości.

Orzeczenie uwzględniające powództwo syndyka ma skutek konstytutywny od dnia jego prawomocności. Podstawą prawną powództwa jest art. 531 § 2 k.c. odpowiednio stosowany zgodnie z art. 131 p.u.¹⁴⁴ Syndyk może wystąpić bezpośrednio przeciwko osobie czwartej, jeżeli osoba ta wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną albo jeżeli rozporządzenie było nieodpłatne. Zgodnie z art. 132 p.u. powództwo

¹⁴³ Por. pogląd przeciwny o zupełności katalogu roszczeń z art. 134 p.u.n. – wyrok SA we Wrocławiu z 8.02.2012 r., I ACa 1298/11 – z poglądem tym nie sposób się zgodzić, choćby w kontekście celu postępowania upadłościowego, którego realizacja byłaby ograniczona, szczególnie w porównaniu do praw przysługujących wierzycielom na kanwie przepisów o skardze pauliańskiej.

¹⁴⁴ Wyrok SN z 3.10.2007 r., IV CSK 184/07 wraz z glosą aprobowaną B. Groele, LEX oraz A. Jakubecki, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo...*, komentarz do art. 131 p.u., pkt 7.

może wytoczyć syndyk, który nie ponosi opłat sądowych. Jest ono ograniczony terminem dwóch lat od dnia ogłoszenia upadłości, chyba że na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego uprawnienie to wygasło wcześniej. Termin ten nie ma zastosowania, gdy żądanie uznania czynności za bezskuteczną zostało zgłoszone w drodze zarzutu.

1.4.2.2. Przekazanie składnika majątkowego do masy upadłości. Możliwość połączenia roszczenia o uznanie czynności za bezskuteczną z roszczeniem o przekazanie do masy

Zgodnie z art. 134 ust. 1 p.u., jeżeli czynność upadłego została uznana za bezskuteczną, to, co wskutek tej czynności ubyło z majątku upadłego lub do niego nie weszło, podlega przekazaniu do masy upadłości. Przepis ten może być stosowany również wobec osoby czwartej¹⁴⁵. Nie stoi on na przeszkodzie, aby syndyk w jednym powództwie pozwał o uznanie czynności za bezskuteczną oraz o przekazanie do masy upadłości przedmiotu objętego bezskuteczną czynnością¹⁴⁶. Oczywiście tylko wtedy, jeśli adresatem tych roszczeń jest ta sama osoba¹⁴⁷. Taka przedmiotowa kumulacja różnorodnych roszczeń (o ukształtowanie oraz o świadczenie) jest możliwa zgodnie z art. 191 k.p.c. w zw. z art. 229 p.u., gdyż oba roszczenia należą do trybu procesowego, co do żadnego z nich nie zachodzi postępowanie odrębne, poza tym żadne nie należy do właściwości sądu okręgowego (lub rejonowego), bez względu na wartość przedmiotu sporu (por. art. 17 k.p.c.), a zatem nie zajdzie przypadek różnej właściwości rzeczowej¹⁴⁸.

Przepis art. 134 ust. 1a p.u. nie może być w wypadku osoby czwartej samodzielną podstawą do orzeczenia o przekazaniu. Dotyczy on bowiem sytuacji, gdy istnieje już obowiązek przekazania składników do masy. Obowiązek taki może wynikać z mocy prawa (bezskuteczność *ex lege* na podstawie art. 127 lub art. 128a p.u.) lub z mocy orzeczenia sądu o bezskuteczności. W przypadku osoby czwartej to sąd w postępowaniu cywilnym uzna konstytutywnie czynność prawną za bezskuteczną. Jeśli w tym samym wyroku sąd orzeknie o obowiązku przekazania do masy przez osobę czwartą, to nie zajdzie konieczność stosowania art. 134 ust. 1a p.u. Oczywiście uznanie bezskuteczności będzie warunkiem pozytywnego rozpoznania żądania

¹⁴⁵ Tak: wyrok SN z 8.07.2010 r., II CSK 645/09, LEX nr 852546 oraz P. Zimmerman, *Prawo...* komentarz do art. 134 p.u., pkt 9.

¹⁴⁶ Tak zdecydowanie: M. Jędrzejewska, K. Weitz, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX 2016, komentarz do art. 191 k.p.c., pkt 8; P. Telenga, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1-729*, red. A. Jakubecki, LEX 2017, komentarz do art. 191 k.p.c., pkt 1. Por. też, wyrok SA w Warszawie z 2.12.2014 r., I ACa 843/14, LEX nr 1624056.

¹⁴⁷ Możliwość pozwania w tym samym powództwie zarówno osoby trzeciej lub czwartej jako adresata roszczenia o uznanie oraz osoby, która faktycznie włada rzeczą, jako adresata roszczenia o przekazanie do masy upadłości, czyli przypadek zarówno przedmiotowej, jak i podmiotowej kumulacji roszczeń, wymaga analizy jednocześnie na gruncie art. 191 i 72 k.p.c. Taka podmiotowa kumulacja nie jest raczej możliwa zarówno jako współuczestnictwo materialne (wspólne roszczenia, to samo roszczenie), jak i formalne (jednorodzone roszczenia, takie same roszczenia).

¹⁴⁸ Por. P. Telenga, [w:] *Kodeks...*, komentarz do art. 191 k.p.c., pkt 1.

przekazania składnika do masy. Jeśli taki obowiązek nie zostanie przez sąd ustalony, wtedy sędzia-komisarz wskaże w postanowieniu osobę obowiązaną i określi obowiązek tej osoby.

1.4.2.3. Dopłata

Do dopłaty, o której mowa w art. 134 ust. 1 zd. 2 p.u., uprawniona jest także osoba czwarta oraz każdy kolejny nabywca przedmiotu majątkowego. Osoby te uznać trzeba za „drugą stronę czynności”, o której mowa w tym przepisie. Wynika to z art. 131 p.u., zgodnie z którym w sprawach nieuregulowanych przepisami art. 127–130a p.u. do zaskarżenia czynności prawnych upadłego, dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli, stosuje się odpowiednio przepisy art. 132–134 p.u.

Po konstytutywnym uznaniu czynności za bezskuteczną osoba ta niejako wstępuje w miejsce osoby trzeciej. Będzie ona obowiązana albo do przekazania składnika do masy, względnie do uiszczenia dopłaty, jeśli przekazanie w naturze jest możliwe, albo do zapłaty równowartości, jeśli przekazanie w naturze jest niemożliwe. Wysokość dopłaty wynikać będzie z umowy pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią. Wartości z umowy pomiędzy osobą trzecią a osobą czwartą nie mają znaczenia.

Procedura uzyskiwania zgody sędziego-komisarza jest taka sama jak w przypadku osoby trzeciej. Uiszczenie dopłaty może mieć wpływ na relacje pomiędzy osobą trzecią a osobą czwartą w kontekście odpowiedzialności odszkodowawczej osoby trzeciej. Nie można więc wykluczyć interwencji ubocznej osoby trzeciej przy uzyskiwaniu zgody sędziego-komisarza, w tym na etapie zażalenia.

Uprawnienia do wniesienia dopłaty nie ma faktyczny posiadacz składnika majątkowego. Jego obowiązek przekazania do masy upadłości wynika wyłącznie ze stanu faktycznego posiadania rzeczy. Nie można go uznać za „drugą stronę czynności”, o której mowa w art. 134 ust. 1 zd. 2 p.u.

1.4.2.4. Zapłata równowartości

Podobnie jak w przypadku prawa do dopłaty, do osoby czwartej i każdego kolejnego nabywcy stosuje się przepis art. 134 ust. 1 zd. 1 p.u. o obowiązku zapłaty równowartości w pieniądzu, w razie gdy przekazanie do masy świadczenia w naturze jest niemożliwe. Pozytywne rozpoznanie żądania zapłaty równowartości musi być poprzedzone konstytutywnym uznaniem czynności za bezskuteczną. Dopuszczalne jest jednak skumulowanie w jednym pozwie roszczenia o uznanie z roszczeniem o przekazanie do masy upadłości oraz z ewentualnym roszczeniem o zapłatę równowartości w pieniądzu.

Syndyk jest zwolniony od kosztów sądowych, zgodnie z art. 132 ust. 2 p.u., który dotyczy powództw określonych w art. 134 p.u.¹⁴⁹ W razie braku żądania przekazania oraz ewentual-

¹⁴⁹ Por. uchwała SN z 4.12.2009 r., III CZP 105/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 87 oraz S. Gurgul, *Prawo...*, komentarz do art. 134 p.u., pkt 7.

nie zapłaty równowartości w pozwie, stosowne postanowienie określające obowiązek wyda sędzia-komisarz w trybie art. 134 ust. 1a p.u.

1.4.2.5. Roszczenia uzupełniające

W zakresie roszczeń uzupełniających wobec osoby czwartej adekwatne są ustalenia dotyczące roszczeń wobec osoby trzeciej, z tą różnicą, że odpowiednio ustalić trzeba moment złej wiary takiej osoby, a zatem moment, od którego można żądać zapłaty wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy oraz zwrotu wartości nieuzyskanych pożytków.

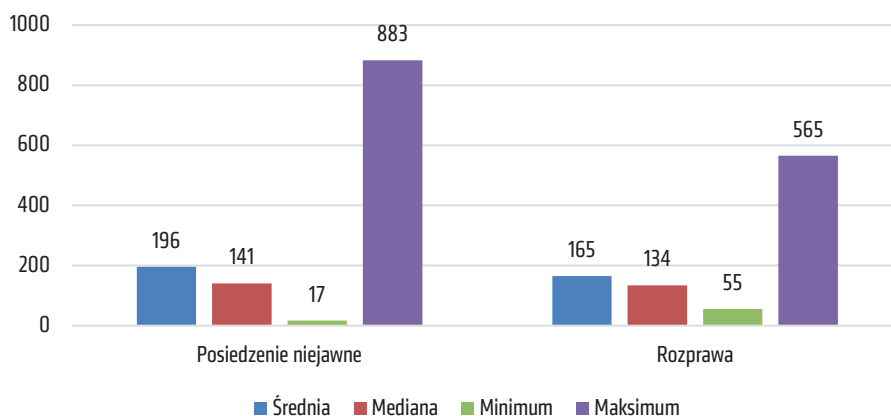
2. Analiza akt

Z analizy akt wynika, że syndycy bardzo rzadko zaskarżali dokonane przed ogłoszeniem czynności prawne jako krzywdzące wierzycieli i bezskuteczne. Tylko w dwóch sprawach, które były przedmiotem analizy, syndyk skorzystał z uprawnień określonych w art. 134 ust. 1 p.u., przy czym przedmiotem skargi była czynność nieekwiwalentna, bezskuteczna z mocy samego prawa na podstawie art. 127 ust. 1 p.u. Zespół badaczy ma jednak problem z uznaniem, że taki stan rzeczy jest reprezentatywny dla całości postępowań upadłościowych. Prawdopodobnie przyjęta w badaniu próba postępowań upadłościowych nie odpowiada standardowemu przekrojowi spraw upadłościowych w Polsce, zaś skargi mające za podstawę czynności *in fraudem creditoris* występują w praktyce częściej. Oczywiście ta niezweryfikowana teza powinna być potwierdzona.

Rozdział X. Czas trwania postępowań upadłościowych (Anna Hrycaj)

Badania wykazały, że postępowania trwają bardzo długo. Postępowania o ogłoszenie upadłości trwały średnio 191 dni, licząc czas od dnia złożenia wniosku do dnia wydania postanowienia w przedmiocie rozpoznania wniosku. Mediana wynosiła 135 dni. Najkrótsze postępowanie trwało 17 dni, a najdłuższe 883 dni. W tym zakresie trzeba jednak zauważyć, że dane statystyczne ulegają zaburzeniu w wyniku przyjęcia praktyki wstrzymywania rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości nie tylko na czas rozpoznawania wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego, ale również na czas trwania całego postępowania restrukturyzacyjnego. Wówczas postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości może trwać blisko trzy lata, ale jest to okres, w którym rozpoznanie wniosku jest wstrzymane z uwagi na toczące się postępowanie upadłościowe. Nie miało większego znaczenia dla sprawności postępowania to, czy wniosek był rozpoznawany na rozprawie czy na posiedzeniu niejawnym. Różnice wyglądały następująco.

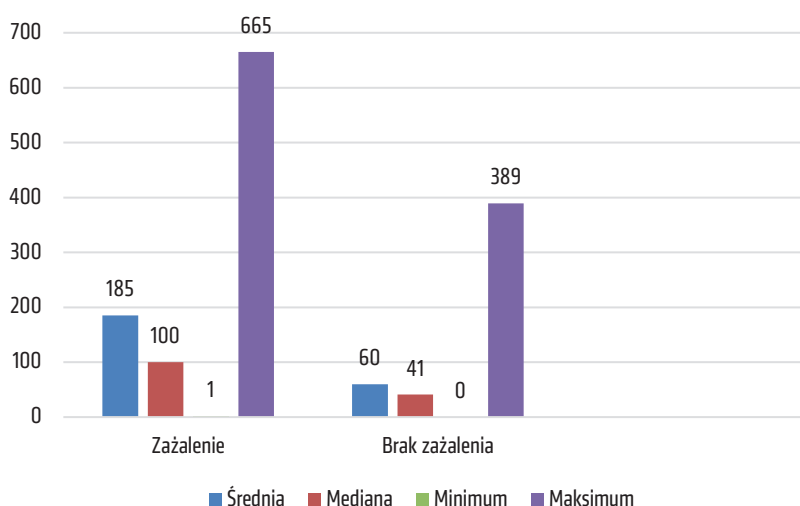
Wykres nr 35. Porównanie czasu trwania postępowania w zależności od tego, czy wniosek był rozpoznany na rozprawie czy na posiedzeniu niejawnym

Między datą wydania postanowienia w przedmiocie rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości a datą uprawomocnienia się tego postanowienia średnio mijało 85 dni, mediana wynosiła 42 dni. Okres maksymalny wyniósł 665 dni, a okres minimalny 0 dni. Długość okresu minimalnego ustalonego jako 0 dni wynika z tego, że jeden z sądów biorących udział w badaniu błędnie wskazuje w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości, że jest ono prawomocne z dniem wydania. Praktyka taka została zidentyfikowana jedynie w jednym sądzie w Polsce. Jest ona niezgodna z przepisami. Z uwagi na to, że czas od wydania postanowienia w przedmiocie rozpoznania wniosku o ogłoszenie do dnia uprawomocnienia się postanowienia zależy od tego, czy zostało wniesione zażalenie, przeanalizowano odrębnie postanowienia, które zostały zaskarżone, i postanowienia, na które nie wniesiono zażalenia.

Wyniki wyglądają następująco:

Wykres nr 36. Czas pomiędzy wydaniem postanowienia w przedmiocie rozpoznania wniosku a jego uprawomocnieniem w zależności od tego, czy postanowienie zostało zaskarżone czy też nie

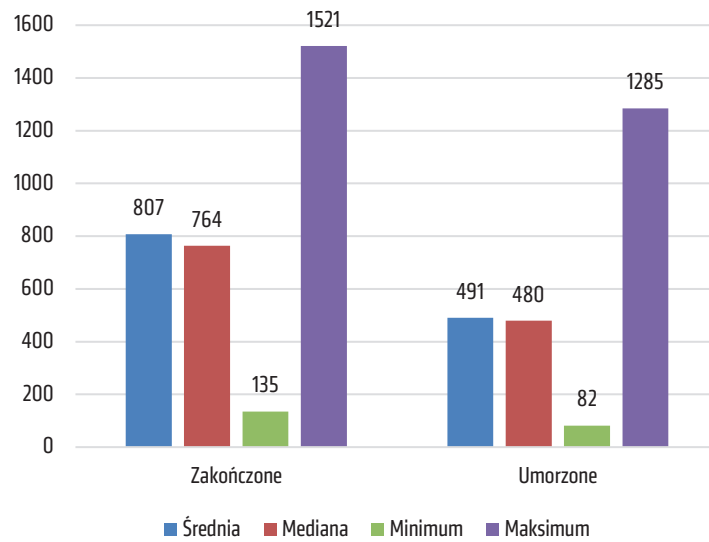
Dość niepokojący jest dość długi czas pomiędzy wydaniem postanowienia a jego uprawomocnieniem w przypadku braku zaskarżenia postanowienia. Ustawowo czas ten wynosi 30 dni. Okres zdecydowanie dłuższy jest wynikiem opóźnienia w przekazywaniu i zamieszczaniu obwieszczenia o ogłoszeniu upadłości w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Przedłużenie okresu pomiędzy wydaniem postanowienia a jego uprawomocnieniem się wpływa również na całkowity czas trwania postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości liczony od dnia złożenia wniosku do dnia uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie rozpoznania wniosku. Średnio czas ten wynosił 272 dni, mediana to 214, minimum 39 dni, a maksimum 1179 dni.

Postępowania po ogłoszeniu upadłości również trwały dość długo. Co prawda najkrótsze postępowanie trwało 82 dni, ale najdłuższe trwało aż 1521 dni. Łącznie 17 postępowań trwało ponad 1000 dni, a jedynie 3 postępowania trwały krócej niż 3 dni. Zdecydowanie dłużej

trwały postępowania, które zostały zakończone, niż postępowania, które zostały umorzone. Obrazuje to poniższy wykres.

Wykres nr 37. Zależność pomiędzy czasem trwania postępowania a sposobem jego ukończenia

Wnioski końcowe

Analiza akt postępowań w przedmiocie ogłoszenia upadłości oraz postępowań upadłościowych pozwoliła na zidentyfikowanie zarówno dobrych praktyk, jak i dysfunkcji, które wpływają na przedłużenie postępowań upadłościowych i zmniejszenie ich efektywności.

Do dobrych praktyk należy zaliczyć:

- a) dbałość przewodniczących wydziałów o sprawne wylosowanie składu orzekającego;
- b) dość sprawnie przeprowadzane postępowanie zabezpieczające na etapie postępowania o ogłoszenie upadłości;
- c) dość dużą jednolitość orzecznictwa w zakresie ustalania wynagrodzenia tymczasowego nadzorcy sądowego;
- d) zaangażowanie w wydziale ds. restrukturyzacyjnych i upadłościowych referendarza sądowego, któremu zostają powierzone zadania w zakresie formalnej analizy wniosków inicjujących postępowanie;
- e) składanie przez syndyka oświadczenie, że nie zachodzą przeszkody do pełnienia funkcji syndyka oraz polisy OC wraz z pierwszą czynnością przed sądem albo sędzią-komisarzem;
- f) odrębne ujmowanie w sprawozdaniu rachunkowym syndyka kosztów obsługi księgowej oraz kosztów obsługi prawnej;
- g) sprawną i bezpośrednią komunikację sędziego-komisarza i syndyka.

Jako nieprawidłowości należy ocenić następujące zidentyfikowane zjawiska:

- 1) po stronie sądu:
 - a) niesprawny i nieefektywny podział zadań pomiędzy sędziów, referendarzy, asystentów i urzędników sądowych. Sędziowie bardzo często wykonują czynności, które zgodnie z przepisami mogą wykonywać i powinni wykonywać asystenci i urzędnicy

sądowi. Utrzymanie takiego podziału zadań nie pozwoli na zwiększenie sprawności sądownictwa upadłościowego;

- b) zdecydowanie zbyt formalistyczne podejście do wymogów formalnych wniosku o ogłoszenie upadłości, wielokrotne wzywianie do usunięcia braków formalnych, mało precyzyjne konstruowanie wezwań do usunięcia braków;
 - c) błędne konstruowanie postanowień o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości, w szczególności polegające na braku podania podstawy prawnej (art. 13) oraz braku wskazania (w przypadku oddalenia wniosku z powodu ubóstwa masy upadłości), czy zachodzą podstawy do rozwiązania spółki bez likwidacji;
 - d) błędne określanie podstawy jurysdykcji sądów polskich w postanowieniach o ogłoszeniu upadłości;
 - e) brak weryfikacji składanych do akt planów likwidacyjnych;
 - f) zbyt późne rozpoznawanie przez sędziów-komisarzy składanych do akt planów podziału oraz brak niezwłocznego wykonania zarządzeń, których wykonanie pozwala na prawidłowe doręczenie orzeczeń sądowych.
- 2) po stronie syndyków:
- a) nie we wszystkich sądach syndycy sporządzali sprawozdania rachunkowe i sprawozdania z czynności przy wykorzystaniu wzoru urzędowego, tj. wzoru określonego przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.12.2015 r. w sprawie określenia wzoru sprawozdania z czynności syndyka, wzoru sprawozdania rachunkowego syndyka i wzoru sprawozdania ostatecznego syndyka. Jest to zjawisko negatywne, ponieważ uniemożliwia zbadanie struktury kosztów postępowania upadłościowego przy dowolności i rozbieżnej praktyce w ich kategoryzowaniu;
 - b) nieprawidłowo przygotowywane plany likwidacji, które w wielu przypadkach pokazują brak koncepcji prowadzenia postępowania i sprawnej likwidacji masy upadłości;
 - c) nieprawidłowo prowadzony przez syndyków proces likwidacji masy upadłości, w szczególności nieadekwatny do charakteru składników masy sposób likwidacji należności i trudno zbywalnych ruchomości;
 - d) przedłużanie postępowania przez prowadzenie zbędnych procesów.
- 3) po stronie wierzycieli
- a) małe zaangażowanie w przebieg postępowania upadłościowego. W tym zakresie można jednak zakładać, że system teleinformatyczny obsługujący postępowanie upadłościowe i restrukturyzacyjne, który został uruchomiony od 1 grudnia 2021 r. może pozytywnie wpłynąć na zaangażowanie wierzycieli, którzy będą mieli łatwiejszy dostęp do informacji o przebiegu postępowania upadłościowego.

Z dniem 1 grudnia 2021 r. weszła bowiem w życie nowelizacja prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego wprowadzona ustawą z dnia 12.12.2018 r. o Krajowym Rejestrze Za-

dłużonych; dalej jako ustawa o KRZ). Głównym przedmiotem nowelizacji jest elektroniczna postępowania upadłościowych i restrukturyzacyjnych oraz wprowadzenie Krajowego Rejestru Zadłużonych.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o KRZ w Rejestrze ujawniane są informacje o:

- 1) osobach fizycznych, osobach prawnych oraz jednostkach organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną – wobec których są albo były prowadzone postępowania:
 - a) restrukturyzacyjne w rozumieniu ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2020 r. poz. 814 i 1298 oraz z 2021 r. poz. 1080) oraz o zawarciu układu na zgromadzeniu wierzycieli w rozumieniu art. 491²⁵ ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1228 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 1080),
 - b) upadłościowe lub wtórne postępowania upadłościowe,
 - c) zakończone prawomocnym orzeczeniem zakazu, o którym mowa w art. 373 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1228 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 1080, 1177 i 1598),
 - d) w przedmiocie uznania orzeczenia o wszczęciu zagranicznego postępowania upadłościowego;
- 2) wspólnikach osobowych spółek handlowych, którzy ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem, jeżeli ogłoszono upadłość spółki, wszczęto wtórne postępowanie upadłościowe wobec spółki lub oddalono wnioski o ogłoszenie upadłości spółki na podstawie art. 13 ust. 1 lub 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe;
- 3) osobach fizycznych, osobach prawnych oraz jednostkach organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną – wobec których umorzono postępowanie egzekucyjne prowadzone przez komornika sądowego, zwanego dalej „komornikiem”, lub sąd z uwagi na fakt, że z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych, albo umorzono postępowanie egzekucyjne prowadzone przez naczelnika urzędu skarbowego albo dyrektora oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z uwagi na fakt, że w postępowaniu egzekucyjnym nie uzyska się kwoty przewyższającej wydatki egzekucyjne.

Elektronizacja postępowania upadłościowych polega przede wszystkim na tym, że:

- a) orzeczenia wydawane są w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe;
- b) zasadą jest komunikacja elektroniczna pomiędzy sądem, organami pozasądowymi, a uczestnikami postępowania z wykorzystaniem formularzy udostępnionych w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe;

- c) uczestnicy postępowania mają dostęp online do akt postępowania za pośrednictwem swojego konta w systemie teleinformatycznym.

System teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe jest dostępny pod adresem <https://prs.ms.gov.pl/krz>. Modułem przeznaczonym do komunikacji z sądem jest Portal Użytkowników Zarejestrowanych. Obsługiwanie Portalu Użytkowników Zarejestrowanych wymaga założenia konta w module Moja Tożsamość. Filmy instruktażowe dotyczące założenia konta są dostępne pod adresem <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/filmy-instruktażowe>. Pod tym samym adresem znajdują się filmy pokazujące rejestrację pisma, obsługę skrzynki przesyłek, przeglądanie postępowań.

Zgodnie z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16.09.2021 r. w sprawie sposobu wnoszenia pism procesowych i składania dokumentów w postępowaniu restrukturyzacyjnym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe oraz w biurze podawczym sądu rejonowego¹⁵⁰ wniesienie pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego przez uwierzytelnionego użytkownika uprawnionego następuje przez:

- 1) utworzenie pisma;
- 2) dołączenie załączników, o ile są one wnoszone;
- 3) uiszczenie opłaty sądowej za pomocą udostępnianego przez system teleinformatyczny mechanizmu gwarantującego nieodwracalne zainicjowanie procedury opłacenia pisma i identyfikację wnoszącego opłatę albo dołączenie do wniosku dowodu uiszczenia opłaty w innej formie, o ile pismo podlega opłacie, a przepis szczególny nie stanowi inaczej;
- 4) wysłanie pisma do adresata.

Niezwłocznie po wniesieniu pisma na koncie, z którego wysłano pismo, jest umieszczane elektroniczne potwierdzenie wniesienia pisma zawierające zestaw danych jednoznacznie wskazujący wysłane pismo, właściciela konta, z którego pismo zostało wysłane, uprawnionego użytkownika, który je wysłał, oraz datę jego wniesienia.

Portal Użytkowników Zarejestrowanych umożliwia przygotowanie pisma z wykorzystaniem dedykowanego formularza lub formularza „pismo inne” (nr 70003). Przygotowywane pismo znajduje się w skrzynce przesyłek, w zakładce „w opracowaniu”, skąd może zostać wysłane do sądu lub do doradcy restrukturyzacyjnego. Po wysłaniu pismo zostaje umieszczone w skrzynce przesyłek, w zakładce „wysłane”. W skrzynce przesyłek znajduje się również zakładka „odebrane”. Portal Użytkowników Zarejestrowanych pozwala również na przeglądanie online akt elektronicznych w zakładce „moje postępowania”.

Pisma oraz dokumenty niewniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma albo dokumentu do sądu albo syndyka, o czym poucza się wnoszącego

¹⁵⁰ Dz. U. poz. 1822.

pismo albo dokument. Określenie, że dane pismo oraz dokument nie wywołuje skutków prawny oznacza, że jest ono traktowane tak jakby nie było wniesione. Pouczenie o braku wywołania skutków jest informacją udzielaną osobie wnoszącej pismo. Pouczenie jest doręczane poza systemem.

Pisma procesowe oraz dokumenty wniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe opatruje się kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym, podpisem osobistym albo uwierzytelnia się w sposób zapewniający możliwość potwierdzenia pochodzenia i integralność weryfikowanych danych w postaci elektronicznej, dostępny w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe.

Orzeczenia i inne dokumenty sądowe doręcza się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe. Doręczenie następuje z Portalu Sądowego poprzez wydanie zarządzenia wykonawczego z wybraną funkcją „doręcz”. Doręczenie elektroniczne następuje na konto użytkownika do skrzynki przesyłek „odebrane” dostępnej z poziomu Portalu Użytkowników Zarejestrowanych oraz Portalu Użytkowników Branżowych. O doręczeniu przesyłki użytkownik jest powiadamiany „dzwoneczkiem” oraz poprzez przesłanie maila na adres poczty elektronicznej podany przy zakładaniu konta w module Moja Tożsamość.

Obowiązku doręczenia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego nie stosuje się do pierwszego doręczenia dokonywanego osobie fizycznej, osobie prawnej oraz jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli nie wniosła w sprawie żadnego pisma. Przy pierwszym doręczeniu dokonywanym drogą tradycyjną załącza się pouczenie o tym, że pisma oraz dokumenty niewniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma albo dokumentu do sądu, nadzorcy, zarządcy albo organu, do którego przepisy o nadzorcy sądowym albo zarządcy stosuje się odpowiednio (art. 196a ust. 1 p.r.). Wzór pouczenia udostępniony jest w systemie.

Dokonana z dniem 1 grudnia 2021 r. istotna zmiana w zakresie sposobu prowadzenia postępowań upadłościowym wywołuje konieczność dalszych, pogłębionych badań nad efektywnością postępowań upadłościowych prowadzonych w odniesieniu do postępowań prowadzonych w systemie teleinformatycznym.

Bibliografia

- Adamus R., *Dopuszczalność zarzutu nadpłynności masy upadłości w przypadku bezskuteczności masy czynności upadłego*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 11.
- Adamus R., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Legalis 2021.
- Adamus R., [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, A.J. Witosz, LexisNexis 2014, LEX.
- Adamus R., [w:] R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009.
- Adamus R., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016.
- Bodio J., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1-729, red. A. Jakubecki, LEX 2019.
- Cieślak S., *Podział funduszków masy upadłości*, Warszawa 2000.
- Cieślak S., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016.
- Cybulska A., Biel T., *Metoda wyceny majątku przedsiębiorcy w kontekście nowego brzmienia przesłanki niewypłacalności wynikającej z nadmiernego zadłużenia*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2015, nr 2.
- Czachórski W., *Prawo zobowiązań w zarysie*, Warszawa 1968.
- Ereciński T., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, *Postępowanie egzekucyjne*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, LEX.
- Gewald W., [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz, LEX 2017.
- Gniewek E., *Sprzedaż nieruchomości przez syndyka masy upadłości w toku postępowania upadłościowego w razie bezskuteczności względnej wcześniejszego rozporządzenia przez upadłego*,

- [w:] *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, red. L. Ogiełło, W. Popiołek, M. Szpunar, Kraków 2005.
- Groele B., *Glosa do wyroku SN z 3.10.2007 r., IV CSK 184/07*, LEX.
- Gudowski J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, *Własność i inne prawa rzeczowe*, red. J. Gudowski, LEX 2016.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Legalis 2016.
- Gutowski M., *Bezskuteczność czynności prawnej*, Warszawa 2013.
- Gwiazdomorski J., *Omówienie orzeczenia SN z 18.08.1958 r., I CR 547/58, „Państwo i Prawo” 1964, z. 2.*
- Häsemeyer L., *Insolvenzrecht*, Köln-Berlin-Bonn-München 1992.
- Hrycaj A., *Przegląd orzecznictwa w sprawach restrukturyzacyjnych i upadłościowych*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2019/15.
- Hrycaj A. (red.), Filipiak P., Sierakowski B., *Postępowanie restrukturyzacyjne w praktyce sądów powszechnych*, Warszawa 2020.
- Hrycaj A., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016.
- Hrycaj A., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Legalis 2020.
- Hrycaj A., Groele B. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Hrycaj, P. Filipiak, LEX 2017.
- Hrycaj A., Sierakowski B., *Zagadnienie kosztów postępowania upadłościowego i innych zobowiązań masy upadłości*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016, nr 5.
- Jakubecki A., [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LEX 2011.
- Janda P., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, LEX 2020.
- Jasińska M., *Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Komentarz do art. 527–534 KC i przepisów powiązanych (KRO, PrUpN, KPC, KK)*, Legalis 2015.
- Jędrzejewska M., [w:] *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, cz. 1, *Postępowanie rozpoznawcze*, t. 1, red. T. Ereciński, Warszawa 2003.
- Jędrzejewska M., Weitz K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX 2016.
- Koenner M., *Likwidacja upadłościowa*, Kraków 2006.
- Kosikowski C., *Publiczne prawo gospodarcze Polski i Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.
- Krucalak-Jankowska J., Machnikowska A., Maśnicka M., *Działalność sądów w postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych: bariery funkcjonowania i instrumenty poprawy systemu upadłościowego w Polsce*, Warszawa 2019.
- Kubiczek M., Sokół B., *Metodyka badania płynnościowej przesłanki niewypłacalności w świetle jej prawnej definicji*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2006, nr 1.

- Machowska A., *Zbieg wniosków restrukturyzacyjnych i wniosków o ogłoszenie upadłości – niektóre problemy praktyki sądowej*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2017, nr 7.
- Malmuk-Cieplak A., [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A. Witosz, A.J. Witosz, LEX 2016.
- Mączyńska E. (red.), *Bankructwa przedsiębiorstw. Wybrane aspekty instytucjonalne*, Warszawa 2014.
- Mączyńska E. (red.), *Bankructwa, upadłości i procesy naprawcze przedsiębiorstw. Wybrane aspekty regulacyjne*, Warszawa 2015.
- Mączyńska E. (red.), *Cykle życia i bankructwa przedsiębiorstw*, Warszawa 2010.
- Mączyńska E. (red.), *Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, Warszawa 2005.
- Mączyńska E. (red.), *Meandry upadłości przedsiębiorstw*, Warszawa 2009.
- Mączyńska E. (red.), *Zagrożenie upadłością*, Materiały i Prace IFGN, t. 93, Warszawa 2005.
- Mączyńska E., Kuciński K. (red.), *Zagrożenie upadłością*, Warszawa 2005.
- Mączyńska E., Messner Z. (red.), *Zagrożenia w działalności gospodarczej a prawo bilansowe*, Warszawa 2010.
- Mączyńska E., Morawska S., *Efektywność procedur upadłościowych. Bankructwa przedsiębiorstw, katharsis i nowa szansa*, Warszawa 2015.
- Merczyński B., Bartosiewicz P., *Interes wierzycieli, a wstrzymanie wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika w restrukturyzacji*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2017, nr 8.
- Ohanowicz A., Górski J., *Zarys prawa zobowiązań*, Warszawa 1970.
- Omar P.J., *European Insolvency Law*, Ashgate 2004.
- Plezi M. (red.), *Słownik łacińsko-polski*, t. 3, Warszawa 1988.
- Pyziak-Szafnicka M., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Warszawa 2009.
- Radwański Z., *Prawo zobowiązań*, Warszawa 1986.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2013.
- Siedlecki W., *Glosa do wyroku SN z 26.01.1979 r., IV CR 403/78*, OSPiKA 1980, z. 3, poz. 55.
- Stanisławski J., *Wielki słownik angielsko-polski*, Warszawa 2009.
- Stefańska E., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, Art. 1–477¹⁶, red. M. Manowska, LEX 2022.
- Szer S., *Glosa do orzeczenia SN z 18.08.1958 r., I CR 547/58*, OSPiKA 1960, z. 1, poz. 2.
- Telenga P., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–729*, red. A. Jakubecki, LEX 2017;
- Torbus A., [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A. Witosz, A.J. Witosz, LEX 2016.
- Witosz A., [w:] R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009.

- Włodyka S., *Problem struktury prawa*, „Państwo i Prawo” 1995, nr 4.
- Zedler F., *Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego przy Ministrze Sprawiedliwości*, Warszawa 2001.
- Zedler F., *Zarys prawa upadłościowego*, Warszawa 2016.
- Zedler F., [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LEX 2011.
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Legalis 2020.
- Żuławska C., *Zasady prawa gospodarczego prywatnego*, Warszawa 2007.